

Б⁰⁵

60.186.376

**РАБОТНИЦА
і СЯЛЯНКА**
№6 ЧЭРВЕНЬ 1960

Фотаэцюд У. Марцыёнка.

Па просьбе нашых чытачоў
друкуем народныя беларускія
песні.

ДОЖДЖ ІДЗЕ

Дождж ідзе, дождж ідзе,
Абмывае вішню.
Кліча дзеўчыну хлапец,
Каб у садзік вышла,

Ой, хоць кліч, хоць не кліч,
Словам спакушаеш...
Ці багата ж, мой міленькі,
Працадзён ты маеш!

Каб жа быў я у калгасе
Лодар-гультайна,
Сорамна было б хадзіць
Да цябе, дзяўчына.

Усе людзі цябе лічаць
Лепшай трактарысткай,
І у клубе вечарамі
Ты спяваць — артыстка.

ЧАБАРОК

Чабарок, чабарок,
Ды каля дарожкі,
Харошанькі мой міленькі,
Ды крывыя ножкі.

Ох! Ох! Ды крывыя ножкі. (2)
А мой жа ты, даўганосы,
Ой, які ж ты не харошы:
Каб ты быў такі, як я,
Дык даўно была б твая.

Ох! Ох! Дык даўно была б
твая. (2)

Каля саду я хадзіла...
Ды шчыпала вішні,
Дай жа, божа, кавалера
Ды пад мае мыслі.

Ох! Ох! Ды пад мае мыслі. (2)

Каб і люльку не курыў,
Табакі не нюхаў,
Чужых жонак не любіў,
Адну мяне слухаў!

Ох! Ох! Адну мяне слухаў! (2)

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА

№ 6

ЧЭРВЕНЬ
1960

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ ТРЫЦЦАЦЬ ШОСТЫ

У ІМЯ НАШАГА ШЧАСЦЯ

У жыцці народа ёсць такія падзеі, якія надоўга застаюцца ў сэрцах і памяці кожнага чалавека. Такой важнейшай падзеяй апошняга часу з'явілася пятая сесія Вярхоўнага Савета СССР. Яе гістарычныя рашэнні да глыбіні душы ўзрадавалі ўсіх савецкіх людзей. Узрадавалі таму, што ў гэтых рашэннях, у прынятых сесіяй законах ярка адлюстраваны вялікія клопаты партыі і ўрада аб лёсе савецкага народа, аб яго дабрабыце і праўдзінасці.

Упершыню ў свеце ў нашай краіне прыняты закон аб адмене падаткаў з зароботнай платы рабочых і служачых. Ужо з кастрычніка гэтага года ад падаткаў будуць вызвалены тыя, хто атрымлівае зарплату да 500 рублёў у месяц, а ў 1965 годзе ні адзін рабочы, ні адзін служачы ў Савецкім Саюзе не будзе плаціць падаткаў.

Гісторыя яшчэ не ведала такога факту. Ні адна капіталістычная краіна ніколі не рабіла і не зробіць гэтага. Наадварот, у краінах капіталу ўвесь час павялічваюцца падаткі з насельніцтва. У Злучаных Штатах Амерыкі за апошнія дваццаць год спажыванне падаткаў з насельніцтва павялічылася ў восем разоў. Удумайцеся ў гэту лічбу, таварышы! Невыносным цяжарам кладуцца падаткі на плечы працоўных капіталістычных краін, а ідуць яны, гэтыя падаткі, на павелічэнне гонкі ўзбраення, на ўтрыманне дзяржаўнага апарату — верных слуг капіталістаў.

Сесія прыняла таксама закон аб завяршэнні пераводу ў 1960 годзе рабочых і служачых на шасці- і сямігадзінны рабочы дзень. Адмена падаткаў, завяршэнне пераводу ўсіх рабочых і служачых на самы кароткі рабочы дзень — вось яна, ажыццёўленая шматвяковая мара чалавецтва! Толькі ў нашай краіне, краіне сацыялізма, магчымы такія клопаты аб простым чалавеку.

— Камуністычная партыя і Савецкі ўрад многае зрабілі і робяць для паляпшэння жыцця народа, бачачы ў гэтым галоўную мэту ўсёй сваёй дзейнасці, — сказаў у сваім дакладзе на сесіі М. С. Хрушчоў.

І кожны чалавек ведае, што гэтыя словы ярка пацвярджаюцца ўсёй савецкай рэчаіснасцю.

З кожным днём усё прыгажэйшым і лепшым становіцца наша жыццё. Факты не трэба далёка шукаць, яны ёсць у любой савецкай сям'і. Усе мы сталі лепш харчавацца, лепш апранацца і лепш жыць. Толькі за апошнія шэсць год у нашай рэспубліцы спажыванне мяса і мясных прадуктаў у рабочых сем'ях павялічылася амаль удвая.

Велізарныя поспехі савецкага народа невыказна радуюць нас і нашых сяброў ва ўсім свеце. Яны ж, гэтыя поспехі, прыводзяць у шаленства нашых лютых ворагаў. Вядома, што 1 мая, у светлае ранне свята вясны чалавецтва, правячыя колы Злучаных Штатаў Амерыкі паслалі на тэрыторыю нашай краіны самалёт-разведчык, які быў збіты нашымі доблеснымі воінамі ў раёне Свядлоўска. Гэтай прамой агрэсіі супраць Савецкай краіны амерыканскія імперыялісты перад усім светам паказалі сваё сапраўднае зварынае аблічча. Аднак яны забыліся, што з агнём нельга жартаваць! Савецкі народ поўны рашучасці адстаяць справу міру і паставіць на месца ашалелых разбойнікаў.

Гарачым шчырым ухваленнем усяго савецкага народа была сустрэта заява Мікіты Сяргеевіча Хрушчова кіраўнікам трох заходніх дзяржаў. У гэтай заяве кіраўнік Савецкага ўрада выкрыў амерыканскія правячыя колы і сарваў з іх маскі.

Сустрэча ў вярхах, на якую народы свету ўскладалі вялікія надзеі, не адбылася. Яна была сарвана па віне амерыканскіх агрэсараў, але справа міру, барацьба за мір знаходзіцца ў надзейных руках, у руках народаў усяго свету. За яго з падвоенай энергіяй трэба змагацца асабліва зараз.

Мы, савецкія людзі, ідзем у першых радах барацьбы за мір таму, што мы вельмі добра ведаем, што такое вайна. Наш боль у сэрцах па родных і блізкіх, што загінулі ў час Айчыннай вайны, не суняўся і ніколі не сунімецца. Вечна будзе жыць памяць аб іх. Нядаўна Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР пасмяротна прысвоіў званне Героя Савецкага Саюза былой падпольшчыцы партызанцы Веры Захараўне Харужай. Вера была любімай дачкой беларускага народа. Яна аддала сваё жыццё за Радзіму, за яе росквіт. Вера пайшла ў глыбокі тыл ворага, адарваўшы ад грудзей, пазбавіўшы мацярынскага малака сыночка і пакінуўшы маленькую дачушку. Самаадданай барацьбой з ворагамі Радзімы, сваёй гераічнай смерцю яна адстаяла для сваіх дзяцей, для нас усіх радасць светлага, мірнага жыцця. Дык няўжо цяпер чалавецтва дапусціць, каб дзеці Веры і дзеці мільёнаў бацькоў і маці, якія загінулі ў барацьбе з фашысцкімі захопнікамі, зноў пазналі жахі знішчальнай вайны! Не, не бываць гэтаму! — гаворым мы, савецкія людзі.

«Мне часта ўспамінаецца маё дзяцінства. Гэта было дзяцінства, скалечанае вайной, спалоханае выбухамі бомб, гулам варожых самалётаў, — украдзенае, зламанае, знішчанае вайной жыццё, — піша нам у рэдакцыю Ганна Міхайлаўна Валавач, калгасніца калгаса «Запаветы Леніна» Нясвіжскага раёна. — Зараз у мяне двое дзяцей і я не магу, не хачу дапусціць, каб яны сталі ахвярамі новай вайны. Так, гэтага не могуць дапусціць усе сумленныя людзі на зямлі.

Наша краіна — краіна, дзе паспяхова будуюцца камунізм, па праву ідзе ў перадавых радах барацьбы за мір. Не толькі па жыццёваму ўзроўню насельніцтва абганяем мы ўсе капіталістычныя краіны. Мы абганяем іх і ў галіне навукі і ў галіне тэхнікі. 15 мая ўсё чалавецтва абляцела радасная вестка аб запуску ў Савецкім Саюзе касмічнага карабля-спадарожніка. Запуск гэтага цуда-карабля яшчэ раз прадэманстравваў перад усім светам сілу, магутнасць і творчы геній савецкага народа.

Будзем жа працай сваёй яшчэ больш умацоўваць сілу нашай вялікай Радзімы. Новымі вытворчымі падарункамі сустранем ліпеньскі Пленум Цэнтральнага Камітэта роднай Камуністычнай партыі, уся дзейнасць якой прасякнута барацьбой у імя нашага шчасця, за мір ва ўсім свеце.

— Савецкі народ не запалохаеш ніякімі пагрозамі, — сказала на мітынгу рабочых і служачых Мінскага тонкасуноннага камбіната майстар аддзела апрацоўкі вытворчасці Раіса Лапіна.

Фота І. Змітровіча.

БЕЛАРУСЬ
ІМЯ В.І.
ЛЕНИНА

АГОНЬ, ЯКІ НЕ ПАГАСНЕ

ТРЫ пары цікаўных вачэй прыкаваны да экрана тэлевізара. А там бушуе чалавечае мора. Ідуць на штурм Зімяга атрады матросаў і рабочых.

— Наташ! Чуеш, Наташ! — Юра кранае сястру за руку. — А дзе дзядуля?

— Дурненькі, — засмяялася Наташа. — Гэта ж мастацкі фільм, а не хроніка.

Юра замаўчаў. А здорава было б, калі б дзядулю паказалі. Ён жа таксама Зімяні штурмаваў. І можа Леніна бачыў. Вось бы мне дзеці з класа тады зайздросцілі, калі б дзядулю нашага паказалі...

Скрыпнулі дзверы. Паўзмрок пакоя разарвала святло з калідора.

— Мама прыйшла! — закрычала маленькая Анечка. Яна саскочыла з Наташыных кален і затопала насустрач маці. Следам за ёй падышлі і Наташа з Юрам.

Тэлеперадача забыта. Герой фільма задумліва глядзіць на ажыўленых дзяцей і маці...

Роза Кандрацьеўна здымае паліто. Прысаджваецца да стала.

— Ты, мама, чаго затрымалася? — пытае паважная Наташа. — Зноў заняткі тэхнімуму праводзіла?

— Зноў, дачушка. Ну, як тут дзень правялі?

— Добра, — гаворыць Наташа і дзелавіта расказвае, што Анечка добра правяла дзень у яслях, Юра акуратна выканаў свае высокія абавязкі: памыў пасуду, прыбраў у пакоі. Сама Наташа, як заўсёды, звярнула абед. Паспела своечасова. Нават катлеты не падгарэлі. Уваходзіць муж Розы Кандрацьеўны — Аляксей Паўлавіч Прусаў. Ён

таксама затрымаўся на заводзе. Заданне было тэрміновае. Майстар прасіў дзянькі за два абавязкова зрабіць. Але вопытны шліфавальшчык прыхапіў лішнія гадзіны дзве і заданне выканаў за адзін дзень. Цэх раней часу здаў інструмент.

— Ну, як справы, Роза? — спытаў муж.

— Цяжкавата.

— На новым месцы заўсёды цяжка. Але ты ж — старая гвардыя.

— Гвардыя то гвардыя... — уздыхае Роза Кандрацьеўна...

Моцны мароз старанна малюе на вокнах мудрагелістыя вензелі. Дзесьці за сцяной у суседзяў іграе радыёла. Гучыць знаёмая мелодыя. А думкі не пакідаюць гаспадыню дома.

Усё-такі вельмі цяжка арганізоўваць работу на новым месцы з людзьмі, якія аб сваёй прафесіі маюць прыблізнае ўяўленне.

Яна ўспамінае, як у цяжкія гады вайны сама вучылася на буйным Свядлоўскім заводзе майстэрству гальваніка. І нядрэнна авалодала майстэрствам. І вось цяпер на Мінскім трактарным ужо 11 год займаецца гэтай справай. Колькі тысяч дэталей прайшло праз яе рукі! Адна справа самай працаваць. Іншых вучыць значна складаней. Можа ўсё-такі дарэмна ўзялася за арганізацыю новага ўчастка?

Працавала раней Роза Кандрацьеўна ў тэрмічным цэху. Але выпуск трактараў павялічваўся з месяца ў месяц. Гальванікі тэрмічнага не паспявалі справіцца з аб'ёмам работ, які цяпер значна ўзрос.

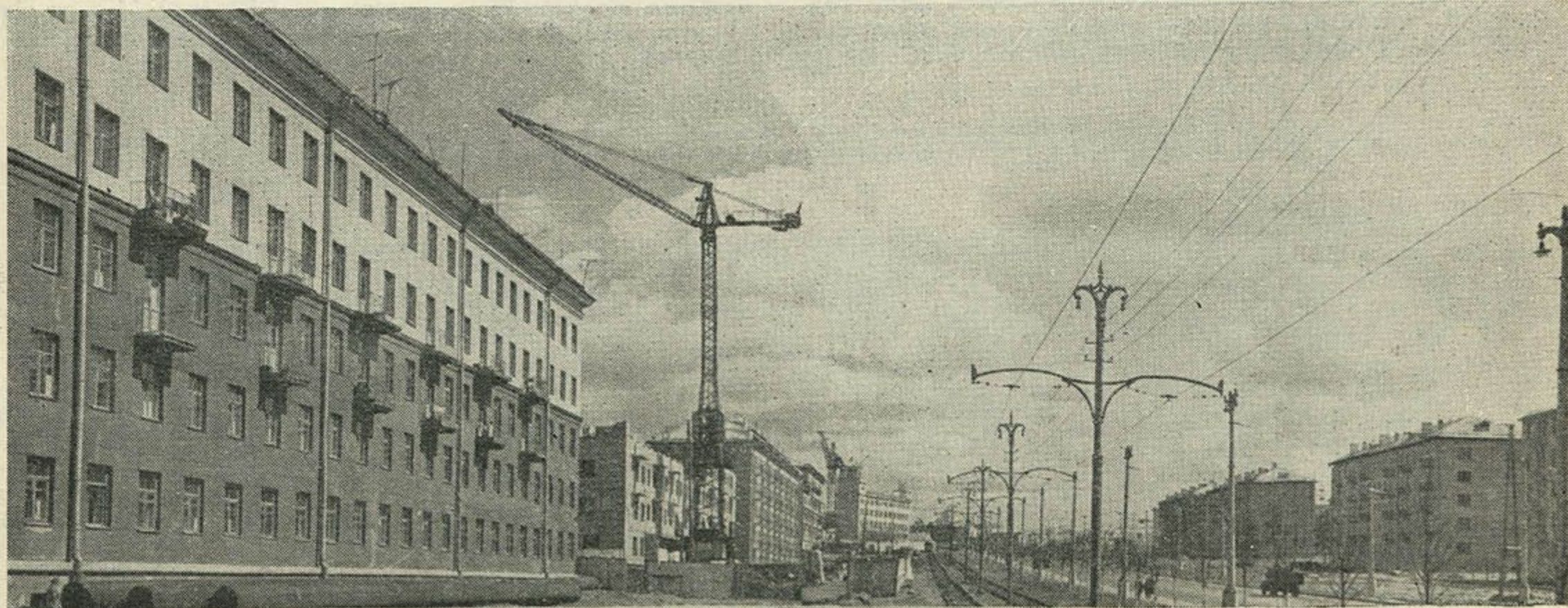
Ды і вазіць дэталі з цэха ў цэх нязручна. Вырашана было ў адным з буйнейшых цэхаў завода — трактарным — арганізаваць гальванічны ўчастак. Паўстала пытанне, каму даручыць кіраўніцтва. Патрабавалася вопытны гальваніст; канвеер чакаць не мог.

І тады васьмь Роза Кандрацьеўна вырашыла пайсці працаваць на новы ўчастак. Той-сёй адгаворваў, маўляў, цяжка будзе, ды і навошта ёй гэта. Але ў грудзях расло нецярплівае пачуццё — хутчэй узяцца за новую справу. Яно не састарэлася з гадамі, гэтае пачуццё. Было такім жа, як і шмат год назад, калі Роза Прусава ехала на пуцёўцы камсамол на работу ў суровую Карэлію. І няхай ёй трэба было перайсці зараз усяго толькі ў другі цэх, які знаходзіўся нават пад адным дахам, але справа была новая і захапляла. Дарэмна ўгаворваў яе начальнік тэрмічнага цэха не ісці, яна настаяла на сваім.

...І васьмь перад Розай Кандрацьеўнай яе брыгада. Шэсць чалавек, з якіх трое зусім нічога не разумеюць у гальваніцы.

Вырашыла Прусава «лекцый» спачатку не чытаць. Паказала, што і як трэба рабіць. План давалася «выцягваць» траім: Прусавай, Кубавай і Кавалю (усе яны да гэтага працавалі ў тэрмічцы). Трое астатніх таксама стараліся не адстаць. Але справа ішла ў іх вельмі марудна. Рукі нейкія непаслухмяныя, рухі няспрытныя. Ды і раствор не ўмеюць самі прыгатаваць.

Роза Кандрацьеўна цярдліва дапамагала дзяўчатам. То пакажа, як правільна дэталі навесіць, то

дапамога раствор прыгатаваць, кантраляваць яго прыгоднасць у працэсе работы. А пасля змены браліся за тэорыю гальванічнай справы.

Прыглядаючыся да кожнага з членаў брыгады, Роза Кандрацьеўна разумела — мала іх навучыць працаваць, трэба яшчэ, каб гэты невялікі калектыў па-сапраўднаму пасябраваў.

Аднойчы, калі ўся брыгада была ў зборы, да Прусавай звярнулася Святлана Філонава:

— Роза Кандрацьеўна, я не магу выходзіць на другую змену. Мне на заняткі ў тэхнікум трэба ісці.

— А хто за цябе працаваць будзе? — незадаволена спытаў нехта.

Напружаная цішыня навісла над участкам.

— Вы што, спрацацца сабраліся? — здзівілася Прусава і незадаволена нахмурылася. — Выхад знайсці трэба, не прапускаць жа дзяўчыне заняткі.

— Так, вядома, — нехаця адказала Зіна Бардзілоўская. Ёй вельмі не хацелася ісці замест Святланы на другую змену.

Святлана стаяла, вінавата апусціўшы галаву.

Роза Кандрацьеўна захвалялася. Няўжо ўсім астатнім усё роўна, здолее займацца Святлана ці не. Яна бачыла, як цягнецца дзяўчына да ведаў, з якой упартасцю, выкарыстоўваючы кожную вольную мінуту, займаецца. Брыгадзір разумела, што гэта нялёгка, але няўжо астатнім гэта няясна. Каваль падкрэслена глядзеў убок. Кубава стомлена разглядала ўласныя рукі. Аб нечым задумалася Бардзілоўская. А Іпатава глянула Прусавай проста ў вочы.

— Я пайду замест Светы, — сказала яна.

На гэтым і вырашылі. Увесь тыдзень Іпатава хадзіла на другую змену.

Мінуў час, і зноў надышла чарга Філонавай працаваць на другую змену. З трывогай чакала гэты дзень брыгадзір. Як будзе цяпер? Хто зараз згодзіцца? Зноў трэба пачынаць непрыемную размову. Але на гэты раз яе ўжо не было.

— На другую пойдзем я і Каваль, — сказала Зіна Бардзілоўская. Каваль здзіўлена паглядзеў на сваю напарніцу, але прамаўчаў. Прусава з палёгкай уздыхнула: зразумелі, дайшло. Яна адчула: у брыгадзе пачынаецца моцная дружба, гэта ўжо не суседзі па рабоце, а сапраўдныя сябры. А разам з дружбаю раслі і працоўныя поспехі брыгады. Яе пачалі адзначаць у ліку лепшых у трактарным цэху.

І тады члены брыгады вырашылі ўступіць у саборніцтва за высокае званне калектыву камуністычнай працы. Сярод іншых саборнічаючых за ганаровае званне на прыгожа аформленай дошцы саборніцтва, якая стаіць на самым відным месцы ў цэху, з'явілася фатаграфія і брыгады Прусавай. А пад ёй высокія сацыялістычныя абавязацельствы, якія заканчваецца словамі: мы будзем жыць і працаваць па-камуністычнаму. Гэтыя словы падмацоўваюцца добрымі справамі: звышпланавымі дэталімі высокай якасці, якія здае кожны дзень

брыгада, цёплым адносінам адзін да аднаго. Крыху больш паўгода мінула з таго часу, як арганізавалі ўчастак, а ўсім членам брыгады здаецца, што працуюць яны разам даўно. Напярэдадні Міжнароднага жаночага дня прыбегла на ўчастак усхваляваная Святлана.

— Розе Кандрацьеўне прысвоілі званне Героя Сацыялістычнай Працы, — закрычала яна і паказала газету.

У жанчын цяплей заблішчэлі вочы, а Якаў Лявонцьевіч Каваль беражліва склаў газету... Няхай будзе на памяць.

Дзесяткі тысяч выдатных трактараў баразняць неабсяжныя калгасныя палі нашай Радзімы, працуюць на землях усіх пяці кантынентаў. У выпуску машын ёсць немалая доля працы Розы Кандрацьеўны. Дэталі, зробленыя яе брыгадай, будуць служыць доўга і надзейна. Сведчанне таму — агеньчык, што здолела яна запаліць у сэрцах сваіх таварышаў. І здаецца, водбліскам гэтага агню ззяе на яе грудзях Залатая Зорка Героя.

Глядзіць на гэты знак працоўнай доблесці Роза Кандрацьеўна і чуецца ёй заклапочаны голас бацькі, удзельніка штурму Зімяга, аднаго з тых, хто закладваў фундамент вялікай Савецкай дзяржавы: «Не зганьбіла, дачка, бацькоўскага гонару? Здолела зрабіць сваё жыццё карысным народу, людзям?»

**А. ВЫГОДСКІ,
Е. ХАЇНА**

Мінскі трактарны завод.

— Нашы дамы павінны быць самымі прыгожымі ў Мінску, — гавораць трактаразаводцы.

На двары дома № 85 па Магілёўскаму шасэ сіламі саміх жыхароў пасаджана 80 кустоў парэчак, бэзу, слівы, яблыні. Абсталявана дзіцячая пляцоўка. Тут па-сапраўднаму можна адпачыць пасля работы.

На здымках: злева на пераднім плане — дом № 85 па Магілёўскаму шасэ; справа — на дзіцячай пляцоўцы двара.

Фота П. Нікіціна.

Прадаўжальнікі

Ці знойдзеш цікавей за жыццё журналісцкае? Бясконцыя шляхі-дарогі.

Усё новыя сустрэчы-развітання. Колькі іх і якіх на тваім шляху, мой брат, мой сябар! Ты толькі падумай, успомні, дзе яны, тыя людзі, твае героі і гераіні, аб якіх пісаў ты год дзесяць, а мо' і дваццаць таму назад. Як жывуць, што робяць?

Зусім нядаўна пад руку мне трапіў пажоўклы часопіс «Работніца і сялянка». На яго вокладцы значыцца дзесяты нумар і год 1951-ы, першы год пятай пяцігодкі. Гортаю. Вось глядзіць са здымка ўжо немалая жанчына, побач з ёю малады рабочы, яе вучань. Гэта брыгадзір Ганна Васільеўна Клімовіч і Мікалай Баранчук. Абодва гамяльчане, працаўнікі паравознага дэпо.

Амаль дзесяць год прайшло. Дзе ж яны, што робяць, як жывуць?

* * *

У той дзень пачулася першая гэтай вясной навальніца. Прайшоў сапраўдны цёплы дождж. Збіў пыл, абмыў квалуу прарэзь зеляніны. Ганна Васільеўна ідзе павольна, быццам стараючыся павольна ўдыхнуць чыстага паветра з першым водарам вясны. Яно і спяшацца няма куды. Хіба, можа, у дэпо? Як яны там? Дарэчы, і членскія ўзносы заплаціць трэба.

А тут, як і раней, кіпіць жыццё. Выдыхаючы з сябе апошняю пару, лакаматы ўзморана прабіраецца па дэпоўскіх праменнях-лініях, павольна ўваходзіць у вароты і, канчаткова астываючы ад чарговага рэйса, замірае. І тут яго надоўга падпарадкоўваюць сабе рамонтнікі, прызнаныя ўрачы-прафілактыкі. Трэба ж аглядзець усе дэталі, адны прачысціць, прамыць, другія адрамантаваць або замяніць новымі. Карацей кажучы, пакуль паравозныя брыгады адпачываюць, набіраюцца сіл, рамонтнікі прыводзяць у баявую гатоўнасць іх верных жалезных коней, каб яны не падвялі і ў наступным рэйсе.

Усё, як і раней, як трыццаць і нават сорак год назад. А мо' гэта толькі так здаецца?..

— Ганна Васільеўна! Калі ласка! Вельмі рад, што вы здаровы, — усклікнуў Аляксандр Дэй, як толькі гасця адчыніла дзверы партбюро.

— Ты, Саша? Добры дзень, галубок, а я толькі збіралася зайсці да цябе ў цэх, у брыгаду.

— І расчараваліся? — усмінуўся Аляксандр і супакоіў: — Брыгада якраз і працуе ў першую змену. Я ж зараз не толь-

кі ваш пераемнік у брыгадзе. Замышчаю і парторга.

— Вось як?

І пасыпаліся пытанні... Ганну Васільеўну больш за ўсё цікавяць у паравозным дэпо справы механічнага цэха. Яно і зразумела. У ім некалі прайшлі год сорак яе жыцця. І якога жыцця! На заранку рэвалюцыі прыйшла сюды маладзіца. Муж, небарака, загінуў на вайне ў 1916-м. Трое дзетак пакінуў. Ад падсобнай работніцы — да стругальшчыцы, даўбёжніцы і фрэзероўшчыцы, а потым — да майстра. Гадоў, мусіць, дваццаць не разлучалася з брыгадай, была нязменным брыгадзірам. Тут, у механічным, яшчэ пры жыцці Ільча яна стала актыўнай камуністкай. У механічным была яна завадатарам ударнікаў у першай пяцігодцы, а потым — лепшай стаханавіцай у другой. Адсюль яе праводзілі на XVII з'езд Камуністычнай партыі Беларусі. А слава аб простае жанчыне-працаўніцы, аб яе поспехах расла і расла. Усё новыя і новыя ўзнагароды за працу закрасаваліся на яе грудзях. Побач з медалем «За доблесную працу ў Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гадоў» і знакам «Ганароваму чыгуначніку» ордэн Леніна і ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга. Ёсць што ўспомніць і пра што раскажаць. Але не тое цікавіць зараз Ганну Васільеўну Клімовіч.

— Малайцы вы ў мяне, — пахваліла яна сваіх былых вучняў, даведаўшыся аб справах Сашавай брыгады.

— Ды што вы, Ганна Васільеўна, — нека сумеўся Аляксандр Дэй. — Проста высокія ўзялі абавязальствы да Першамая і давялося крыху паднатужыцца.

Да Першамая! Эх, Саша, бацьку бы ты, як да яго рыхтаваліся некалі твае бацькі. Яны тады былі вольныя такія ж маладыя, узніслыя. Яшчэ і зараз Ганне Васільеўне помніцца такі эпізод.

...Уступаў у гісторыю трэці ці можа чацвёрты савецкі Першамая. Вось таксама падводзілі вынікі за красавік, радаваліся поспехам, па-святочнаму ўпрыгожвалі і прыбіралі цэхі старога яшчэ дэпо ў Гомелі. Рабылі правесці суботнік і паўборцы тэрыторыі. А было тады яшчэ вельмі голадна, цяжка. І вось пасля работы ўдзельнікам суботніка рашылі выдаць па 200 грамаў хлеба з адшуканых рэзерваў, апрача пайка. Гэта было нечаканасцю. Адны тут жа сілкаваліся, другія хавалі кавалчкі на гасцінец дзецям. А некалькі чалавек так і

Ганна Васільеўна з праўнукам Жэнем.

не атрымалі сваіх «паўфунтаў»: не хапіла хлеба. Збянтэжаная стаяла тады Ганна Клімовіч. Ёй не толькі самой есці хацелася, — уявілася і сустрэча з трываючымі. А тут яшчэ, як дакор, крыўда ў вачах сяброўкі Ганны Паньковай: яе таксама чакаюць маленькія дачкі.

— Нічога, родная, — Аня Клімовіч узяла сяброўку пад руку. — Калі-небудзь дзеці зразумеюць нас.

— У-гу, — паспрабавала ўсміхнуцца праз слёзы сяброўка.

— Хіба ж мы за паўфунта хлеба на суботнік выйшлі? Хіба такі гасцінец нашым дзецям патрэбен?

І хто ведае, каго суцяшала, каго пераконвала кабета — сяброўку ці сябе. А мо' і нікога не пераконвала — проста ма-рыла ўслых.

— Пачакай, вось прыдзе час і дзеці вялікае дзякуй нам скажуць не за «паўфунтовы» гасцінец хлеба, а за ўсё, што мы створым для іх.

— Вядома, Ганначка, хіба я не веру ў гэта, — ужо зусім супакоіўшыся, запэўніла Панькова. — Абавязкова прыдзе такі час. Мы самі наблізім яго.

Так разважаючы вярталіся дамоў дзве маладыя Ганны, дзве задушэўныя сяброўкі...

Быццам адагнаўшы ад сябе гэты далёкі ўспамін, Ганна Васільеўна яшчэ раз задуменна паўтарыла:

— Дык, значыць, падарункі да Першамая... Цікава, цікава. Ну, а што ж яшчэ новага ў тваёй брыгадзе?

Аляксандр адчуў, як Васільеўна падкрэсліла слова «тваёй», але шэрыя яе вочы радысна блішчэлі, усміхаліся яму, і ён зразумеў, што Ганна Васільеўна зусім не крыўдуе на яго за

«здраду» яе колішняй брыгадзе.

А было гэта так. Тая брыгада, якую пасля адыходу на пенсію Ганны Васільеўны Клімовіч узначаліў яе былы вучань Аляксандр Дэй, па-ранейшаму славілася сваімі поспехамі, дысцыплінаванасцю. На сходах, планёрках яе заўсёды хвалілі, прыводзілі ў прыклад брыгадзе Хадзюкова. А Хадзюкоў заўсёды скардзіўся на членаў сваёй брыгады. Уласаў у яго проста халтуршчык, Грыгор'еў — бракароб, Рудаў... пералік працягваўся. Пры гэтым адны спачувалі брыгадзіру, другія ўсміхаліся. А Аляксандр Дэй узяў ды і напісаў заяву ў партбюро, каб перавялі яго ў адстаючую брыгаду.

Не, Ганна Васільеўна не толькі не крыўдуе на Сашу за такую «здраду» брыгадзе, — яна радуецца яго рашэнню. Інакш і не мог зрабіць яе вучань, той 15-гадовы юнак, які ў сорак трэцім прыйшоў у брыгаду пасля напатакшай яго няўдачы: не ўзялі добраахвотнікам у армію. Затое колішняя няўдача цяпер мінавала камуніста: яго перавялі ў адстаючую брыгаду. І зараз Ганне Васільеўне проста цікава, як жа ў перадавыя выводзіў яе Саша.

Пачыналася ж усё, вядома, са знаёмства, з простае мужчынскай гутаркі. Дарэчы, і ў гэтай брыгадзе Аляксандр сустрэў сваіх «аднакашнікаў» — вучняў Ганны Васільеўны. Токары Мікалай Баранчук і Ганна Шарпан з радасцю сустрэлі брыгадзіра-добраахвотніка. Іншыя насцярожыліся. Дэй паабяцаў, што рэгуляваць «выгадныя» і «менш выгадныя» заданні будзе сам, каб заробіць ні ў каго не падалі. Але папья-

рэдзіў, што члены брыгады павінны выконваць любое заданне.

Такое не ўсім спадабалася. Праз некалькі дзён пачуў, як скардзіўся на «няўдзячную» работу Павел Уласаў. «Няўжо і мне, як Хадзюкову, давядзецца дакладныя пісаць?» — падумаў брыгадзір. Аляксандр зразумеў — аднымі заклікамі справу не паправіш. Пачаў уважлівей прыглядацца да хлопцаў. А неяк успомніў, як вось таксама некалі адмаўлялася ад непажаданага задання Ганна Шарпан. А Васільеўна ў такіх выпадках пакладзе, бывала, заданне на станок, растлумачыць, як трэба зрабіць і да якога тэрміну, і адыйдзе. Пабушуе Нюра, пабушуе, а потым астыне і возьмецца за справу.

— Вось заданне, Павел. Калі што якое не зразумееш, клікні мяне.

Ідучы ў канторку, Аляксандр чуў, як адмаўляўся Уласаў, але не звярнуў на гэта асаблівай увагі. Праўда, непрыкметна брыгадзір назіраў за токарам, а праз некаторы час гукнуў:

— Ну як, Павел, усё зразумела?

— Ды паказаць бы не шкодзіла, як і што тут, — ужо з лагоднай бурклівасцю сказаў той.

— Гэта размова іншая, — усміхнуўся брыгадзір.

У жыцці бывае рознае: кожны ідзе сваёй дарогай, сёй-той часам і блукае. Бывае. Але ў брыгадзе ўжо стала няпісаным законам дружбы — дапамагчы таварышу знайсці сваю дарогу, свой шлях у жыцці. І члены Дзеўскай брыгады, як яе назвала Ганна Васільеўна, свята выконваюць гэты закон. Гэта яны дапамаглі Івану Абрамовічу павысіць сваё кавальскае майстэрства, калі той з калгаса прыйшоў у брыгаду. Гэта яны працягнулі рукі дапамогі воіну Генадзію Баруліну, калі той зусім без спецыяльнасці прыйшоў пасля дэмабілізацыі ў дэпо. Адны з іх дапамаглі яму ўладкавацца ў інтэрнат. А Павел Уласаў і Уладзімір Каура ўзялі над ім шэфства і хутка навучылі хлопца такарнай справе. І хоць часу прайшло яшчэ мала, Генадзій свабодна выконвае работы пятага і шостага разрадаў.

Не, гэта толькі здаецца, што ў механічным ранейшым будні. Не, і яшчэ раз не. Успамінаецца ж Ганне Васільеўне амаль аналагічны прыклад з Мікалаем Баранчуком. Ён таксама год трынаццаць таму назад дэмабілізаваўся з арміі і прыйшоў у яе брыгаду. Яна паставіла яго тады да вопытнага токара падвучыцца. А той праз два-тры дні «важдацца» з навічком не захачеў. Прымусіць яго? Можна, вядома. Але няма горшага — няшчырасці. Ганна Васільеўна паставіла Мікалая самастойна да станка і сама, як толькі выпадзе свабодная мі-

нута, не адыходзіла ад яго, паказвала, вучыла. А зараз, глядзі ты, самі рабочыя шчыра, без падказкі нават і, вядома ж, бясплатна, вучаць, дапамагаюць свайму таварышу, мацнейшы ідзе да слабейшых і разам крочаць па адной дарозе: будуюць камунізм. Гэта ўжо новая і галоўная рыса наследнікаў Ганны Васільеўны.

Ці паспрабуй пазнай сёння таго ж Мікалая Баранчука. Аб ім мала сказаць, што зараз гэта токар шостага разрада, што гэта камуніст і прытым актыўны. Характар, погляды ў яго непазнавальныя. Раней было як. Працуюць тры гады на станку — маўчаць. А на чацвёрты — трэба станок везці ў рамонт. Рамонт жа каштуе ні многа і ні мала — тысяч пятаццаць. Над гэтым і задумаўся Мікалай, параіўся са зменшчыкамі. Ды і даў слова працаваць на станку яшчэ адзін год, чацвёрты, без капітальнага рамонт. А працуе ўжо, бач ты яго, шосты. Рамантуе, вядома, сёе-тое сам, зменшчыкі дапамагаюць, прытым рамантуе ў свабодны час.

Хіба гэта не цешыць Ганну Васільеўну, якая закінула ў душы вучняў іскру свайго гарахага сэрца. Яе былыя вучні — Нюра Шарпан і Мікалай Баранчук сустрэлі Першамай ударнікамі камуністычнай працы. У спаборніцтва за гэтае званне ўключылася і ўся раней адстаючая брыгада Аляксандра Дзя. Яна дабіваецца ўсё новых і новых поспехаў. Калі гаварыць аб выпрацоўцы, то ніжэй 200 працэнтаў нормы тут сёлета няма. А перад Першамаем гэты рубаж нават перакрыт.

...Доўга яшчэ распытвала Ганна Васільеўна Аляксандра. Усё яе цікавіць аб вучнях. І як спадабалася яму, Сашы, на XXIV з'ездзе Камуністычнай партыі Беларусі. І ці была ў райкоме Нюра, ці прынялі яе там членам партыі. І як іх дэпутацкія справы: Аляксандр Дэй, Мікалай Баранчук і Ганна Шарпан — дэпутаты раённага Савета.

— Малайцы, — яшчэ раз паўтарыла Ганна Васільеўна Клімовіч на развітанне. — Вось аб такой сустрэчы Першамай, аб такім яму падарунку мы і марылі некалі з сяброўкай. Не дажыла яна, нябожчыца, а то бразам парадаваліся. Яе дачка, Алена Панькова, бач ты, Героем Сацыялістычнай Працы стала. Ды і вы ў мяне сапраўдныя героі. Я так і напісала ў газету.

Вось яе пісьмо.

«Мая 40-гадовая праца не прапала марна. Я рада за вас, арляты вы мае родныя, я шчаслівая, што менавіта вы мае вучні, працягваеце нашу маладосць, а разам з ёю і юнацтва нашай дарагой і любімай Радзімы».

А. ЗАХАРЭНКА

г. Гомель.

НА РЭСПУБЛІКАНСКАЙ ВЫСТАЎЦЫ

На працягу месяца ў Мінску працавала выстаўка прыкладнага мастацтва і мастацкай прамысловасці рэспублікі. Тут экспанаваліся лепшыя ўзоры вырабаў, якія маюць шырокі попыт у насельніцтва. Сярод шматлікіх экспанатаў — моднае адзенне, зручны абутак для дзяцей і дарослых, галантарэйныя вырабы, пасуда, вырабы са шкла, фарфору, крышталю. Агульнае захапленне выклікае прадукцыя шклозавода «Нёман». Найбольшую ўвагу наведвальнікаў прыцягвала зала, дзе была выстаўлена секцыйная мэбля для малагабарытных кватэр: бялюткая кухня, агульны пакой, спальня, дзіцячы куток.

На здымках: (уверсе злева) у адной з залаў выстаўкі.

Зверху ўніз:

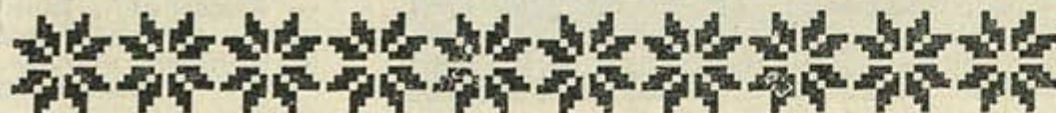
Мадэлі дзіцячага адзення Мінскай швейна-мастацкай лабараторыі.

Дзіцячы абутак мінскай фабрыкі імя Тэльмана.

Абстаноўка пакоя халасцяка. Мэбля зроблена на Рэчыцкай мэблевай фабрыцы.

Узоры жаночых сумак мінскай фабрыкі імя Куйбышава.

Дзіцячая мэбля. Зроблена на Гомельскім дрэвапрацоўчым камбінаце.

ГАСПАДЫНЯ ВЯЛІКАГА

Ф. СКРЫГАН, М. КАЧАВЫ

РОЗНЫМІ шляхамі прыходзіць да нас справа, якая палюбілася на ўсё жыццё. У дзявочых марах бачыла часцей за ўсё сябе Ліна далёка ад роднай вёскі. Вабіла рамантыка подзвігу, веліч спраў, якой азораў лёс герояў. Было гэта ў тыя дні, калі над германскім рэйхстагам нязгаснай зарой загарэўся сцяг Перамогі і свабодна ўздыхнулі народы свету, выратаваныя ад пагрозы гітлераўскай агрэсіі. Але жаданні дзяўчыны былі няясныя, баязлівыя ў палёце, як бясцёрыя птушаняты. Няпроста было падлетку самастойна вырашыць сур'ёзнае жыццёвае пытанне «кім быць».

Вось тут трапілася Ліне на вочы кніга знатнай трактарысткі краіны Пашы Ангелінай. Простыя, няхітрыя старонкі ўсхвалявалі маладое сэрца. Працуючы ў палыводчай брыгадзе, па-новаму пачала глядзець яна на запаленых, мурзатых эмітэсаўскіх механізатараў, якія ад цямна да цямна не пакідалі сваіх машын.

Старалася Ліна бліжэй працаваць да трактарных агрэгатаў. А выпадзе вольная хвіліна — можна падысці паглядзець, як вадзіцелі ўпраўляюцца са сваімі машынамі. Неяк убачылі яе сяброўкі ў кабінэ разам з трактарыстам, як яна нешта рабіла ля рычагоў кіравання. Пачала пасмейвацца таварышка Жэня Санюковіч:

— Ці не закахалася ты, Лінка, у механізатара? Глядзі, нажывеш сабе гора.

Трактарыст, ён вядома, усё каля трактара ды ў МТС. Жонцы — не муж, дзеці — не бацька.

Калі засынала ўсё ў доме, да паўночы шапталася Ліна з сястрой Тацянай. Прыходзілі неспакойныя і такія радасныя сны. Яна не спяшалася раскажаць усё маці, але такая размова насцяпвала. І яна адбылася пасля таго, як перадалі Ліне з МТС:

— Рыхтуй дакументы.

Захвалывалася маці:

— І ростам ты ў мяне, дачушка, не выйшла, і справа гэта цяжкая, не жаночая. Ды хіба ў калгасе не знойдзецца табе іншай работы па душы!

І ўсё ж, нарэшце, зразумела дачку:

— Ну што ж, вучыся.

Паехала Ліна Крукоўская на курсы трактарыстаў не адна. Зацікавіла сваёй марай Ліну Масель, Ніну Цыкач. Вярнуліся з курсаў разам. Вучыліся гэтыя дзяўчаты нядрэнна, а як давалася сесці за руль трактара — затужылі. Адрозу закарпызілі старыя машыны. Гадзіна работы, пяць — прастой. Сорамна і горка. Расчараваліся ў сваім выбары дзяўчаты і хутка кінулі машыны.

Нялёгка было спачатку і Ліне Крукоўскай.

— Пачнеш ручкай заводзіць матор, а яна не круціцца. Хоць плач! — успамінае з усмешкай дзяўчына. — Сядзеш каля трактара і не ведаеш, што рабіць...

А жаданне авалодаць «сакрэтамі» прафесіі не слабела. Зразумела спагадлівым,

чулым сэрцам маладую трактарыстку дырэктар МТС Ольга Балотнікава.

— Са мной, думаеш, такое не здаралася, — гаварыла яна, гутарачы з трактарысткай. — Майстэрства адрозу не прыходзіць, запамятай гэта! Дадзім табе спрактыкаванага напарніка, потым сама іншых будзеш вучыць.

Якая яна дарагая — першая падтрымка! Моцная рука старэйшага таварыша, на яе можна абавярціцца ў цяжкую мінуту. Хто ведае, ці не яна адкрыла шлях маладой трактарыстцы да сённяшніх вышынь яе майстэрства. Побач з майстрам мацнела ўпэўненасць, з'яўлялася вера ў свае сілы. І хоць часам не ўсё выходзіла гладка, ужо не раз чула Ліна добрае слова калгаснікаў аб сваёй працы.

— Што мне ў ёй падабаецца, дык гэта жаночая стараннасць і акуратнасць, — адзначаў старшыня калгаса. — За іншым трактарыстам дзвюх пар вачэй прыглядаць не хопіць. Накруціць «балалак», дзе глыбей возьме, дзе мелка. А за Ліну заўсёды можна быць спакойным.

Ці ўдзень, ці ўначы арэ, ніводнага агрэху. Памятае якая ёй вялікая справа даверана — ураджай!

Вадзіла Ліна трактар, а тым часам прыглядалася да камбайна. Хапелася ёй не толькі араць і сеяць, але і ўбіраць вырашчанае збожжа на апрацаваных яе агрэгатах палях. Яшчэ не чуўшы словы «комплексная механізацыя», думала трактарыстка аб такім майстэрстве, калі ўсё ад пачатку да канца робяць умелыя рукі аднаго вадзіцеля машыны. А дзе ж найбольш зручна так арганізаваць работу трактарыстаў? Вядома, на кукурузных палях. Гэтая думка з мары ператварылася ў мэту пасля таго, як Крукоўская скончыла курсы камбайнераў і адначасова вывучыла ў школе механізацыі групу іншых сельскагаспадарчых машын.

Бачыла Ліна, з кожным годам усё цяжэй калгасу забяспечваць запасамі кармоў растучы дойны статак. Даводзіцца часам палыводчым брыгадам пераключаць на нарыхтоўку фуражу добрую палавіну ўсёй рабочай сілы. Вынік жа невялікі. Як

ЗАЎСЁДЫ ПОБАЧ

Здаецца, правільны прыём, нарэшце, знойдзены. Рукі ўпэўнена надзяваюць на такія панчохі, усёй істотай адчуваеш правільны рытм работы, усе рухі ў поўнай узгодненасці з песняй, якую напявае ў душы навучэнка школы

фабрычна-заводскага навучання, учарашня дзесяцікласніца. Прыемна ўсведамляць, што праз якіх-небудзь шэсць месяцаў ужо станеш самастойнай работніцай. Ужо не адчуваецца таго напружання, якое так перашкаджала спачатку. А колькі ж трэба было папрацаваць, каб работа ішла, як зараз, лёгка і свабодна! У памяці паўстаюць першыя месяцы вучобы ў школе ФЗН, калі ніяк самастойна не магла ліквідаваць такой простае непаладкі ў рабоце машыны, як абрыў ніткі. Пачынала траціць цяргенне, бесталкова мітусіцца, вочы напаяліся слязьмі. Але ў такія цяжкія мінуты заўсёды аказвалася побач ін-

— Запамінай, Жана, так ты эканоміш час, — вучыць навучэнку Жану Якуш інструктар школы ФЗН фабрыкі «КІМ» Валянціна Сазонава.

структар школы Валянціна Трафімаўна Сазонава.

— Не хвалюся, усё будзе добра, давай лепш разам паглядзім у чым справа, — падбадзёрвала яна вучаніцу. І, сапраўды, праз колькі часу вучаніца зноў набывала ўпэўненасць, ведаючы, што цяпер сама зможа ліквідаваць непаладкі ў рабоце машыны.

Вось і зараз маладая жанчына з уважлівым позіркам разумных светлых вачэй спынілася ля яе машыны, сочачы за работай вучаніцы. Дзяўчына з удзячнасцю зірнула на інструктара.

— Нічога, Валянціна Трафімаўна, усё ў парадку, паглядзіце самі.

Сур'ёзны натхнёны твар вучаніцы лепш за яе словы пераканаў інструктара ў тым, што тут, сапраўды, «усё ў парадку». І яна павольна пайшла ўздоўж машын, за якімі працавалі яшчэ дваццаць вучаніц. Ім таксама неабходны

ЛЕСУ

Ліна Крукоўская.

толькі крыху прыпозніцца са сваім прыходам вясна — пуста ў кармушках. Ды і ў зімовую пару бяднеюць малочныя рэкі, ператвараюцца ў маленькія ручайкі. І ўсё таму, што ніяк не наладжваецца дружба з «каралевай палёў».

Задумвалася Ліна Крукоўская: як жа гэта, такая магутная сіла ў нашых машынах, а вырашціць багаты ўраджай кукурузы не ўдаецца. Відаць, нешта не даробліваем мы, механізатары. Потым прыйшла да старшыні і сказала:

— Ёсць у мяне, Адам Мікітавіч, прапанова, усё кукурузнае поле замацаваць за адным трактарным агрэгатам. Няхай адзін і той жа механізатар падрыхтоўвае сабе поле да сяўбы, праводзіць пасадку на ім, вядзе апрацоўку пасеваў і ўборку.

Тады ўся яго праца будзе відаць і будзе з каго патрабаваць. Як у Манукоўскага!

— Спакусліва, — згадзіўся старшыня калгаса тав. Чадовіч. — Толькі вось у чым справа, каго ў нас зрабіць такім кукурузным трактарыстам. Прамахнешся, можна і зусім без кукурузы застацца.

— Пра гэта я і прыйшла гаварыць, — працягвала Ліна. — Даручайце мне!

— Адной — 75 гектараў? — З напарнікам Міхаілам Мядзведзкім.

Восень — пільны калгасны бухгалтар — пацвердзіла выдатную перамогу, атрыманую комплексным механізаваным звяном. Былі дасягнуты нябачаныя для тутэйшых месц вынікі. На ўсім масіве ў 75 гектараў ураджай кукурузы склаў па 925 цэнтнераў. Высокай ура-

давай узнагародай — ордэнам Леніна быў адзначан выдатны поспех Ліны Крукоўскай.

І вось яе комплекснае механізаванае звяно выйшла зноў у гэтую вясну на кукурузнае поле праводзіць сваю другую сяўбу. За плячыма ўжо ўласны вопыт, а не запазычаны ў іншых майстроў. Таму яшчэ смялейшыя планы і больш упэўнены крок. Ужо ўдвая шырэй супраць леташняга кукурузнае поле механізаванага звяна і саборнічае яно за вялікі ўраджай — 1.050 цэнтнераў з гектара. Нямала зімовых вечароў прысвяціла звеннявая папаўненню сваіх агра-тэхнічных ведаў.

— Што гэта ты, Ліна, ці не з трактарам збіраешся расставалася? — спытала аднойчы сяброўка, якая перад тым настойліва запрашала на вячорку.

— Пераканалася я, што звеннявой трэба хоць крыху аграномам быць, — растлумачыла Ліна.

І спатрэбілася, ой, як спатрэбілася зімовая вучоба. Капрызная вясна не спяшалася парадаваць цяплом. Доўга трымаліся халодныя ночы. Але ўжо ведала Ліна правільны агра-тэхнічны прыём, які дапамагае «прагрэць» верхні слой глебы. Калі прыпыхала сонца, яна праводзіла ў паслябедзенны гадзіны перадпасяўную культывацыю кукурузных масіваў.

Неўзабаве прыйшлі і іншыя клопаты. Паўстала хвалюючае пытанне: як узяць дзённую прадукцыйнасць

пасяўнога агрэгата, каб не спазніцца з пасадкай? Нагрузка на сеялку падвоілася, нарэзка ж квадратаў патрабуе абсалютнай дакладнасці. У спешцы «зломіш» квадрат — зачынеш потым дарогу на кукурузныя плантацыі механізмам. Вось калі яшчэ раз выручыла набытае майстэрства. Хоць цяжка было, але, нібы па лінейцы, размясціла звяно кукурузныя гнёзды. А квадрат — ураджаю брат.

Па-веснавому весела на сэрцы трактарысткі. Зялёным лесам зноў стаяць кукурузе! І з'яўляецца задума ў Ліны — вырашціць свайму калгасу не толькі тысячы тон кукурузных сцяблоў для закладкі сіласу, але і паўнацэнныя пачаткі арцельнай свінаферме. Няхай гадуе падсвінкаў тысячніцы. Да-статкова будзе канцэнтраваных кармоў для адкорму! Яшчэ больш танных, чым у мінулым годзе.

Жыватворная вячэрняя прахалода кладзецца на зямлю. Пасля дзённай змены не спяшаючыся вяртаецца Ліна дадому. Крыху гарача было сёння. Але хіба ўчора было інакш? Вокам не акінеш кукурузную плантацыю. І кожны дзень работы на ёй радуе, бо ўжо бачны ўсе прыкметы багатага ўраджаю. І можа ганарыцца трактарыстка, што замяніла яна ў гэты дзень на полі сваім агрэгатам працу паўсотні калгасніц.

Калгас «Шлях Леніна»,
Старобінскі раён.

былі яе дапамога, ласкавае, бадзёрае слова.

Гледзячы на сваіх маладых выхаванак, інструктар успомніла, што вось такой жа васемнаццацігадовай дзяўчынкай прыйшла ў першы раз на віцебскую панчошна-трыкатажную фабрыку «КІМ». Быў цяжкі, пасляваенны 1947 год, фабрыка аднаўлялася, дома таксама было нялёгка: доўга хварэў бацька. І Валя вырашыла пайсці працаваць. Яна марыла стаць кваліфікаванай работніцай. Паступіла ў школу ФЗН і пачала асвойваць складаную прафесію кецельшчыцы. Упартая, працавітая дзяўчына дапытліва прыглядалася да работы сваіх старэйшых таварышаў. Шмат карыснага пераняла для сябе Валянціна ад старэйшай кадрвай работніцы фабрыкі Тацяны Сямёнаўны Раманенка. Добра асвоішы прафесію ў школе, Валянціна стала адной з перадавых работніц цэха. Жвавая, таварыска, яна заваявала павагу сваіх

сяброў па рабоце. Хутка Валянціну назначылі інструктарам школы ФЗН.

Тут вось і праявілася яе сапраўднае прызвание. Валянціна Трафімаўна стала бліжэйшым сябрам, дарадчыкам сваіх вучаніц, якія зараз паспяхова працуюць у цэху. Многім яна замяніла старэйшую сястру і нават маці. Выхоўваючы дваіх дзяцей, Валянціна Трафімаўна ніколі не пакідае без увагі сваіх выхаванцаў, для ўсіх яна знойдзе добрае слова, карысную параду. У Ларысы сёння дзень нараджэння, інструктар не забудзе павіншаваць імянінніцу, пажадаць ёй шчасця ў жыцці і рабоце. Ліда ніяк не можа выбіцца з адстаючых, інструктар усё сваё ўменне стараецца перадаць ёй, цяплява растлумачвае, паказвае перадавыя метады работы, застаючыся з вучаніцай пасля змены. Старанні інструктара не прапалі дарэмна: цяпер Лідзе Цітовай прысвоена ганаровае званне ўдарніка камуністычнай працы.

Вось семнаццацігадовая Люся, якая яшчэ толькі пачала жыць, паспешліва вырашыла звязаць свой лёс з чалавекам, што глядзеў на жыццё, як на забаву, але своечасовае ўмяшанне старэйшай сяброўкі прадухіліла неабдуманы крок у жыцці дзяўчыны. Неўзабаве яна дачакалася вялікага, сапраўднага кахання. Абыякавасці да людзей няма месца ў душы камуністкі Валянціны Сазонавай.

Невычарпальная энергія, любоў да людзей прынеслі Валянціне Трафімаўне заслужаны аўтарытэт. Многія зайздросцяць яе шчасцю. Так, у яе добрая, дружная сям'я, сама яна карыстаецца вялікай любоўю і павагай сярод калектыву цэха. І жанчына сапраўды шчаслівая, шчаслівая таму, што яе шчасце заснавана на шчасці іншых людзей, якім яна аддае ўсю сваю душу і веды.

Ж. МІХАЙЛАВА,
прыёмшчыца швейна-кецельнага
цэха фабрыкі «КІМ» г. Віцебска.

Маміта

Барыс ПАЛЯВОЙ

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага

БЫВАЮЦЬ людзі, якія не згубяцца ні ў якім, нават у самым стракатым натоўпе. Пра гэты кангрэс пісалі: тут сабралася ўсё чалавецтва. І сапраўды, на дэлегацкіх лаўках можна было ўбачыць людзей усіх рас, усіх колераў і адценняў скуры. Ад яркасці фарбаў і незвычайнасці форм нацыянальнага адзення мітусілася ў вачах. І ўсё-такі ў гэтым стракатым, кіпучым чалавечым катле твар гэтай жанчыны адразу кідаўся ў вочы. Высокая, хударлявая, ужо немаладая жанчына сядзела прамая, нерухома, быццам акамянеўшы, быццам усё, што адбывалася навакол, яе не датычыла. Здавалася, яна пагружана ў нейкія свае думкі, якімі не хоча ні з кім дзяліцца.

І асабліва выдзяляўся гэты бясстрасны, ненатуральна спакойны твар побач з яе таварышамі па дэлегацыі — людзьмі незвычайна гарачымі, якія з аднолькавай хуткасцю ўспыхвалі і захапленнем і гневам. І яшчэ заўважылі мы, што жанчына гэта не расстаетца з нейкім скруткам.

У жанчыны гэтай, як мы даведаліся, было прыгожае і гучнае імя. Але таварышы па дэлегацыі звалі яе Маміта. Па-руску гэта азначала маці, матуля. Гучэла гэта крыху дзіўна. Сярод тых, хто да яе так звяртаўся, былі людзі і старэй за яе ўзростам. Доўга мы назіралі за ёй, і нарэшце, не выцерпеўшы, я спытаў у свайго сябра, славуэтага лацінаамерыканскага паэта, хто яна такая.

— Маміта? О, наша Маміта, напэўна, самы надзвычайны дэлегат. Калі хочаш, гэта жанчына — гісторыя цэлага маленькага няхчаснага народа.

І ўвечары ён раскажаў нам гісторыю Маміты, якую я зараз пастараюся каратка перадаць. Яна была індыйкай, дачкой правадыра нейкага магутнага племя, якое адважна змагалася яшчэ з партугальскімі канквістадораў, а потым, у пачатку гэтага стагоддзя, горда адышло ў глыб краіны, у дрымучыя лясы, пад прыкрыццё цяжкапраходных балот. Яно існавала там паляваннем. Калі краіну прыбрала да рук магутная паўночнаамерыканская манополія «Юнайтэд фрут кампані», ласы пачалі высыкаць і выпальваць, балоты асушаць і разбіваць бананавыя плантацыі. Шмат індзейцаў, паквапіўшыся на мізэрныя заробкі, паддаўшыся на абяцанкі вярбоўшчыкаў, спілося або памёрла пад бізунамі наглядчыкаў усемагутнай кампаніі. Племя знікала. Яго правадыру, бацьку гэтай жанчыны, удалося ўгаварыць жменьку супляменнікаў кінучы работы, уцячы з плантацыі.

Ён павёў рэшткі племя глыбока ў горы. Паляванне было вельмі дрэннае. Падтрымкай сталі саматужныя промыслы, у якіх індзейцы вялікія майстры.

Жанчына вырасла ў горнай глушы, дзе на вачах у яе павольна выміраў яе ўжо зусім нешматлікі народ. Яна засталася непісьменнай. Звычаі і вераванні, якія калісьці згуртоўвалі племя, разбураліся. Адзіным бажанствам, у якое верылі людзі, бажанствам магутным, злым, бязлітасным, была «Юнайтэд фрут кампані».

Як і большасць супляменнікаў, бацька жанчыны памёр ад нейкай хваробы, якой індзейцы раней не ведалі і якую яны прынеслі ў горы адтуль, знізу, з бананавых плантацый, як злыя чары ўсемагутнай кампаніі. Савет старэйшых абвясціў правадыром мужа гэтай жанчыны. Ён прыняў племя ў цяжкую гадзіну. Усемагутная кампанія расшырала свае ўладанні. Ёй патрэбны былі рабочыя рукі. І аднойчы, калі мужчыны племя спусціліся з гор са сваім таварам, магазіны кампаніі адмовіліся прымаць саматужныя вырабы, і мужчыны вярнуліся дадому, прынёсшы з сабой замест мукі, солі, пораху, куль цюкі, набітыя макасінамі, накідкамі, веерамі, сярэбранымі брошкамі, якія нікому не былі патрэбны. Пазбаўленае магчымасці весці ружэйнае паляванне, племя паспрабавала паляваць з дапамогай сілка, пастак, вярнулася да кап'я і лука.

Але голад наваліўся на яго ў першую ж восень. Людзі пачалі паміраць сем'ямі. Новы правадыр, чалавек добры і справядлівы, аказаўся бесхарактарным. Ён спалохаўся, ён загадаў племя пакінуць родныя ачагі, спускацца ў даліну.

Ён памёр ад цынгі і гарэлкі на трэці год работы на бананавых плантацыях. Жанчына сама карміла сям'ю. Маючы надзвычайны густ і жывы розум, яна па старажытных індзейскіх малюнках рабіла вышыўкі і аплікацыі са скуры, якія ахвотна раскупляліся багатымі жанчынамі грыва¹.

Жанчына мела чацвярых дзяцей, але трое з іх па розных прычынах памёрлі ў малым узросце яшчэ ў гарах. Калі яна аўдавала, у яе быў адзіны сын — Радрыга, худзенькі, але моцны, мускулісты падлетак год дванаццаці. Ён быў не па гадах кемлівы, дапамагаў маці падбіраць колеры нітак для яе вышывак, спрытна рэзаў нажом скуру для аплікацый. Сам, без дапамогі настаўніка, ад старэйшых суседскіх дзяцей, якія ўжо хадзілі ў школу, ён навучыўся грамаце, вуснаму лічэнню. Ён нават дапамагаў маці весці разлікі з тымі, хто купляў яе работы ў крэдыт, і не раз яе заказчыцы, сярод якіх былі жонкі прадстаўнікоў усемагутнай кампаніі, міжволі любуючыся прыгожасцю і складам маленькага індзейца, гаварылі маці:

— У цябе разумны сын. Яго трэба вучыць.

Вучыць! Гэтага вась і не хацела, гэтага баялася маці. Вучэнне, літары, лічбы, кнігі — усё гэта неяк само сабой звязалася ў яе ўяўленні з грыва, з іх незразумелымі, няўмольнымі законамі, па якіх людзі каляровай скуры асуджаны былі працаваць, галадаць, адурманьваць сябе дрэннай гарэлкай, а людзі белае скуры — распараджацца, ездзіць у аўтамабілі, сядзець у рэстаранах, біць цяжкімі, нібы чыгуннымі, ботамі тых, хто, знемагаючы, падаў на плантацыях, ашукваць індзейцаў, неграў, метысаў, спакушаць дзяўчынак-падлеткаў, гвалціць індзейскіх жанчын. Першую кніжку, якую яе сын, навучыўшыся чытаць, прынёс дадому, жанчына кінула ў печ і са злараднасцю сачыла за тым, як карабачца і гараць у полімі старонкі.

Але кніг на свеце было вельмі многа, каб бедная індзейская жанчына магла іх усе спаліць. Радрыга, які навучыўся чытаць, завёў сабе знаёмых нават сярод янкі. Адзін з іх, манцёр на электрастанцыі, заўважыўшы кемлівага юнака, узяў яго да сябе ў падручныя. У васьмідзяці год кемлівы Радрыга стаў слесарам. Ён курыў духмяныя папяросы, да напіткаў не дакранаўся і грошы аддаваў маці.

Яна ганарылася сынам. Яго ростам, яго складам, яго голасам. Ганарылася яго валасамі, прамымі, жорсткімі, якія адлі-

¹ Так жыхары некаторых рэспублік Паўднёвай Амерыкі называюць паўночнаамерыканцаў.

валі сінявой, як воранава крыло, яго гордым профілем, яго яркімі гальштукамі. Яна ганарылася тым, што белыя рабочыя з майстэрняў, нават янкi, не ставяцца з пагардай да яго, і тым, што, калі ён ідзе па вуліцы, дзяўчаты і жанчыны азіраюць яго стройную, складную фігуру. Толькі аднаго баялася маці — кніг, якія ўсё больш урываліся ў іх хату, загрузавшвалі стол, валяліся на крэслах, на адзіным падаконніку. Кнігі яўна мелі над сынам нейкую таямнічую ўладу. Вярнуўшыся з майстэрняў, Радрыга не ішоў на вуліцу, дзе яго таварышы танцавалі пад гітару, або ў кіно. Ён садзіўся за свае кнігі і згінаўся над імі, як стары.

Часам ён кудысьці знікаў вечарамі. Часам да яго прыходзілі таварышы, каляровыя і белыя. Хто яны былі — маці не ведала. Сябры — і ўсё. Але аднойчы ўначы ў іх халуку ўварваліся стражнікі кампаніі. Яны перавярнулі ўсё ўверх дном, і з іх размоў маці даведалася, што яе хлопчык, яе Радрыга, — адзін з кіраўнікоў нейкага прафсаюза, што разам з гэтым прафсаюзам ён знаходзіцца ў змове супраць усемагутнай кампаніі. І яна вырашыла: гэта кнігі, гэта яны задурманілі галаву яе сыну, гэта яны, праклятыя, пагражалі шчасцю, якое яна выдрала ў злога лёсу пазногцямі, здабыла цаной столькіх ахвяр!

Стражнікі павялі Радрыга. Усю ноч да раніцы жанчына злосна рвала і паліла кнігі ў ачагу, паліла і трымала дзверы на двор адчыненымі, каб вецер вынес усё злое чараўніцтва, якое ў іх, можа быць, заключалася. Яе сын сядзеў не ў дзяржаўнай, а ў спецыяльнай турме кампаніі. Хтосьці з яго сяброў паказаў жанчыне закратаванае акно яго камеры. З таго часу яна на досвітку прыходзіла туды са сваім шыццём, садзілася на ўзгорку і, працуючы, раз-пораз пазірала на гэта акно. Ёй здавалася, што сын тут, каля яе, і ад гэтага разлука была не такой ужо страшнай.

З турмы таварышы прынеслі Радрыга на руках. Юнак быў так збіты, што некалькі дзён не мог нават прыўзняцца на пачцелі. Ён ляжаў на спіне, увесь забінтаваны. З раніцы да вечара да яго прыходзілі ўсё тыя ж невядомыя маці сябры. Зноў яны гаварылі, спрачаліся хрыплымі галасамі, а маці глядзела на іх раўнівым, нядобрым позіркам і думала: не, не кнігі, а вось гэтыя чужыя людзі, якія, як ёй здалася, былі сыну нават бліжэй, чым яна, маці, — віноўнікі яе няшчасця. Сядзячы ў галавах ложка, разам са сваімі іголкамі, маткамі каляровай воўны і кавалачкамі скуры, яна была падобна на статую. Але яна слухала ўсё, што гаварылася, і з жахам пачынала разумець, што гэтыя людзі рыхтуюцца аб'явіць супраць кампаніі новую забастоўку, што па плантацыях ходзяць нейкія лісты, пад якімі трэба сабраць як мага больш подпісаў, і, што самае страшнае, яны збіраюць грошы для таго, каб яе сын, Радрыга, паплыў за акіян на нейкае велізарнае чалавечае зборышча, дзе ён пакажа свае раны, выкрые страшэнныя справы кампаніі і перадасць тыя паперы, пад якімі на плантацыях сабрана столькі подпісаў.

Ледзь дачакаўшыся, пакуль пойдзе апошні, яна, страціўшы сваю звычайную вытрымку, кінулася на калені перад ложкам сына і, абліваючыся слязмі, пачала прасіць яго кінуць усе гэтыя задумы, парваць з небяспечнымі сябрамі, шпурнуць у агонь гэтыя паперы з подпісамі і пакінуць думку трапіць на ўсечалавечае зборышча, якое не прынясе нічога добрага. Яна плакала, і сын, які ніколі не бачыў у гэтых вачах слёз, са страхам глядзеў на маці.

— Калі мы не будзем змагацца, гэтая пачвара ўсіх нас пажрэ, — сказаў ён, упершыню ўводзячы маці ў свае мужчынскія справы.

— Ну, няхай змагаюцца яны. У мяне адзін сын. Калі цябе заб'юць, пагасне сонца, я аслепну. Мне не будзе для каго жыць.

— У кожнага з іх ёсць маці, у многіх жонкі і дзеці, — адказаў сын. І цвёрда закончыў: — Маці, я паеду за акіян. Я пакажу свае шрамы і раскажу праўду аб кампаніі. Я сам павязу туды нашы подпісы пад адозвай міру...

Вось яно, гэта страшэннае, што няўмольна насунулася на яе. Жанчына анямела ад жаху. Як яго затрымаць? Як выратаваць сына ад страшэннай задумы? Ёй не было да каго ісці, ёй не было з кім нават параіцца. І тут прыйшло на памяць, што сярод яе пастаянных заказчыц ёсць прыгожая бялавая дама, якая заўсёды вельмі проста трымаецца з вышывальшчыцай, здаецца добрай, таварыскай, плаціць часам нават звыш дамоўленай сумы. Муж гэтай жанчыны быў нейкай важнай асобай у мясцовым аддзяленні ўпраўлення «Юнайтэд фрут кампаніі». Маці кінулася да яе. Заказчыца была настолькі ласкавай, што выйшла да яе ў садок вілы, спачувальна слухала блытаны расказ, сучылася і нават сама прынесла шклянку вады. Маці зрабіла правільна, усё раскажаўшы. Многае можна выправіць. Радрыга яшчэ юнак, дрэнныя людзі ўблыталі яго ў дрэнную справу. Але гэта нічога. Няхай маці хутчэй паведа-

міць аб гэтым у камендатуру стражы кампаніі. Гэта не тое, што дзяржаўная паліцыя, дзе ўсе хабарнікі і зладзеі. Там культурныя людзі. Яны адрозняць ахвяру ад злачынцы. І сама яна пагаворыць з мужам, папросіць яго паклапаціцца аб лёсе Радрыга.

У гэты ж вечар маці ўсё расказала дзяжурнаму афіцэру стражы кампаніі. Той таксама спачувальна выслухаў яе. Пахваліў за адкрытасць, абяцаў дапамагчы... А праз дзень, пад вечар, знаёмы шафёр і нейкія людзі прывезлі на грузавіку сына жанчыны. Ён быў падабраны на вуліцы з нажом, загнаным па самую ручку, паміж лапатак. Перад смерцю ён ненадоўга прыйшоў у прытомнасць.

— Мяне нехта выдаў стражнікам кампаніі, — сказаў ён маці. — Яны не хочуць пусіць мяне на кангрэс. Дурні. Паедзе іншы. Хіба ўсіх, хто за мір і справядлівасць, заколеш з-за вугла?..

Вось што раскажаў нам пра гэтую жанчыну слаўны лаціна-амерыканскі паэт. А на наступны дзень ён, крыху ўсхваляваны, зноў прыйшоў на месцы нашай дэлегацыі і паведаміў, што Маміта вырашыла выступаць. І вось яна на трыбуне. Скрутак, з якім яна не расставалася, у яе ў руках. Прамая, спакойная, яна на вачах усяго затаіўшага дыханне кангрэсу не спяшаючыся разгортвае паперу, вымае нешта з матэрыі, раскладвае на трыбуне.

Нешта чароўнае, гіпнатызуючае ў яе непаспешлівых рухах, у яе нібы акамянелым твары, нешта такое, ад чаго большасць дэлегатаў міжволі прыўстаюць на сваіх месцах. Вось яна разгладзіла рукой тканіну, цяпер можна адрозніць: гэта кашуля, дакладней — мужчынская сарочка. Узняўшы сарочку за плечы, жанчына паказала яе ўсім. На кашулі, там, дзе яна прыставала да спіны ўладальніка, касы прарэз і навокал бурая запечаная пляма.

— Гэта кашуля Радрыга, — павольна вымаўляе жанчына, відавочна з цяжкасцю падбіраючы партугальскія словы. — Гэта кашуля сына. — Яна тыкае пальцам сябе ў грудзі: — Майго сына. Яго забілі грынга. Яго забіла кампанія... — Нейкі момант яна маўчыць, быццам успамінаючы цяжкую назву. — Яго забіла «Юнайтэд фрут кампаніі» за тое, што ён хацеў ехаць сюды, везці лісты з подпісамі, сабранымі на плантацыях.

У навушніках я чую шэпт чалавека, які перакладае яе словы. Голас яго дрыжыць.

— Яны забілі сына, а я прыехала сюды, прывезла яго кашулю... Глядзіце, людзі, усе глядзіце... Вось кашуля Радрыга, майго сына. Гэта яго кроў... Забіўшы яго, яны думалі, што ніхто не прывязе сюды подпісы пад адозвай...

Жанчына моршчыць лоб, нешта ўспамінае і гаворыць:

— Хіба ўсіх, хто за мір і справядлівасць, можна заколоць з-за вугла?

Маміта павольна і беражліва складвае кашулю, тут жа, на трыбуне, пачынае загортаць яе ў паперу.

Дзесяці побач маўчаць сотні людзей усіх нацыянальнасцей зямлі. Жанчына з годнасцю кланяецца, сходзіць з трыбуны. І ўсе мы пераконваемся, якой красамоўнай і выразнай можа быць цішыня.

Пераклад з рускай мовы.

КАБ БЫЛИ ГОРЫ МЯСА

КАЛІ я ўпершыню даведася з газет, што перадавалі свінаркі краіны выкармливаюць за год па тысячы і больш свіней, — я здзівілася. Прызнаюся цяпер, нават не паверыла.

У нашых умовах пра такое нават марыць нельга было. Глядзела я на сваіх 77 адкормачнікаў, якія стаялі ў цесных клетках, і думала: дзе там! Мне б з гэтымі справіцца.

Быў у нас тады галоўным заатэхнікам Фёдар Фаміч Джаікалаў. Заатэхнік як заатэхнік, на ферму прыходзіў, на свіней глядзеў, інструкцыі розныя чытаў. А сабекошт аднаго цэнтнера свініны быў даражэйшым, чым на базары.

І вось рашылі па прыкладу перадавікоў увесці групавое ўтрыманне свіней і сухі адкорм. Што ж, увялі. Паламалі перагародкі, размясцілася ў свінарніку аж 600 свіней. Гэта добра. Даглядалі іх ужо дзве свінаркі. Паставілі самакармушкі. Але што атрымалася? У станку 60—80 свіней стаяць. У кармушцы — толькі 8 гнёзд. А свіння ж у чарзе стаяць не будзе. Піску ў час кармлення — хоць вушы затыкай. Мы пачалі ў карыты насыпаць муку. Прыдзе заатэхнік, сварыцца.

— Вы што, — крычыць, — інструкцыю не выконваеце! Так не прынята.

А што нам тая інструкцыя, калі свінні есці хочуць. Пачалі крадком, рана-раненька свіней падкармливаць, калі яшчэ заатэхніка няма на ферме. Але ж хіба крадком накарміш?

Стала нам весялей працаваць з прыходам новага заатэхніка, Ванды Фёдараўны Пятровай. Яна хоць і маладая, але справу ведае і галоўнае — жывёлу любіць. Мы, свінаркі, гэта адразу ўбачылі. І вось новы заатэхнік гаворыць нам:

— Трэба так карміць свіней, каб яны з апетытам елі.

Значыць, разнастаіць кармы трэба. А што тут прыдумаеш, калі бульба ды мука — вось і ўвесь наш рацыён.

Муку мы ў самакармушкі засыпалі, а бульбу... думалі, думалі, ды і сталі ранейшае «пюрэ» рабіць. Кармакухня пад бокам, кармазапарнік працуе выдатна. Раніцай і ўвечары даём «пюрэ», пасыпанае мукой, а ўвесь астатні час — мука і сырая бульба ў самакармушках,

вада ў карытах. І вось дзіва: рацыён той самы, тыя ж канцэнтраты, мякіна і бульба, ну і соль, зразумела, а свіней быццам падмянілі. Па 700 грамаў прыважкі сталі даваць. Ды і на заробку нашым таксама гэта адбілася. То атрымлівалі 200 руб. у месяц, а тут — 900.

Праца спарней пайшла. Праўда, цяжасцей менш не стала. Вяду здалёк прыходзілася насіць. Нават па аднаму вядру на свінню прынесці — і то 600 вёдзер трэба. А колькі яе разлівалася! Уляжацца якая хаўроння ў карыта з вадой, ну што ты з ёю зробіш! І вяды не хапала. А гэта, самі ведаеце, адбілася на прыважках. І вось быў у нас аднойчы сход у саўгасе. Выступіла галоўны заатэхнік і кажа:

— З-за таго, што на ферме няма вяды, мы недабралі сёлета 200 цэнтнераў свініны.

Разлікі прывяла, усё як мае быць. Такая лічба не магла не пераканаць наша саўгаснае начальства.

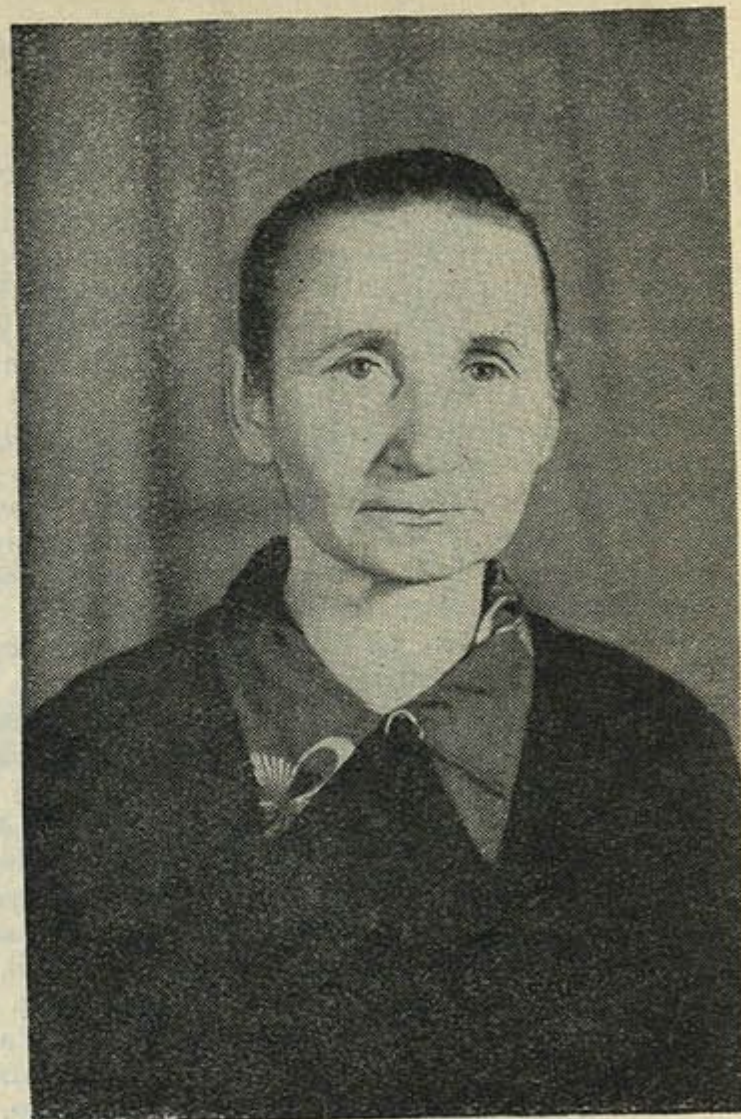
Паставілі рухавічок, лягчэй нам стала. А потым і на воданепорную вежу адважыліся, і падвесную дарогу правялі.

Цяпер у нас справы на лад пайшлі. Па-навуковаму сталі свіней даглядаць, вітамінамі зімой карміць іх. А тыя вітаміны пад бокам растуць, у лесе. Паедзе раніцай падвозчык, прывязе хваёвых галінак, высype на выгульным дворыку. Глядзіш — пад вечар адны голыя дубчыкі застануцца. Усё абгрызуць. А хвоя — гэта вітаміны. Для стрававання яны неабходны. Ёсць у хвоі і мінеральныя рэчывы, якія засцерагаюць ад рахіту. Вось вам і хвоя.

Свіней нашых не пазнаць стала, здаровыя, вясёлыя. Тры разы на дзень у любое надвор'е на прагулку выпускалі іх. А самі ў гэты час станкі чысцілі.

Летам зялёную падкормку давалі. За мінулы год я адкарміла 507 свіней агульнай вагой 527 цэнтнераў. Калі падлічыць, колькі я адна чыстай прыважкі свініны дала, то атрымаецца сорок тон. Гэта гара мяса.

А сёлета я дзве такія гары дам. Узяла абавязацельства адна адкарміць 1100 свіней. І адкармлю. За тры першыя месяцы гэтага года ўжо здала дзяржаве 377 свіней, або 407 цэнтнераў мяса. Намнога

А. РАКУЦЬ.

больш, чым за такі ж час выкарміў славуці ўкраінскі свінар Чыж. І заробак мой падняўся да 1500 рублёў у месяц. Зараз у мяне на адкорме стаіць яшчэ 300 галоў, якія будуць здадзены ў першым паўгоддзі.

Свінні ў нас харошыя, прыбываюць добра. Вядома, вялікая заслуга ў гэтым свінараку, якія даглядаюць свінаматак.

На цэнтральнай сядзібе саўгаса працуе свінаркай Надзея Рыгораўна Несцер. Летась яна атрымала па 16 парасят ад свінаматкі, а сёлета абавязалася атрымаць па 20. Люба глядзець на яе парасят, адна асалода іх адкармливаць. Ядуць навывперадкі адно перад адным.

А вось ужо са Стара-Дзевяткавіч ідуць зусім не такія парасяты. І выгляд у іх не той, і апетыт не надта. Гэтыя ўжо і праз зубы цэдзяць, і мешанку ім вадкую падавай. Калі свінні любяць больш густую мешанку — даю густую, не любяць густой — больш вадкую.

І яшчэ, я ніколі не выкладваю адразу ўсю норму ў карыты. Калі ўсё паядуць, лепш яшчэ падкінуць свяжэйшага корму. А мука ў нас заўсёды ёсць у самакармушках. Падсыпам толькі адзін раз — днём. Ёсць удосталь вяды.

Астатняе залежыць ад рук свінаркі.

Горы мяса, за якія мы змагаемся, будуць.

Няхай гэта будзе малым сціплым укладам у барацьбу за мір, за які змагаюцца ўсе савецкія людзі.

А. РАКУЦЬ,

свінарка саўгаса «Слоні́мскі».

ЖАНЧЫНЫ, як і заўсёды, спяшаліся ўправіцца з работай, але за спешкай не забывалі сваіх абавязкаў: усё прыбраць, памыць, нічога не пакідаць да раніцы.

Раней іншых пайшла дадому Жэня Семчанка. Толькі яна — з парога, а на парог — камісія.

— Добры дзень, жанчыны! Ці не дапамагчы вам? — пажартавала фельчар-акушэр Кужалева.

Даяркі народ таварыскі, разгаворлівы, а тут якраз усе сабраліся разам, заканчвалі мыць бітоны.

— Вы ўжо, Тацяна Васільеўна, лепш тым дапамагайце, хто ў дэкрэт пайшоў.

— Правільна, а тут самі ўправімся, — гаварылі жанчыны, спрытна апалоскваючы бітоны.

— Зараз пагляджу, як вы самі ўправіцеся, — і пайшла па кароўніку.

У станках было чыста, каровы сонна жавалі сена.

Першыя крокі

— Добра вядзецца гаспадарку, жанчыны, — хваліла Тацяна Васільеўна.

І раптам...

— Чые гэты бітоны?..

Сярод вымытых чыстых бітонаў стаяла некалькі брудных: даярка Семчанка так спяшалася, што кінула нямытыя бітоны. Размова тады пачалася гарачая.

— Раней за ўсіх пайшла, а справы не зрабіла, — абураліся даяркі.

— Падвяла нас.

— Што — нас? Магла ўвесь калгас падвесці, — не супакойваліся даяркі. — Закісла б малако ў брудных бітонах — пляма на ўвесь калгас.

Выклікалі тады Семчанку з дому, пагаварылі з ёй сур'ёзна, надоўга яна запомніла тую размову...

Не выпадкова зайшла на ферму Т. В. Кужалева. Яна і раней прыходзіла да жывёлаводаў. Даяркі прывыклі да яе пільных вачэй, якія бачылі і дрэнна вымытыя бітоны, і не чыста прамытую марлю для працэджвання малака, і бруд у памяшканні. Але цяпер яна часцей пачала бываць на фермах. Нядаўна жонсавет калгаса даручыў ёй весці бытавую секцыю.

Гэтая секцыя сочыць за гігіенай працы на фермах, за санітарным станам памяшканняў. Перад святам Першамай па яе ініцыятыве быў арганізаван масавы суботнік па прыбіранні двароў, вуліц. Выйшлі ўсе калгаснікі, чысцілі, падмяталі вуліцы, прыбіралі смецце.

— Патрэбную справу пачалі нашы жанчыны, — гаварылі тады ў калгасе.

Жонсавет калгаса зусім малады і ўзначальвае яго маладая жанчына Тамара Ціванова. Калгаснікі добра ведаюць Тамару: тут прайшло яе дзяцінства, школьныя гады. Пасля вучобы ў Горацкай акадэміі яна зноў вярнулася ў родныя месцы. Зараз Тамара ўчастковы аграном калгаса.

Актывісткі паставілі перад сабой задачу дабіцца, каб усе жанчыны ўдзельнічалі ў працы. Пачаліся веснавыя работы, гарачая пара ў калгасе, калі кожны чалавек на ўліку. Ва ўсіх брыгадах былі праведзены сходы жанчын. Выступаўшыя на гэтых сходах жон-арганізатары даярка Герой Сацыялістычнай Працы Тацяна Зубарава, цялятніца Вера Канаплёва, калгасніца Надзея Пуцянкава і іншыя заклікалі жанчын-калгасніц актыўна выходзіць на палявыя работы.

— Няма чаго граху таіць, — гаварыла тады Тамара, — многія калгасніцы лічаць за лепшае ў Магілёў

на рынак з'ездзіць. На калгас ім напляваць. Ёсць жанчыны, якія з пачатку года не выпрацавалі яшчэ ніводнага працадня.

Тады вырашылі — у кожнай брыгадзе выпускаць «Баявыя лісткі» і бязлітасна крытыкаваць гультаёў, прагульшчыкаў.

У адным з іх крытыкаваліся калгасніцы брыгады № 9 Тацяна Магер, Ева Букуязава. За чатыры месяцы яны ніводнага дня не працавалі ў калгасе. Крытыка дапамагла не толькі ім. Ва ўсіх брыгадах узрасла актыўнасць жанчын. А Т. Магер і Е. Букуязава пачалі добра працаваць.

Цікавіцца жонсавет і вытворчымі справамі калгаса, культурна-масавай работай. Стараецца дапамагчы жанчынам і ў асабістым жыцці.

У калгасе працуе паштальёнам Тацяна Мацькова. Шмат разоў суседзі чулі п'яную лаянку, крыкі ў доме Мацьковых. Муж яе Фёдар Мацькоў лодарнічае, п'янствуе.

Аднойчы, калі п'яны Мацькоў збіў і выгнаў жонку з дому, старшыня жонсавета Тамара Ціванова, жон-арганізатар Надзея Пуцянкава і жанчыны-актывісткі выступілі на яе абарону. Праўда, ім не пад сілу было справіцца з хуліганам, але яны выклікалі міліцыю і прымусілі супакоіцца буяна.

Магчыма і не варта было прыводзіць гэты факт, але ён гаворыць пра многае і перш за ўсё пра тое, што жонсавет становіцца добрым памочнікам жанчын. Да яго звяртаюцца за дапамогай, да яго крытыкі прыслухоўваюцца, яго заўвагі паважаюць.

Жонсавет правільна падыходзіць да вырашэння сваіх задач і галоўнай з іх — удзел усіх жанчын у вытворчай рабоце. Хочацца звярнуць увагу на не менш важную задачу.

Калгас «Камінтэрн» адзін з буйнейшых і багацейшых у рэспубліцы. Сюды прыязджаюць з іншых абласцей на экскурсіі, таму што ў «Камінтэрне» ёсць чаму павучыцца. Кіруе ім прызнаны ў рэспубліцы арганізатар калгаснай вытворчасці Герой Сацыялістычнай Працы Ілья Васільевіч Сяргееў.

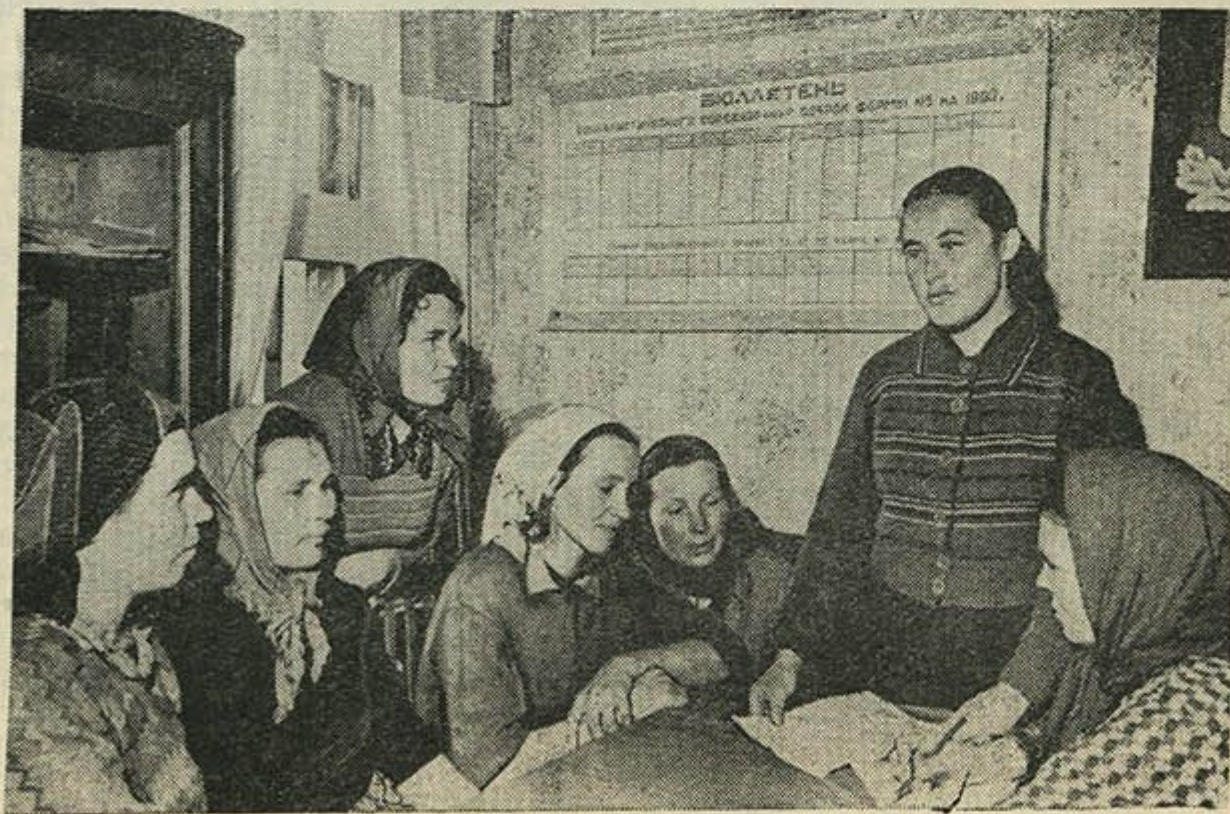
Тым больш сумна гаворыць пра тое, што ў гэтым багатым калгасе недастаткова клапаціцца аб жанчынах-маці. Да гэтага часу тут няма ні дзіцячых ясляў, ні дзіцячага сада. Калгасу-мільянеру гэта не да твару.

Задача жонсавета — дабіцца адкрыцця дзіцячых ясляў і дзіцячага сада. Толькі тады можна па-сапраўднаму павысіць вытворчую актыўнасць жанчын.

Жонсавет калгаса «Камінтэрн» яшчэ толькі робіць першыя крокі. З кожным днём больш упэўнены яго поступ. Пройдзе нямнога часу, і жаночы актыў узмацнее, разрасецца, стане баявой сілай у калгасе.

Н. СЯРГЕЕВА

Магілёўскі раён.

Вось яны, актывісткі калгаса «Камінтэрн». Сход праводзіць старшыня жонсавета Тамара Ціванова.

У КІТАЙСКІХ

Аляксандра УС

ПАСЛЯ некалькіх дзён прабывання ў сталіцы Кітайскай Народнай Рэспублікі горадзе Пекіне мы апынуліся ў другім па памерах у свеце горадзе — Шанхаі. У гэтым горадзе разам з прыгарадамі жыве да 10 мільёнаў чалавек. Раней гэта быў цэнтр тэкстыльнай прамысловасці, а зараз тут размясцілася шмат прадпрыемстваў цяжкай прамысловасці. У кіпучым жыцці вялікага горада знайшоў сваё месца кожны працаздольны чалавек. Поўнаасцю ліквідавана беспрацоўе і не толькі тут, а па ўсёй краіне. Якая гэта вялікая перавага новага Кітая перад старым — лепш за ўсё могуць расказаць тыя, хто 10 год назад пакутаваў ад голаду і холаду, задыхаўся ад беспрацоўя. Зараз нашы сябры ў Кітаі ўспамінаюць аб гэтым, як аб кашмарным сне.

У Шанхаі, як і іншых гарадах, рабочыя і інжынеры імкнуцца да хутчэйшай замены фізічнай працы машынай. На трыццаці шанхайскіх заводах цяжкага машынабудавання цалкам або часткова механізавана 80 працэнтаў усіх вытворчых працэсаў. Сёння самая актуальная тэма, пра якую людзі гавораць у трамваі, на рабоце і дома, — тэхнічнае наватарства.

У Шанхаі нам расказалі аб своеасаблівым «універсітэце» Ні Хай-бао. Гэты «універсітэт» не мае ні аўдыторый, ні шкільды. Але ён існуе і дзейнічае. Перадавая прадзільшчыца тэкстыльнай фабрыкі № 9 Ні Хай-бао папрасіла перавесці яе па прыкладу нашай суайчынніцы Валянціны Гаганавай у адстаючую брыгаду. Яе настойлівая праца дапамагла 21 прадзільшчыцы гэтай брыгады выйсці ў рады перадавых. Ні Хай-бао патаварыску дапамагае сваім сяброў-

кам. У перапынках між работай яна вядзе калектыўныя заняткі, а ўвечары, пасля работы, праводзіць індывидуальныя ўрокі.

Гэтая перадавая свядомая работніца мае ў сваім распараджэнні вельмі простыя сродкі для навучання: пару ўмелых рук, вочы, якія гараць палымянай любоўю да працы, і кемлівую галаву. І гэта дапамагае ёй многа год быць перадавіком вытворчасці і ўзняць да перадавых шмат сваіх таварышаў па працы.

Тэхнічная рэканструкцыя і рацыяналізацыя трывала ўвайшлі ў штодзённае жыццё не толькі буйных прадпрыемстваў краіны, але і ў дробнай прамысловасці. Нас пазнаёмілі з вынаходкамі жанчын у швейнай і вышывальнай майстэрнях, грамадскай пральні і на многіх іншых прадпрыемствах, арганізаваных у Шанхаі вулічнымі камітэтамі. Стварэнне такіх невялікіх майстэрняў з'яўляецца справай саміх жанчын. Самім хатнім гаспадыням належыць ініцыятыва арганізацыі мясцовай прамысловасці, якая ўцягнула тысячы хатніх гаспадынь у вытворчасць не толькі паўфабрыкатаў для вялікіх заводаў і фабрык, але і тых бытавых «дробязей», якія так патрэбны насельніцтву. Чаго толькі не вырабляюць гэтыя дробныя прадпрыемствы: тут і швейныя вырабы, і абутак, і галаўныя ўборы, і металічныя вырабы, і выдатныя, зробленыя з вялікім густам вышыўкі, і дзіцячыя цацкі на экспарт і многае іншае.

Удзел хатніх гаспадынь у вытворчасці — гэта цэлы пераварот, бо за ім крыецца не толькі стварэнне матэрыяльных вартасцей для дзяржавы, але і павышэнне жыццёвага ўзроўню сем'яў гэтых жанчын і, можа, самае важнае — перамена іх поглядаў на жыццё, усведамленне сваёй годнасці.

Нараджэнне новых адносін да працы, да жыцця старшыня вулічнага

камітэта Чан Цзя-цзе выказала ў наступных словах: «Раней, калі мы знаходзіліся на рабоце, нашы думкі былі дома. Цяпер жа, калі мы дома, нашы думкі на рабоце».

З удзелам жанчын у грамадскай вытворчасці павысілася іх свядомасць. Яны пачалі менш надаваць значэння дробязям быту, а больш думаць аб набывацці спецыяльнасці, дбаць аб паліпшэнні работы сталовых і дзіцячых устаноў.

— Раней, — гаворыць Чан Цзя-цзе, — у нас было «тры многа»: многа беспрацоўных, многа сварак і многа людзей, што думалі толькі аб сабе. Цяпер у нас ёсць таксама «тры многа», але зусім іншыя — многа працуючых, не менш жадаючых прыняць удзел у грамадскім жыцці і многа такіх, хто клапаціцца адзін аб адным і аб агульнай справе.

У пацвярджэнне гэтых слоў Чан Цзя-цзе прывяла факты. Дзве суседкі Чжэн і Цзо Бао-фун раней вельмі не ладзілі паміж сабой, часта сварыліся з-за дзяцей, якія біліся, жывучы ў адной кватэры. А цяпер яны абедзве працуюць і жывуць, як родныя сёстры.

Новы ўклад жыцця мяняе і сямейныя адносіны. Нас пазнаёмілі з адной з работніц і ў яе прысутнасці расказалі, што жылі яны з мужам няважна. З таго часу, як яна пачала працаваць, муж і жонка наладзілі свае адносіны. У першую зарплату жонка купіла прысмакаў і, частуючы мужа, сказала: «Вось цяпер ты не будзеш мяне папракаць, што я жыву за твой кошт, я частую цябе». Жанчына слухала расказ аб сабе і ўсміхалася. Трэба было прысутнічаць пры гэтай размове і бачыць, якой радасцю блішчэлі яе вочы, нібы яна здзейсніла вялікае цуда або прынесла багаты пасаж свайму мужу. Цяпер іх часта сустракаюць разам, разам ходзяць яны ў кіно і муж дапамагае жонцы вучыцца.

Змянілася мэта жыцця і ў Чжу Цінь, як і ў яе сябровак. Гавораць, раней яе ўсе называлі «мёртвай». Ніколі ўсмішка не асвятляла яе твар. Так, нялёгкім было жыццё жанчыны ў старым Кітаі. Нават неба, так гаварылі старыя людзі, над ёй вісела ніжэй, чым над мужчынам. Але вось прыйшло новае жыццё, і Чжу Цінь выйшла з маленькага кола сям'і, пачала працаваць і вучыцца. У 1959 годзе яна разам з мужам удзельнічала ў гарадскім злёце Герояў працы. Усе яе чацвёрта дзяцей знаходзяцца ў дзіцячых установах. Чжу Цінь — актыўная ўдзельніца самадзейнасці. Цяпер у яе з'явілася новае прозвішча: усе называюць яе «Страказой».

У старым грамадстве лёс жанчыны залежаў ад феадала, «улады багоў» і мужа. Ад цяжкіх да цяжкіх працавала штодня жанчына, а яе ўвесь час называлі крыўдным словам — «аб'ядала».

Савецкая студэнтка Люба Юлакава (справа), якая вучыцца ў Пекінскім універсітэце, і яе кітайская сяброўка за паўтарэннем пройдзенага матэрыялу.

* Пачатак гл. у № 5

ЯБРОВАК

Зараз іншая справа. Жанчын лічаць галоўнай сілай.

— Без жанчыны, — кажуць цяпер мужчыны, — п'есы не сыграеш. (І гэта прыказка мае свой сэнс: да апошняга часу ў кітайскім тэатры нават ролі жанчын выконвалі мужчыны.)

Вось толькі адна лічба: з 24 тысяч народных камун у 5800 старшынямі або намеснікамі старшын з'яўляюцца жанчыны.

Авалодаўшы ведамі, жанчыны пачалі сабе, зрабілі паслухмянымі такія машыны, як трактары. У народнай камуне каля Шанхая мы сустрэліся з трактарысткай. Яе цёмны загараў твар асвятляла шчаслівая ўсмішка. У ёй спалучаліся пачуццё радасці, гордасці і настойлівасці.

Паступова паліпшаюцца адносіны да жанчыны ў сям'і, павялічваюцца ўвага да жанчыны і клопаты аб ёй. Адыходзяць у нябыт тыя часы, калі жанчыну-маці, якая падаравала свету новае жыццё, дзесяць дзён трымалі на нішчымнай поліўцы, не дазвалялі на працягу месяца набліжацца да чужога дома, каб «не наклікаць на гэты дом крывавае д'яблаў, што знішчаць увесь «род». Маладая народная рэспубліка па ўсёй краіне стварыла радзільныя дамы і акушэрскія пункты. Зрабіла ўсё, каб не гінулі ад слупняку нованароджаныя, былі здаровыя маці. Мы заходзілі ў радзільныя дамы, гутарылі з будучымі маці, назіралі, якую работу праводзілі з імі ўрачы па абязбольванню родаў.

З прыемнасцю хочацца адзначыць, што жанчыны Кітая смела змагаюцца за свае правы, вядуць упартую барацьбу з перажыткамі феадалізму.

Пры старым грамадскім ладзе аўдавеўшая жанчына ў Кітаі, колькі б гадоў ёй ні было, не мела права выйсці замуж у другі раз. Нават калі паміраў жаніх, маладая дзяўчына ўсё жыццё праводзіла ў адзіноце, тузе і пакутах.

З ростам ролі жанчыны на вытворчасці і будаўніцтве, з развіццём сацыялістычных адносін на вёсцы знікаюць феадальныя звычаі і забавы. У краіне вядзецца вялікая работа па палітычнаму выхаванню мас, рост свядомасці людзей спрыяльна адбіваецца на выкананні вытворчых планаў.

З вялікай актыўнасцю змагаліся працоўныя за выкананне другой пяцігодкі. Для таго, каб выканаць яе за два гады, кожны павінен працаваць за траіх — такі быў заклік сярод працаўнікоў горада і вёскі. І людзі працавалі не пакладаючы рук.

1959 год выдаўся вельмі засушливым. У правінцыі Хэнань на працягу 70 дзён не было дажджу, апрача гэтага, пасевы пачалі знішчаць шкоднікі. Людзі ў трывозе паглядалі на неба, на якім не было ніводнай хмаркі. Яны з горыччу ўспаміналі засуху 1942 года. Але цяпер стаў іншы час, прыйшло іншае жыццё. Ва ўмовах

Чунцінскі вялікі мост цераз раку Янцзы — другі мост, які злучае берагі гэтай ракі, — быў адкрыты для руху 10 снежня 1959 года. Гэты чыгуначны мост спраектаваны і збудаваны сіламі кітайскіх будаўнікоў. Даўжыня моста — 820 метраў. Ён злучае Чэнду — Чунцінскую чыгунку з Сычуань-Гуйчжоўскай чыгункай, якая яшчэ будзецца.

Фота Хэ Шы-яо.

народнай камуны сяляне агульнымі намаганнямі пабудавалі арашальныя каналы. Разам з мужчынамі на будаўніцтве працавалі жанчыны. На ўзгоркі, куды не даходзіла вада, жанчыны насілі ваду вёдрамі і палівалі пасевы. Так працавалі, нягледзячы на страшэнную спякоту, не спынялі работу і з наступленнем ночы. Знішчаючы шкоднікаў, жанчыны хадзілі па зямлі, апырскалі ядахімікатамі, на іх нагах з'яўляліся балючыя пухіры, але шкоднікі былі знішчаны, пасевы выратаваны.

Немалаважную ролю адыгрывае ў жыцці жанчыны ўстаноўлены парадак у народных камунах, што работная плата выдаецца таму, хто выконваў работу. Жанчыны цяпер маюць права распараджацца грашыма. Мы назіралі ў краме народнай камуны, як жанчыны ўважліва выбіралі сабе абноўкі. Цяпер яны не чакаюць, пакуль збярэцца муж ці бацька зрабіць падарунак.

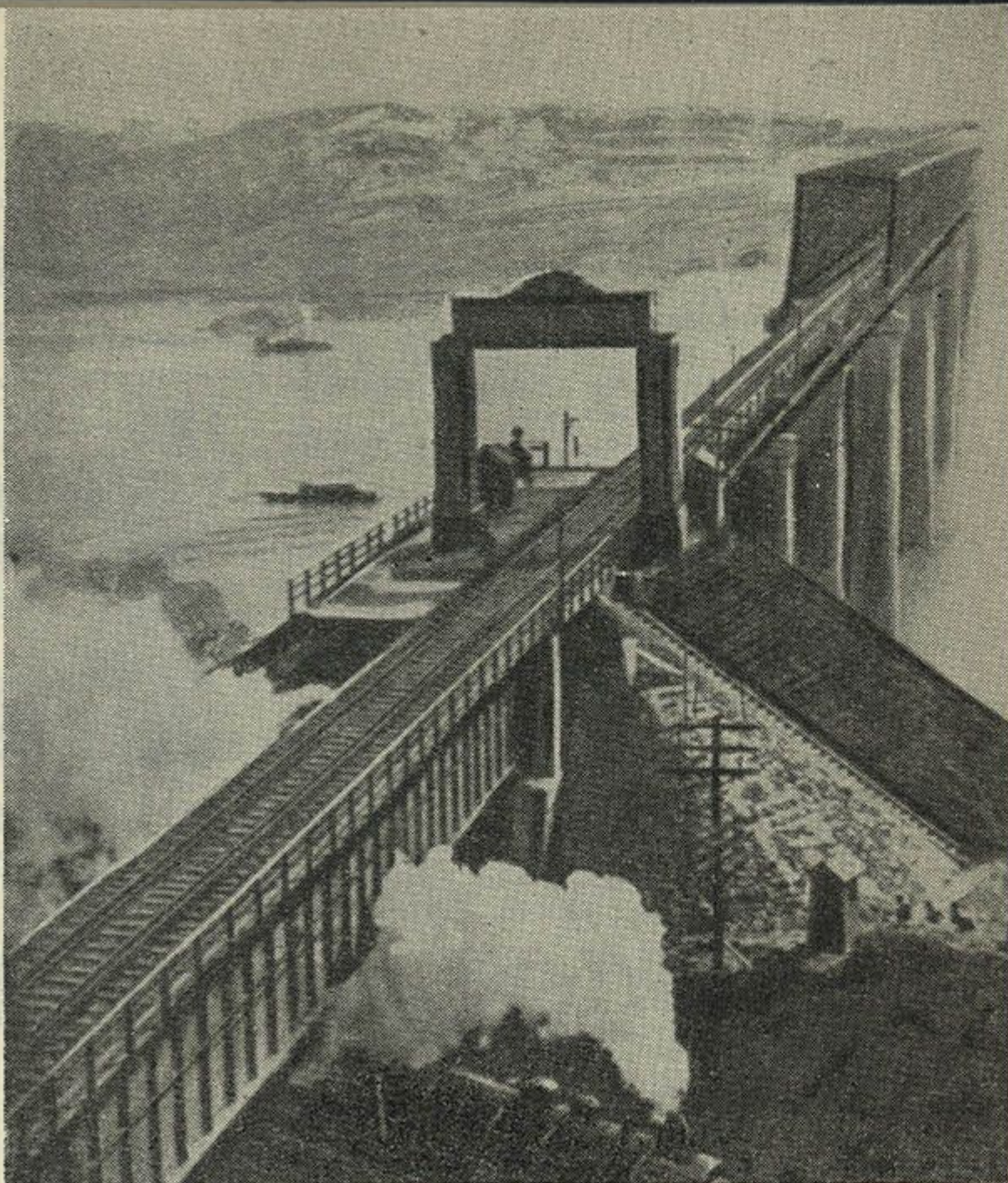
Кожны дзень прабывання ў Кітаі ўсё больш і больш раскрываў перад намі тыя вялікія змены, якія адбыліся ў краіне за 10 год. Усюды мы бачылі новае жыццё. І гэта новае жыццё не звалілася з неба, у стварэнні яго актыўна ўдзельнічаюць самі жанчыны. Нарэшце збыліся іх спрадвечныя мары аб роўнасці з мужчынамі. І гэтым раўнапраўем вельмі ганарыцца нашы кітайскія сяброўкі. Яны ведаюць, што ўсім добрым, усім светлым у іх жыцці яны абавязаны Камуністычнай партыі, пра якую складаюць песні. У адной з іх спяваюць, што «любоў жанчын да партыі глыбейшая, чым мора, і вышэйшая ад усіх гор».

— Кітайскія жанчыны, як і ўвесь кітайскі народ, выходзяць Камуністычнай партыяй Кітая ў духу інтэр-

нацыяналізму, яны падзяляюць радасці і гора з вялікай сацыялістычнай сям'ёй, якую ўзначальвае Савецкі Саюз, — так заявіла ў сваім дакладзе 7 сакавіка намеснік старшыні Усекітайскай федэрацыі жанчын таварыш Дэн Ін-чао. — Дзеля нашай агульнай справы, пабудовы самага перадавога, самага справядлівага грамадства, — гаварыла яна далей, — мы, як зрэнку вока, будзем берагчы дружбу паміж Кітаем і Савецкім Саюзам, будзем захоўваць згуртаванасць сацыялістычных дзяржаў на чале з Савецкім Саюзам.

Берагуць і ўмацоўваюць дружбу паміж нашай краінай і КНР савецкія людзі. Мы сустракалі ў час паездкі савецкіх спецыялістаў, якія аддаюць свае сілы і веды на карысць сацыялістычнага будаўніцтва ў Кітаі. Мы сустракалі нашых студэнтаў, якія навучаюцца ў Пекінскім універсітэце. Мы сустракаліся з кітайскімі спецыялістамі, якія атрымалі вышэйшую адукацыю і набылі спецыяльнасць у нашай краіне. Мы радаваліся разам з нашымі сябрамі поспехам кітайскага народа, радаваліся гмахам жылых дамоў, вытворчых карпусоў, што на нашых вачах уздымаліся ўгору, радаваліся павышэнню жыццёвага ўзроўню народа, радаваліся таму, што жанчыны новага Кітая разгнулі свае плечы, узялі ўгору галаву, адчулі на справе сваё раўнапраўе, сталі актыўнымі будаўнікамі сацыялізма, будаўнікамі свайго ўласнага шчасця.

На ўсё жыццё ў маім сэрцы захаваюцца цёплыя ўсмішкі, добрыя пажаданні кітайскіх сябровак, моцныя подскі рук, іх гарачыя словы аб вечнай і непарушнай дружбе паміж нашымі народамі, якая з кожным годам расце і мацнее.

МІХАСЬ сядзеў за сталом і рамантаваў прыёмнік. Колькі часу ён корпаўся ў ім, але так і не змог паправіць яго. Спрытныя пальцы хірурга былі тут на дзіва няўмелымі і нязграбнымі.

Міхась чуў: на ганку маці з некім размаўляе. Але заняты работай, ён не прыслухоўваўся да гутаркі: даляталі толькі асобныя словы. З кім гэта так разгаварылася маці? Чый гэта голас?

— Дык вы, цётка Насця, не пазналі мяне?

— Яно і не дзіва. Столькі гадоў мінула. Падумаць толькі, якая ж ты стала!

Міхась падышоў да адчыненага акна і праз густую карункавую фіранку ўбачыў яе.

— Яна, Ліда! — пазнаў Міхась.

А яна стаяла зусім блізка ад акна і размаўляла з яго маленькім сынам, які бавіўся тут жа, каля ганку.

— А як жа завуць цябе? Саша?

— Саша. А табе ўжо бабка сказала?

— Ну што ты! Бабка нічога не гаварыла. Гэта я так, угадала. Не верыш? Хочаш, я ўгадаю, кім ты будзеш, калі вырастэш?

— А вось і не ўгадаеш! Бабка, маўчы, маўчы!

— Шафёрам. Што, няпраўда?

— Ну шафёрам, — здзівіўся малы. Але раптам вочкі яго заіскрыліся нейкай новай хітраватай думкай. — А на якой машыне? Вось і не ведаеш? Ага!

— Тут ужо, Саша, я і сапраўды не ведаю. Думаю, што на грузавой, — і яна пацерабіла рыжаваты даўно нястрыжаны чуб малога. — Валасы ў яго, як у Міхася... Такі самы рыжык. Толькі валасы... а так на яго ён не вельмі падобен. Нават доктарам не хоча быць, як бацька. Эх ты, шафёр!..

Ліда! Прышла! Кінуцца, бегчы да яе! Але Міхась не мог скрануцца з месца, стаяў, заціснуўшы ў руках фіранку, і, як зачараваны, глядзеў на яе. Там, пад акном, стаяла Ліда — яго першае юнацкае каханне. Цёмнавалосая, усё такая ж маладая і прыгожая, яна глядзела на яго сына сінімі задуменымі вачыма.

— Сашка, а што гэта з тваёй машынай?

— Аварыя... Дзед калёсамі пераехаў, сплюшчыў.

— А як цяпер Міхась жыве, цётка Насця? — спытала Ліда ў маці.

Міхась ужо не пачуў, што адказала старая.

Перад ім паплылі ўспаміны. Уявілася Ліда колішняя, семнаццацігадовая дзяўчынка.

У той год разрухі-вайны вясна не спяшалася. Прышла са спазненнем, але затое адразу нахлынула цеплынёй і зелянінай.

Сінія пралескі прабіліся праз леташняе пачарнелае лісце, яркімі здзіўленымі вочкамі пазіралі ў неба, такое ж самае сіняе і чыстае.

Міхась прыйшоў на ўмоўленае месца, дзе трэба было чакаць чалавека, які павінен быў прынесці для партызанскага атрада прыёмнік, знойдзены ў адной вёсцы.

Перад ім слалася зялёная мурава даўно няезджанай дарогі. «Доўга прыдзецца чакаць», — падумаў Міхась і падняўся на ўзгорак, каб паглядзець, ці няма там каго на дарозе.

Ён дайшоў да старой бярозы, што стаяла сярод рэдкага хмызняку. Нехта зрабіў на ёй зарубку, і невялікая ямачка была поўная мутнаватага соку. Міхась толькі нагнуўся, каб напіцца гэтага цудоўнага вясновага напітку, як нехта зусім побач прарэзліва свіснуў. Ён усхапіўся і азірнуўся.

На другім баку дарогі, трымаючы ў руках тапкі, стаяла босая дзяўчынка.

Міхась спачатку не пазнаў яе.

— Міхась! — яна падскочыла да яго, учапілася ў лацканы пінжака: — Што, не пазнаў! Рыжык!

— Ліда! — здзівіўся і ўзрадаваўся Міхась. — А ты чаго тут?

— Бач ты, «чаго»! — перадражніла Ліда. — Цябе чакала. Што, не рады? — хітравата ўсміхаючыся, пажартавала яна.

«Можна яе, Ліду, павінен я сустракаць», — падумаў Міхась і азірнуўся: ніякіх рэчаў паблізу не было відаць.

РАЗМІНУЛІСЯ

Алена МАКАЁНАК

Апавяданне

Мал. Г. Віткоўскага

— Каго, каго, а цябе я проста не думаў спаткаць тут. Як сюды трапіла?

— Я ж кажу, на спатканне прыйшла з табой. Толькі спяшалася, не як ты. Хопіць у схованкі гуляць. Той чалавек, якога ты чакаў, не прыйдзе: немцы арыштавалі. Прышлося мне яго замяніць. Падстаўляй спіну, Міхась. А то я з сіл выбілася. Давезлі толькі да Сухого броду, а там мост знесла. Адтуль ужо я сама дацягнула, — гаварыла Ліда, выцягваючы з кустоў мяшок.

Узваліўшы на плечы мяшок, Міхась здзівіўся, як гэта магла яна пранесці такі груз.

Можна і вельмі цяжка было, але Міхась не адчуваў таго цяжару: побач крочыла Ліда. Ішла босая, размахваючы стапанымі тапкамі. Заходзіла наперад, і тады Міхась бачыў, як яе босыя ногі пакідалі сляды на сырой яшчэ зямлі. Ён ступаў у гэтыя сляды, і яго вялікія салдацкія боты заціскалі маленькія роўныя адбіткі яе ног.

«Рыжык! Не забыла яшчэ», — усміхнуўся ён колішняй крыўдзе на Ліду за гэтага «рыжыка».

За год да вайны Ліда пераехала са сваімі бацькамі да іх у мястэчка і прыйшла ў іх школу.

На перапынку ў дзесятым класе, дзе тады вучыўся Міхась, пыл стаяў слупам: у класе засталіся адны хлопцы і пачалі дурэць.

Ліда, відаць, некага шукала, бо хадзіла па калідору і заглядала ў дзверы. І калі яна парайнялася з класам, нехта схопіў яе і ўпіхнуў у пакой. Ліда не змагла спыніцца і паляцела на Міхася. Яна, напэўна, упала б, каб ён не падхапіў. Міхась трымаў дзяўчынку і не мог адвесці позірку ад яе. Яркая чырвань заліла бледнаваты твар дзяўчынкі, яна крута павярнулася да выхаду, зняваж-варнулася да выхаду, зняваж-

ліва абвела поглядам усіх і чамусьці раззлавалася толькі на аднаго Міхася.

— А ты... рыжык... — і знікла.

Міхась, магчыма, і не пакрыўдзіўся, каб хлопцы не зарагаталі з яго новай мянушкі. Як ні дзіўна, але з гэтай мянушкай прыйшло да яго і новае пачуццё — каханне, першае, юнацкае, шчырае.

На развілцы дарог Ліда пацягнула з яго плячэй мяшок:

— Хопіць, цяжка, давай мне.

— Што ты, Ліда, мне не цяжка, я сам...

— Сядай лепш, адпачні, — яна сцягнула з яго плячэй мяшок. — Вунь чуб як узмакрэў, вытры, — яна падала сваю хустачку і адышла ўбок, нагнулася, пачала збіраць леташнія журавіны.

У атрад Ліда прыходзіла даволі часта. Але здаралася, што яе падоўгу не было, і тады Міхась сумаваў і чакаў яе з дня на дзень. Ён чакаў зручнага выпадку застацца сам-насам з Лідай і выказаць ёй усе свае пачуцці.

Праўда, аднойчы ён застаўся з Лідай. І цяпер памятае ён той цёплы летні вечар. Сонца зайшло. Зара залівала роўным чырванаватым святлом твар Ліды, рабіла яго казачна прыгожым, таямнічым. Яна стаяла, задумаўшыся, пакусвала галінку і з сумам гаварыла:

— Што дзеецца на вёсках. Калі ж гэта кончыцца. Я не веру, што калі-небудзь можна будзе жыць і не баяцца... і спаць спакойна. Вось ты смяешся. А я не памятаю, калі спала і не баялася. Учора начавала ў Каменцы — ноччу прыехалі. Ну хто, ты думаеш? Паліцаі, рабаваць. Добра, што папярэдзілі... Палову начы прастаяла ў лесе... баялася, што дарогі ў атрад не знайду.

— Нічога, Ліда, фронт блізка: хутка ўсё скончыцца!

Цёмната паволі зацягвала лес. Тоненькі сярпок маладзічка ўзняўся над лесам і павіс на верхавіне елкі.

— Ты паглядзі, Ліда, вунь маладзічок зачэпіўся за самы верх елкі. Хочаш, я табе зніму яго? — пажартаваў Міхась, адводзячы Ліду ад змрочных думак.

— Рост у цябе не такі, Міхаська, не дастанеш, — усміхнулася Ліда.

«А можа сказаць вось зараз. Скажаць і ўсё тут. А раптам пакрыўдзіцца: знайшоўся кавалер! Не да кахання цяпер! Эт, што будзе, то і будзе — скажу».

— Ліда! Да камандзіра!— гукнуў нехта.

— Пачакай, я зараз. Нешта здарылася!— занепакоілася яна. Міхась пахадзіў, пачакаў крыху. Твар гарэў, сэрца трывожна білася. Пайшоў да зямлянак і амаль што наткнуўся на Ліду.

— Міхась, ты? Тэрміновае заданне. Ісці трэба.

— Як жа ты адна... Ноч.

— Чаму адна? Вунь і маладзічок той пойдзе са мной, не будзе сумна...— і знікла, нібы растала паміж соснамі.

На гэты раз яна доўга не з'яўлялася ў атрадзе.

Фронт набліжаўся. У ціхае надвор'е, нават адсюль, з іх лесу, можна было пачуць далёкі аднастайны гул кананады, і тады збіраліся групамі партызаны, слухалі, радаваліся.

Але вораг яшчэ не здаваўся. Трэба было гнаць дабіваць яго. Па загаду камандавання атрад пакідаў гэты раён і адыходзіў на захад, далей у больш глыбокі тыл ворага.

З сумам пакідаў Міхась свой родны лес, з якім звывся, як з родным домам, дзе кожная сцяжынка, палянка была да болю знаёмай. Столькі ўспамінаў, радасных і сумных, звязана з ім! Не хацелася ісці яшчэ і таму, бо не ведаў, што з Лідай. Яе каторы дзень чакалі, ды нешта затрымлівалася яна. А ў такі трывожны час гэта было дрэннай прыкметай.

Ліда хадзіла ў горад. Вяртаючыся ў атрад, недалёка ад лесу, у якім размяшчаўся лагер, яна трапіла на нямецкую засаду. Ліда кінулася ў лес. Сухая аўтаматная чарга сыпанула ёй услед. Рэзкі п'якучы боль пранізаў плячо. Страшэнная слабасць разлілася па ўсім целе: стала млосна. Ісці было цяжка: кружылася галава, слабелі і падкошваліся ногі, а яна ўсё ішла і ішла. У яловым зарасніку спынілася, крыху аддыхалася. Каб не ўпасці, прыхінулася да дрэва. «Добра, што не ў ногі»,— падумала яна. Села адпачыць пад лазовы куст і ўжо не змагла падняцца. Там яе і знайшлі разведчыкі.

А праз два дні знясіленую Ліду Міхась завёз да адной партызанскай сувязной, старой Макарыхі. У атрадзе вырашылі: Ліда павінна быць там, пакуль не ачуняе, атрад жа назаўтра выбіраўся з гэтага лесу.

У маленькай хатцы было ціха і цёмна ад густых рабінак, што абступілі яе вясёлым карагодом.

Міхась падцягнуў ложак да акна, узбіў падушку, а сам не мог глянуць на Ліду, баючыся ўбачыць на яе вачах слёзы. Ёй так не хацелася заставацца тут, ды і Міхасю таксама шкада было пакідаць яе адну. Як можна пакінуць яе тут у такі час і пайсці? Ці мала што можа здарыцца? Але сваёй трывогі не выказаў.

І калі яны засталіся адны, Міхась доўга маўчаў, збіраючыся ў дарогу, камячыў у руках шапку, зашпільваў і адшпільваў гузікі на кашушку — і ніяк не знаходзіў патрэбных слоў на развітанне.

І тады загаварыла Ліда:

— Куды ты так спяшаешся, пачакай крыху,— аднымі вачыма ўсміхнулася яна.— Калі заўтра атрад не выйдзе, наведай мяне. Я чакаю буду.

Міхась глядзеў на яе, бачыў на твары сум і трывогу. Ён нясмела ўзяў яе гарачыя задрожжывыя пальцы.

— Ты не сумуй тут адна...— і ёкнула сэрца. «А што, калі назаўсёды!»— Я даўно хацеў табе сказаць...

— Знаю... не трэба. Потым... пасля, у другі час... Мы яшчэ спаткаемся...

Міхась глядзеў на яе бледны твар з вялікімі сумнымі вачыма, на худыя тонкія рукі і шкадаваў яе.

— А цяпер ідзі, Міхась, ідзі. Цябе чакаюць там. А то, бачыш, я і расхныкалася,— гаварыла яна ненатуральна жартаўлівым голасам, а вочы наліліся слязьмі, смяяліся і плакалі.— Як папраўлюся, я прыду...— яна хацела сказаць: «прыду да цябе», але засаромілася і дадала:— прыду ў атрад.

Але як ні чакаў Міхась, у атрад яна так і не прыйшла. Праз тыдзень пасля таго, як ён пакінуў яе на хутары ў Макарыхі, нашы войскі прарвалі нямецкую абарону і падышлі да самага Віцебска, вызваліўшы раён, дзе была Ліда.

А ён у гэты час ішоў з атрадам праз лясы далей ад фронту, ад Ліды, на захад. Ішоў, а думкамі быў там, каля маленькай хаткі, што стаяла адзінока сярод вясёлых рабінак. Як там Ліда? Ці ўбачыць ён яе?

Але яшчэ раз іх дарогі сышліся...

Скончылася вайна. Міхасю давялося служыць у нашым войску, у Германіі. Ён часта пісаў Лідзе. Пісаў шчыра, як самаму блізкаму чалавеку, аб тым, што сумуе па родных мясцінах, па сябрах-партызанах, што часта ўспамінае іх апошняе развітанне. Толькі аб сваім кахання, аб сваіх намерах пісаў нясмела, намёкамі, недагаворкамі. Ліда адказвала яму не часта, але ў яе ласкавых сяброўскіх пісьмах, якія прыносілі яму вялікую радасць, не адчувалася, што Ліда заўважае яго намёкі. Апошні час яна пісала радзей, спасылаючыся на занятасць, на экзамены, але гэта не трывожыла яго: ён кахаў яе і верыў ёй.

Праходзіла дэмабілізацыя. Шмат яго старэйшых баявых сяброў паехалі дадому, да сваіх сем'яў, да сваіх каханняў, а ён чакаў сваёй чаргі і шкадаваў, што не можа пэўна паведаміць Лідзе, калі яны змогуць сустрэцца. Так прайшлі месяцы. Нарэшце, зачыталі загад аб дэмабілізацыі і Міхасю. Але толькі ў Брэсце, дзе яны вымушаны былі доўга стаяць, Міхась паслаў тэлеграму Лідзе на інстытут, дзе яна вучылася.

Сустрэча з Лідай яму ўяўлялася да самых маленькіх дробязей: атрымлівалася так прыгожа, радасна. Вось стаіць яна на пероне, у натоўпе, чакае, узіраецца, каб хутчэй угледзець яго.

— Ты... Міхась,— скажа яна,— як я чакала цябе,— і ў вачах яе будзе шчасце і радасць сустрэчы.

Ён возьме яе за плечы і, не саромячыся людзей, пацалуе:

— Цяпер назаўсёды... разам... ты і я...

Але ўсё адбылося не так, як уяўляў сабе Міхась. Нават поезд, які звычайна ў той час спазняўся, у гэты дзень прыйшоў на некалькі хвілін раней. Міхась выйшаў на перон. Ліды не было, не стаяла, не ўглядалася, шукаючы яго. Дзе ж яна? Можа, дзе-небудзь з другога боку вакзала? Можа, пайсці пашукаць яе?

Свае рэчы ён адправіў з таварышам да яго на кватэру, узяўшы з сабой толькі невялічкую скрыначку — залаты гадзіннік — падарунак для Ліды.

На прывакзальнай плошчы ён сачыў за кожным трамваем, што прыбывалі сюды. Толькі хвілін праз пятнаццаць ён заў-

важыў яе. Яна ішла цераз плошчу. Широкае паліто развявалася ад шпаркай хады, шчокі расчырванеліся.

— Прыехаў... Я спазнілася...

— А я баяўся, што мы размінуліся з табой, і пайшоў шукаць.

Яна была такой, якой прывык бачыць яе Міхась у сваіх марах. Толькі больш сур'ёзная і заклапочаная. Нейкая трывога была ў яе вачах і не ўласцівая ёй разгубленасць ценем прабягала па твары.

— А ты, Міхась, змяніўся...

— Гэта табе здаецца, з першага разу. Вось ты, сапраўды, змянілася. Пахарашэла і... нават вырасла ці што?..

— Ну што ты, — Ліда адвяла вочы і ціха спытала: — і куды ж ты цяпер? Дадому?

— Ад цябе?.. Нікуды! — жартаўліва, але катэгарычна заявіў Міхась.

Ліда сумелася, а Міхась, зразумеўшы гэта як дзявочую сарамлівасць, дадаў: — Пакуль што еду дадому. А там падумаю куды. Відаць, вучыцца...

Яму вельмі хацелася, каб і Ліда сказала, што яна думае аб тым, куды яму цяпер падацца. І крыху здзівіла, што яна, заўсёды такая спагадлівая, цяпер маўчала.

— Што ж мы тут стаім. Можна зойдзем куды-небудзь. У інтэрнат да цябе ці яшчэ куды. Ці ты саромеешся са мной?

— Цяпер я не ў інтэрнаце живу, — разгубілася Ліда. Не было ў вачах яе ні радасці, ні шчасця: адна трывога і разгубленасць. — Ведаеш, Міхась, ты не крыўдуй... Ты толькі зразумей мяне правільна...

— Што ты, Ліда, за што крыўдзіцца, — перабіў яе Міхась. — Я і сам не збіраўся да цябе заходзіць. У мяне ёсць сябры, разам ехалі. Я пажартаваў.

— Я не пра тое... — яна азірнулася і спытала: — Ты не ведаеш, каторая цяпер гадзіна?

— А ты спяшаешся куды-небудзь? На вось табе, каб не пазніцца, — Міхась працягнуў ёй гадзіннік.

Ліда ўзяла падарунак, разгублена пакруціла ў руках, зірнула на Міхася, потым на гадзіннік і пачырванела: — Што ты! Навошта? Не, не, не трэба! — замахала яна рукамі. — Я не вазьму! Я не магу...

— Ну што ты, Ліда! — разгубіўся і Міхась.

— Я табе хачу сказаць. Толькі не ведаю як... Ты павінен зразумець мяне... Адным словам... я выйшла замуж...

— Ты?! Ліда!

— Я хацела напісаць, ды ты і сам прыехаў, — яна глянула на яго і апусціла вочы. — Я разумею, ты не даруеш мне...

Маўчаў ён. Маўчала і яна.

— Нечакана? Згодна. Гэта не толькі для цябе нечакана. З першага разу я ведала: гэта ён! Ён такі добры, разумны, чулы... — і схамянулася, зразумеўшы, што не тое гаварыць трэба. — Прабач... і не трэба крыўдзіцца на мяне... Міхась.

І пацямнела ўсё навокал, стала пуста, непрыглядна.

Іх абганялі людзі, ішлі насустрач, гаварылі, смяяліся, але для яго яны былі толькі цені: нічога не заўважаў ён. І быццам не ён, а нехта другі, ішоў, курыў. Міхась няўважліва слухаў яе і потым не мог нават успомніць, аб чым тады гаварыла Ліда, і як яны развіталіся, разышліся. Колькі і дзе хадзіў — сам не памятае. Шафёры з віскам тармазілі перад ім, глядзелі на яго са здзіўленнем, крычалі, лаяліся.

Крыўда, вялікая крыўда сціскае яму грудзі. «Ну, навошта, Ліда, ты так зрабіла, навошта?»

Схамянўся ён на лаўцы ў маленькім скверы. На яго глядзеў вялікімі вачыма тоўсценькі хлопчык.

— Дзядзя... аддай мядзведзя... — ціхенька прасіў ён.

— Якога мядзведзя?

— Вы селі на яго...

— Ну, прабач, не заўважыў... А як завуць цябе, казак?

— Іван Іванавіч, — салідна адрэкамендаваў сябе малы.

— Значыць, Ваня. Ну што ж, бывай, Ваня.

Прайшоўшы крыху, азірнуўся: малы стаяў на тым самым месцы і махаў яму рукой.

Міхась горка ўсміхнуўся.

І пацягнуліся дні сумныя, невясёлыя... І не дзіўна. Звыкся Міхась з думкамі, што будуць разам з Лідай усё жыццё. І вось жа... Доўгі час яна была неадступна ўсюды з ім, блізкая, родная.

Але ў жыцці ўсё мінае — добрае і непрыемнае.

Бурлівае студэнцкае жыццё захапіла і яго ў свой вір. Спачатку ён цураўся дзяўчат, і тыя кпілі, пасміхаліся з яго, імкнучыся гэтым самым звярнуць на сябе яго ўвагу. Потым усё стала пакрыху адыходзіць, забывацца. А Ніна, ціхая і сарамяжлівая дзяўчына — яна і хадзіла нека прыціснуты да бакоў локці, нібы баючыся незнарок закрануць каго-небудзь, — аказалася чулым таварышам, пачала падабацца яму. Скончыўшы інстытут, яны пажаніліся. І жыла сям'я ціхім, роўным жыццём, без спрэчак і шуму. А цяпер і сын у іх, слаўны, ласкавы Саша, «шафёр».

Для Ліды першы год вучобы ў інстытуце быў нялёгкім: узімку і восенню даводзілася абыходзіцца адным старэнкім паліто і стапанымі туфлямі, мерзнуць у няпаленых аўдыторыях. У халодным інтэрнаце дзяўчаты абаграваліся гарачымі тэарэтычнымі спрэчкамі, марамі-надзеямі, ды яшчэ супам, які варылі па чарзе на ўвесь пакой у чаднай студэнцкай кухні.

І вось у гэты час на навагоднім вечары Ліда сустрэла чалавека, знаёмства з якім павярнула яе лёс у нечаканым кірунку.

Хлопец быў прыгожы, ласкавы, дасціпны ў гаворцы. Падабаўся сяброўкам. Ён пакахаў яе. І здарылася так, што часовы парыў, захапленне выцеснілі ў Лідзіным сэрцы сапраўднае пацукцё да Міхася. Праз які месяц Ліда выйшла замуж і пераехала з інтэрната ва ўтульную кватэру мужа.

Нямнога часу спатрэбілася, каб Ліда зразумела, што замужжа не прынесла ёй шчасця.

Не быў той чалавек такім, як здалося ёй у першы раз.

Не любіла скардзіцца яна і, калі пераканалася, што гэты пусты і разбэшчаны эгаіст толькі добра выконваў ролю прыстойнага і разумнага чалавека, кінула ўсё і паехала. Каторы год Ліда жыла адна, але Міхась яе ні разу не бачыў. І вось цяпер стаіць яна там, пад акном.

— Што, Міхася дома няма?

— Дома. Недзе забавіўся там. Я паклічу.

— Не трэба, цётка Насця. Ён сюды назусім прыехаў?

— Ды хто яго ведае. Хоча тут застацца. Бальніца вялікая, работы хопіць. А ты зайдзі, Лідачка, зайдзі. Ён і пра цябе пытаўся, як жывеш.

— Сапраўды, чаму ж не зайсці.

Ліда ступіла на ганак, падняла вочы і ўбачыла: нечая рука нервова згрэбла фіранку і праз тонкае сіта карунак вырысоўвалася фігура чалавека. Так і застыла яна ў той позе.

З нізка апушчанай галавой стаяла Ліда, аб нечым думала.

Маленькі Саша падышоў і пацягнуў яе за сукенку:

— Ты, цёця, да таты прыйшла? Лячыцца? Баішся... я завяду.

Яна ўздрыгнула ад яго голасу, паглядзела на яго сумным позіркам, нагнулася і пацалавала ў калматую рыжаватую галоўку.

— Баюся, Саша, вельмі баюся. Лепш не пайду, — уздыхнула яна і ў вачах заблішчэлі слёзы.

І каб маці Міхася не заўважыла нечаканых слёз, яна адварнулася ад яе, сказала:

— Позна ўжо. Я пайду. Можна, потым... калі-небудзь зайдзі.

Міхась глядзеў ёй услед, услед першаму свайму каханню, якое адыходзіла ад яго ўсё далей і далей.

Ціхенька пералезшы цераз парог, зайшоў Саша.

— Вунь цёця хворая, а лячыцца не хоча. Цябе баіцца.

— Няма цяпер ад гэтага лякарства, сыноч! Няма!

ПЕРШАЯ ЛАСТАЎКА — ДОБРАЯ ЛАСТАЎКА

ТЭМА нараджаецца на лятучцы.

— Кажуць, у Сенненскім раёне, на Віцебшчыне, адкрыўся дом адпачынку для калгаснікаў.

Тут жа звонім у райвыканком:

— Таварышы, праўда, што ў вашым раёне дом адпачынку пабудавалі?..

— Праўда! — недзе здалёку-здалёку адказвае Сянно. — І не толькі пабудавалі — людзі адпачываюць ужо.

— Цудоўна! Хочам прыехаць да вас, напісаць пра ваш дом адпачынку ў часопісе, каб...

— Прыязджайце. Якраз новы заезд пачынаецца... — усё гэтак жа задаволеная, губляючыся і ўзнікаючы ў трубы, адказвае далёкае Сянно.

Едзем у Сянно!

...Плыве над Крупкамі і Талачыном месяц-поўнік. Сее на зямлю чароўнае ззянне. Трывожыць сэрца... Злезці б, здаецца, вось тут, на гэтым кароткім чыгуначным прыпынку, і ісці, ісці насустрач той дарожнай трывозе, якая поўніць цябе ўсяго, абы толькі паклаў ты ў кішэню свой дарожны блакнот і камандзіроўку.

Але не злезеш. «Далей! Далей!» — загадваюць колы цягніка і зноў далёка застаюцца зачараваныя ў начным сне бярозкі ў белых сарочках, загадкава чарнее хвойнік ды пяшчотна жаўцеюць пры месячным блыску тонкія ракіты.

Орша. Віцебск. А недзе за сотню вёрст ад Віцебска, не вельмі каб вядомы раённы гарадок Сянно!

А да Сянно па дарозе — такія сінія азёры, такія ўзгоркі і пералескі, што так і хочацца спыніць шафёра: «Збаў, братка, хуткасьць. Навошта нам гэтыя шалёныя 80 кіламетраў у гадзіну. І павальней даедзем — прыгожасць якая наўкола»...

Але ў шафёра свой клопат і сваё хваляванне. Няхай сабе і не вельмі ўтульная і не вельмі гасцінная сенненская гасцініца — яго там будучы чакаць... Вось і гоніць хлопец 80 кіламетраў і не збаўляе...

У паўтара кіламетра ад Сянно над возерам, у лесе, што ўзбраўся на невысокі маляўнічы пагорак, вырас — яму яшчэ і паўгода няма — дом адпачынку.

Для калгаснікаў. Міжкалгасны. У рэспубліцы першы. І цудоўна, што ён такі ўтульны, такі гасцінны, такі добры, гэты першы дом.

Зойдзем жа сюды і пазнаёмімся з тымі, хто тут адпачывае.

Не трэба глядзець у рэгістрацыйную кнігу, не трэба шукаць у паперах анкетных даных...

Вось паволі ходзяць па дарожцы (тут спяшацца няма куды) мужчыны. Адзін у суконным, вайсковага пакрою, кіцелі і ботах, другі — горача! — у пінжаку ў накідку. Трэці, зусім з выгляду юнак яшчэ, у гарадскім, раённага папыву, касцюме і нават пры гальштуку...

— Давайце пазнаёмімся, таварышы. Мы — карэспандэнты...

— А мы...

Загадчык жывёлагадоўчай фермы.

Калгасны электрык.

Палявод.

Знаёмімся, гутарым, цікавімся, ці многа людзей адпачывае.

— Ды не сказаць, каб многа. У мінулы заезд, кажучы, больш было. Самі разумеюць — пасяўная. Людзям цяжка вырвацца.

— А дзе ж вашы жанкі і дзяўчаты, што вы адны гуляеце?

— Разышліся. Гуляюць.

— Таксама адны?..

— Яшчэ не паспелі пазнаёміцца, — разумеючы жарт, жартам адказвае электрык.

— А вунь і нашы дзяўчаты...

Дзяўчаты... Гэта сказана ў жарт. Але 33-гадовай Васілісе Сіняўскай і сапраўды ніколі не дасі яе год, ніколі не паверыш, што ў яе дачка ўжо ў сёмым класе... Прыгожая жанчына Васіліса. Тонкая і зграбная ў стане, з чорнымі, як воранава крыло, косамі, укладзенымі падзявочаму каронкай вакол галавы... А ад усмешкі такой пяшчотнай і мілай, ад позірку вачэй прамяністых калгаснай даяркі, ох, мусіць, за гэтыя два тыдні ўстрапянецца не адно мужчынскае сэрца!

Прыехала адпачываць Васіліса Лукінічна з Бешанковіцкага раёна, з калгаса «Савецкая Беларусь». Адразу, як толькі ў праўленні сказалі ёй пра пудёўку, і слухаць не захацела:

— Як гэта я кіну работу, кіну кароў, а сама паеду гуляць?

— Едзь, мама, не бойся. Я спраўлюся адна, — сказала дачка. — Што мне ўпершыню на кароўніку?

І праўда, хоць і чатырнаццаць гадоў усяго дачушцы, а ўсё ўжо ўмее, з усім спраўляецца: і падоіць кароў, і запарку зробіць. А галоўнае, нораў кожнай каровы ведае, дагадзіць кожнай умее... Пэўна, што справілася б.

А тут яшчэ на Васілісу Лукінічну начальства прыкрыкнула:

— Як гэта не паедзеш? І не гуляць, а адпачываць калгас пасылае цябе за працу шчырую...

Так. Працуе ў калгасе Васіліса Лукінічна шчыра. Працуе ўжо 10 год даяркай. І гэта сцвярджаюць яскравей усякіх слоў яе рукі. Па іх, па гэтых вялікіх, цёмных руках, як па метрыцы, можна чытаць сапраўдныя гадзі Васілісы.

Дванаццаць кароў доіць і даглядае яна. А каб каровы больш малака давалі — трыццаць сотак буракоў на падкормку вырошчвае яшчэ даярка. А буракі любяць, каб каля іх пахадзіць. І прарваць іх трэба ў час, і прапалоць не раз, і абматычыць... Хапае і рукамі і спіне...

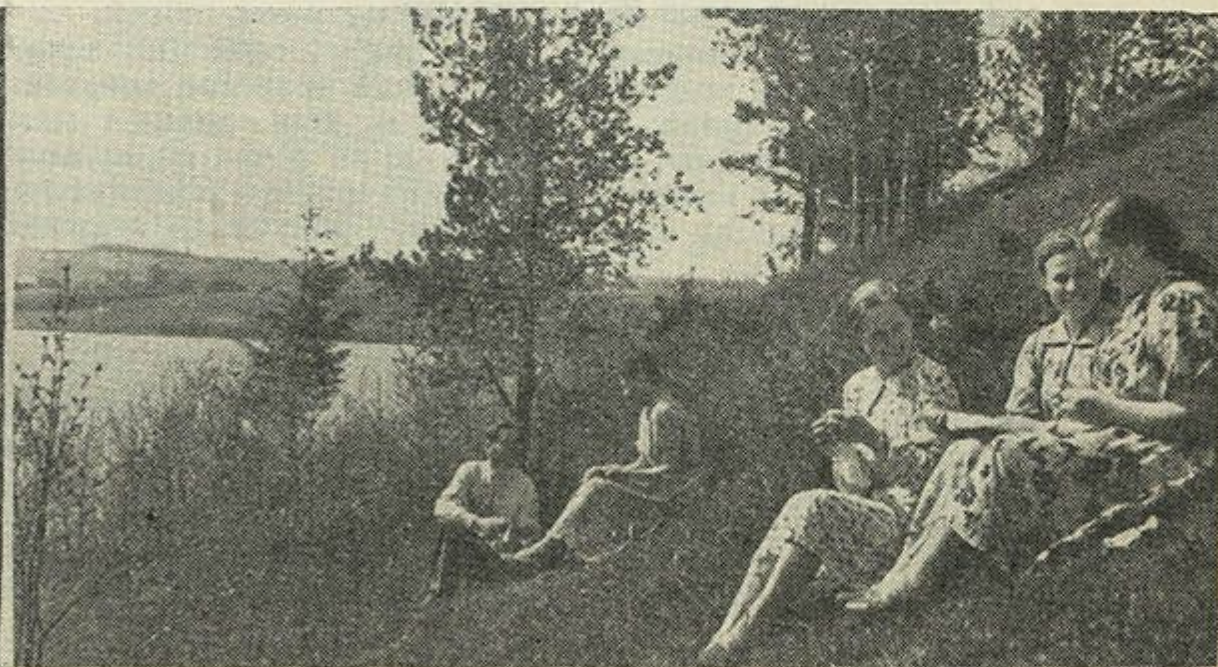
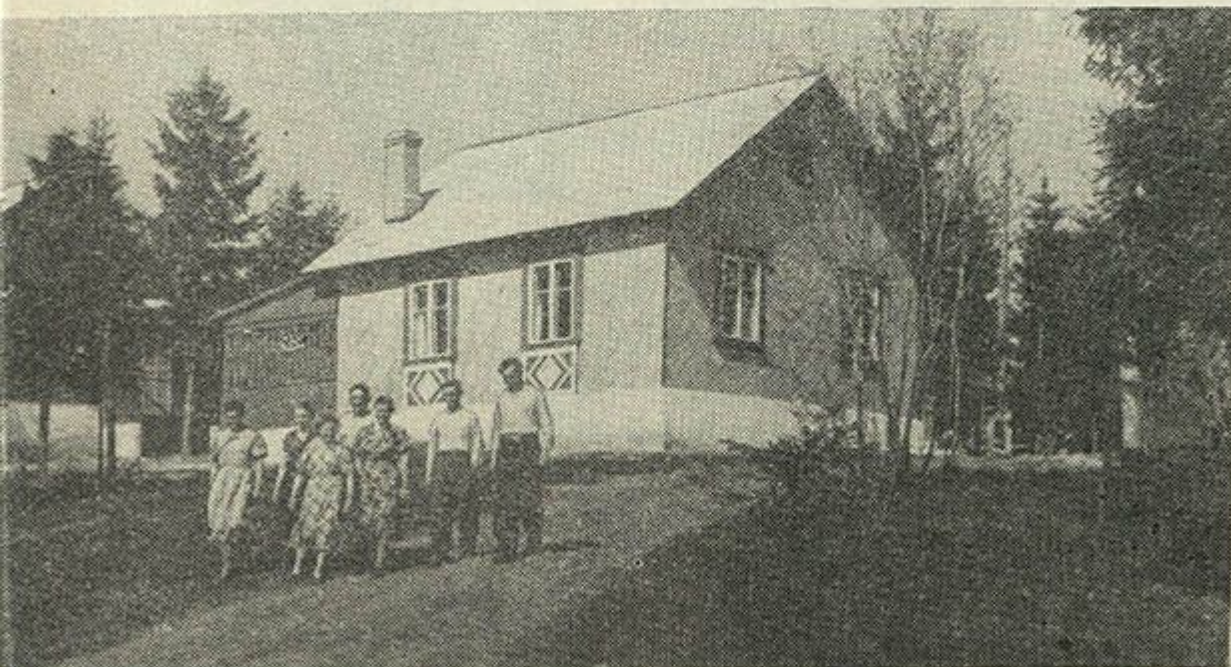
— Едзь, мама, адпачні, я пастараюся за цябе, — кажа дачка.

— Едзь, Васіліса, адпачывай, — кажа старшыня калгаса.

І Васіліса паехала ў дом адпачынку.

Тут пазнаёмілася і пасябравала з жанкамі з Дубровенскага раёна — з Кацярынай Трыфанаўнай Сцяпанавай — загадчыцай жывёлагадоўчай фермы, Еўдакіяй Канстанцінаўнай Філіпенка — даяркай. Калгас імя Карла Маркса

У маляўнічым месцы пабудаваны дачы міжкалгаснага дома адпачынку «Сянно». Асабліва добра ў гарацы, сонечны дзень пасядзець на беразе возера.

Развітанне марака

Нас вада салёная трымае
Весьляей, чым прэсная вада.
У абдымкі смелыя прымае
Паўнагрудных хваляў чарада.

Не прывыкшыя да хісткіх палуб,
Выціраюць хустачкаю лоб.
Ім і ванны цёпленькай хапала б,
І ў начоўках добра ім было б.

Сеў сабе — і любя-міла.
Распуская спакойныя пары,

І вясёлкі ім падорыць мыла,
І — для сучашэння — пузыры.

Ну, а мы нямала солі з'елі,
Плавалі парой і без руля.
Мы на ўласнай скуры зразумелі,
Што такое мора і зямля.

Любая! Ужо дымяцца трубы,
Мала мы бываем на зямлі.
Дык чаго хаваеш свае губы! —
І ў любові хоць раз перасалі!

* * *
Дзе ты, наша босая вясна!
Колькі сцежак разам мы праклалі!
Помніш, каля школьнага акна
У гарэлкі некалі гулялі!

З поля паднімаліся дымы,
Цёплы вецер даятаў з-за саду.
І гарэлі ўсе мае «дамы»
Ад твайго адзінага пагляду.

Адшумелі школьныя гады,
Нечаканай рады я сустрэчы.
Сэрца маё б'ецца, як тады,
І зусім, напэўна, недарэчы.

І смяёмся, і жартуем мы,
Толькі па чароўнаму загаду
Зноў гараць, гараць мае дамы
Ад твайго адзінага пагляду.

адправіў адпачываць адразу дваіх. І абедзве жанчыны гавораць у адно слова:

— Ой, у нас, у калгасе, цяпер старшыня які чалавек! Калі ўжо бачыць, што ты працуеш, стараешся, то ўжо і ён табе стараецца аддзякаваць. Камуніст-трыццаці-тысячнік... «Едзьце, кажа, жанкі, адпачывайце»...

— Ну і як адпачываецца?

— Ой, ды добра! Ужо лепшага адпачынку і жадаць не трэба, толькі што...

Гэта «толькі што» не трэба і тлумачыць: не прывыклі яшчэ нашы калгасніцы да дамоў адпачынку: «Рукі млеюць без работы»...

А даваць адпачынак гэтым залатым, працавітым рукам трэба. І ёсць магчымасць на гэта. Ёсць! Сенненскі раён не самы багаты ў Беларусі. У рэспубліцы ёсць раёны эканамічна куды мацнейшыя за Сенненскі... Аднак пытанне гэта вырашае не столькі эканоміка, колькі клопаты аб людзях.

Еўдакія Філіпенка працуе даяркай з 1930 года — з дня заснавання калгаса. Доіць і даглядае кароў. Даглядае і здае ўвесь маладняк... Еўдакія Канстанцінаўна ўдава. Муж не вярнуўся з вайны. Пакінуў адну з малымі дзецьмі. Але, як кажуць, усё ж выбілася на жыццё. Толькі вось гады... На пенсію ўжо хутка час...

Але ж пенсія — хіба гэта ўжо так страшна? Кепска?

У Сенненскім доме адпачынку ў тыя дні адпачывала і Матрона Самсонаўна Лабанова — пенсіянерка калгаса «Рассвет» Пліскага раёна. Многа гадоў працавала Матрона Самсонаўна свінаркай. Па 190 галоў свіней штогод трымала на адкорме. Пра сваю работу і поспехі расказвала на нарадзе перадавікоў у Мінску. У Маскве Самсонаўна была ўдзельніцай Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі. Атрымала там Сярэбраны медаль, Ганаровую граматы і Дыплом, які адзначаў яе поспехі, яе сумленную працу...

За гэтыя поспехі і працу людзі выбралі яе дэпутатам райсавета. 66-гадовая Матрона Самсонаўна з глыбокім хваляваннем і гордасцю гаворыць: «З'яўляюся членам партыі...» А ўсяго ў калгасе «Рассвет» партыйная арганізацыя налічвае зараз 30 камуністаў.

У Матроны Самсонаўны ясны твар і такія ж ясныя маладыя вочы. І хоць нялёгкае жыццё пражыла яна, хоць нямала слёз выліла: чатыры браты, сын, дачка і зяць не вярнуліся з вайны, але не патухлі яе вочы, не знямела ад гора сэрца. І цяпер яно б'ецца горача і ўсхвалявана, і цяпер яно баліць людскім болям, радуецца людскай радасцю...

Калгас забяспечыў старасць Матроны Самсонаўны, выдзеліў ёй пенсію — 200 рублёў грашыма штомесячна...

— Так і жывём, старыя, удваіх... Дзеці, сыны, паразляталіся, а мы глядзім ужо адзін другога. Маём свой прысядзібны ўчастак, кароўка ёсць, свінні, куры, сад... Бацька больш ужо дом пыніць, а я яшчэ і на работу хаджу, у гарачую пару, калі ў калгасе няўпраўка і рук не хапае... А гэта калгас даў мне пучэўку бясплатную і праезд аплатаў, дык бацька і кажа: «Едзь, адпачні, я сам тут ужо ўпраўлюся».

Як добра, як прыемна чуць гэты бясхитрасны жыццёвы расказ... Як прыемна ўсвядоміць вось такое шчырае, чыстае жыццё двух старых людзей, якія прайшлі жыццё поруч, рука ў руку, і не разгубілі ні добрых пачуццяў, ні клопату адзін аб другім. Не разгубілі і яшчэ больш зраднілі сябе гэтымі сардэчнымі словамі «бацька», «маці»...

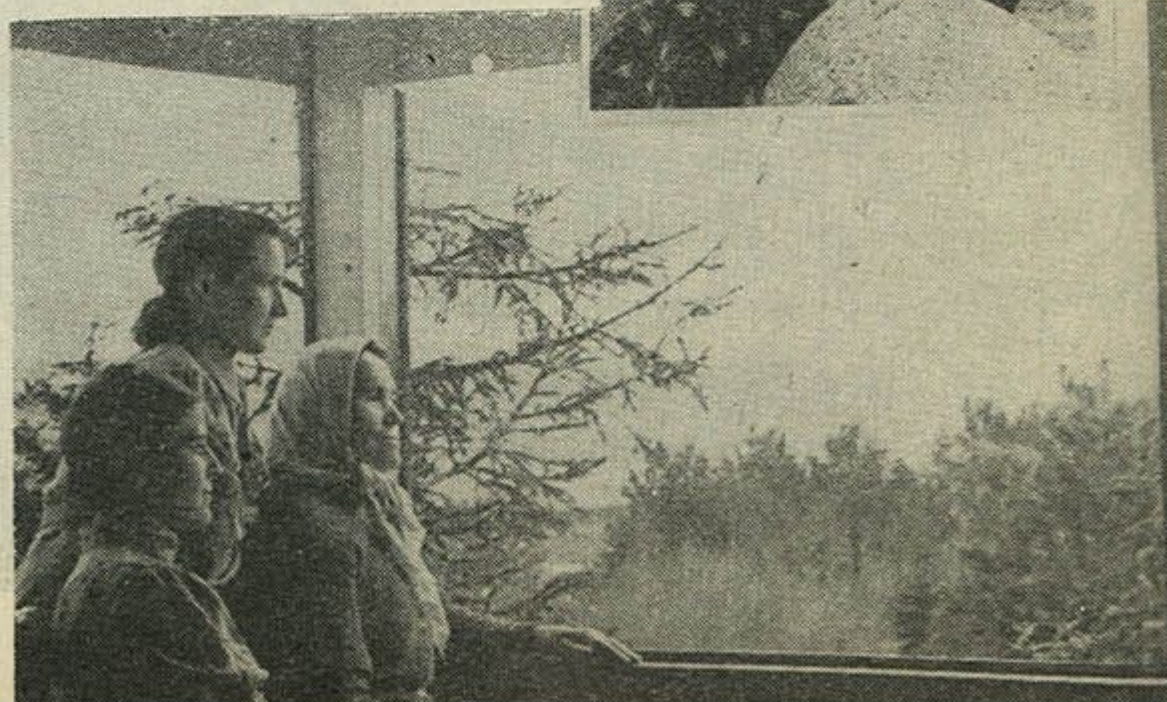
Добрыя, працавітыя, шчырыя людзі адпачываюць у новых белых доміках над сінім Сенненскім возерам. Ім не трэба дагаджаць і неяк асабліва вымудроўваць перад імі. Людзі цяжкай сумленнай працы — яны самі ўмеюць яе шанаваць і ўмеюць быць удзячнымі тым, хто клапаціваўся стараецца зрабіць іх адпачынак лёгкай і радасным...

...Вецер надзыхвае на вокнах белыя гардзіны, залітае ў чыстыя пакоі, якія пахнуць яшчэ фабрычнай фарбай і лясной смалой, даносіць сюды прахалоду возера і птушыны гоман лесу... Да лясной, нямоўнай сімфоніі далучаюцца гукі музыкі, прынесеныя сюды з далёкай Масквы... Далёкі голас дыктара расказвае пра навіны з усяго свету. Навіны і радуюць і хваляюць. У неба ўзняўся мірны савецкі касмічны карабель — новая перамога чалавечага розуму і пошукаў. І ў той жа час над нашай зямлёй пранёсся чужы самалёт.

Савецкія людзі, мы самі павінны бараніць свой родны дом...

А. ВАСІЛЕВІЧ

На здымку справа: Матрона Самсонаўна Лабанова. А некаторыя лічаць за лепшае пасядзець на верандзе. Вы бачыце на здымку калгасніц Васілісу Сіняўскую, Еўдакію Філіпенку і Кацярыну Сцяпанаву (стаіць).

Алесь МАХНАЧ

Мал. А. Плаксина

За бацька здароўе...

СЦЭНКА

Дзеючыя асобы:

Галля Лямцава — калгасніца, 23 гады

Андрэй — яе муж, 26 год

Сідар Суконка — брыгадзір, 35 год

Пакой у хаце калгасніцы Галі Лямцавай. Направа і налева — дзверы. Адны з іх вядуць на кухню, а другія — у спальню. На вокнах фіранкі, стол засланы абрусам. На сцяне вісяць некалькі рэпрадукцый з карцін вядомых мастакоў, фотакартчкі. У кутку — этажэрка з кнігамі. Вакол стала — крэслы.

За сталом сядзіць Андрэй і на разгорнутай газеце рамантуе ходзікі.

Галля працірае вокны.

ГАЛЛЯ (углядаючыся праз акно на вуліцу). Штосьці наш брыгадзір скрывіўся, як серада на пятніцу. Зірні, вунь на Гірачовай лаўцы сядзіць.

АНДРЭЙ. Выпіць няма дзе, вось і сядзіць сіратаю.

ГАЛЛЯ. Андрэша! Папрасі ў яго каня на заўтра. Усё-такі гэта не пешшу ісці, ды не з пустымі рукамі ў госці заявімся. І падарунак трэба, і дзецям гасцінцы. Я на базары тое-сёе купіла. Выйдзі, можа і не адмовіць.

АНДРЭЙ. Суконку не ведаеш? Без паўлітра і не заікайся.

ГАЛЛЯ (з абурэннем). А смалы ён не хоча?! Што, мы за сваю працу каня не заслужылі, каб хоць раз у госці з'ездзіць... У людзей брыгадзіры як брыгадзіры, а ў нас заўсёды то п'яніца, то гультай. Вось дзе не шанцуе.

АНДРЭЙ. Нядоўга яму засталася камандаваць. Восенню пагонім.

ГАЛЛЯ. Пакуль пагонім, дык платоў яшчэ па вуліцы паабдымае. (Са спачуваннем). Самі загубілі чалавека. Некаторым хацелася дабрату сваю паказаць: «Выпі, Сідарка, выпі, не гняві нас». Вось і давялі. І вінаватых няма. Усе бачылі, да чаго гэта можа давесці, і маўчалі.

АНДРЭЙ. Сідар не прападзе, што ні возьме: касу дык касу, сякеру дык сякеру, трымаць умею — з рук не вываліцца.

ГАЛЛЯ. Я не пра гэта. Мар'яну шкада ды дзяцей. Ты думаеш, як не будзе яму брыгадзірства, дык і піць перастане?

АНДРЭЙ. Калі не паправіцца — праўленне лячыць пашле.

ГАЛЛЯ (з абурэннем). Лепшага нічога не мог прыдумаць?

АНДРЭЙ. Чаго так здзівілася? Лечаць жа людзей ад алкаголю.

ГАЛЛЯ (перапыняе). П'яніц, а не людзей! Больш чым зладзеі ды розныя бандыты ніхто і не п'е. Бывае, яны па дзесяць, па пятнаццаць год у турмах сядзяць і ніводзін з іх там не здох і не павесіўся ад таго, што гарэлкі нават і не нюхаў. Вяртаюцца адтуль здаровыя, як быкі, хоць у плуг запрагай. А тут, хвароба нейкая... І хто яе выдумаў?! Распусціцца каторы, а ты, праўленне, цацкайся з ім, лячыць пасылай... (Апускае галаву, задумалася).

АНДРЭЙ. А ты чула, да чаго Антоська Тэклін дакаціўся? Ён жа ў мінулую нядзелю на базары-таўкушцы нават штаны з сябе зняў і крычаў: «Каму майткі, каму майткі за сто грамаў!» Знайшліся дурні, купілі. Відаць, падумалі, што гэта баба ў плашчы доўгім, а таго і не ведалі, што чалавек толькі ў адных сподніках застаўся. (Заўважыўшы, што Галля зусім не слухае, мяняе тон). Галачка. Аб чым ты задумалася? Чаго маўчыш?

ГАЛЛЯ. Я не маўчу...

АНДРЭЙ. Кажаш, «не маўчу», а маўчыш.

ГАЛЛЯ. Якраз успомніла пісьмо жанчын, якія праз газету паратунку шукаюць: як быць, як жыць з мужамі-п'янчугамі.

АНДРЭЙ. Табе ніколі не давядзецца вырашаць такую праблему. Можаш быць спакойнай. Вось другі год як мы жывём разам, а скажы, хоць адзін раз я п'яны дахаты прыцягнуўся?.. Не! Вось што значыць умець трымацца. (Вешае ходзікі на сцяну).

ГАЛЛЯ (расчыняе насцеж акно і пачынае праціраць шыбы). Мала гэтага, Андрэша! Трэба ўмець і другіх утрымаць...

АНДРЭЙ (пускаючы ходзікі). У кожнага ёсць свая галава на плячах, няхай думае, калі сеў за стол.

У расчыненым акне паяўляецца брыгадзір Сідар Суконка. Ён пачынае выглядацца ў шыбу.

АНДРЭЙ. А-а! Брыгадзір!

СІДАР. Ну, Андрэй, хваліся, кончыў стагі абгароджваць?

АНДРЭЙ. А як ты думаў, нават і тыя, што ля плёса стаяць.

СІДАР. Пашанцавала нам сёлета з сенакосам. Да каліва ўвесь згрэблі. Калі такое надвор'е пастаіць, дык, глядзі, на тым тыдні зажынаць пойдзем. А пакуль няхай нашы жанкі адпачываюць.

ГАЛЛЯ. Які там адпачынак? Заўтра нават і нядзелькі для мяне не будзе.

СІДАР. А што такое?

АНДРЭЙ. У госці просяць.

СІДАР. Гм! Там калоды варочаць не прымусяць. А гарэлку піць — навукі не трэба.

ГАЛЛЯ. Не да выпіўкі будзе. Дванаццаць кіламетраў у госці, ды адтуль гатулькі.

СІДАР. Куды, у Салонае, напэўна?

АНДРЭЙ. Да яе радні. Каня думаем прасіць.

СІДАР. Коні на пашы, папраўляюцца да ўборачнай. Сам разумееш, гэта не ў бальніцу, не па дровы і не ў млын. А на рабочых конях у госці ехаць не выпадае.

ГАЛЛЯ. А твой выязны?

СІДАР. Не ведаю, можа заўтра самому прыдзецца куды-небудзь скакануць. Усё бывае, бывае. (Мяняе тон). Нічога, Андрэй, падумаю. (Нібы жартам). Зараз толькі не да гэтага мне. Ва ўласную хату ніяк не ўлезу. Прышоў вось на абед, а на дзвярах замок. Пацалаваў у прабоў і назад свае аглоблі павярнуў. Немаведама, куды толькі маю Мар'яну нячыстая пагнала? Хоць бы ключ пакінула.

ГАЛЛЯ (здзіўлена). Не можа быць! Я толькі што з горада ехала і бачыла яе на двары, яна курэй карміла.

СІДАР. Была, ды сплыла! Усё адно, як чэрці на форму схалілі. І куды яна дзелася, нібы ў вадку канула?

ГАЛЛЯ. Можа ў прочкі ад цябе збегла?

АНДРЭЙ (да жонкі). Жарты жартачкамі, а чалавек галодны. (Да Сідара). Мы якраз абедаль сабраліся. Заходзь у хату! Весялей за сталом будзе!

СІДАР. Прасі, Андрэй, не прасі, а цябе не паслухаю.

АНДРЭЙ. Хіба я тут не гаспадар?

ГАЛЛЯ (са смехам). Андрэша, брыгадзір хоча сказаць, што ты ў гэтай хаце прымак.

СІДАР. Не ў гэтым загвоздка. Трэба, каб у сям'і заўсёды згода была. Вось ты, Андрэй, клічаш мяне за стол, а можа твая жонка на цябе за гэта коса пазірае.

АНДРЭЙ. Чуеш, Галіна?

ГАЛЛЯ. У чым справа, просім! Адведаеш аладкі з мачаннем.

СІДАР. Што ж, каб гаспадыню не ўгнявіць, трэба аладкі пахваліць. (Знікае ад акна).

ГАЛЛЯ (ціха). І ты верыш, што ён пляце?

АНДРЭЙ. Хто яго ведае, можа і сапраўды галодны. Ды, урэшце, не аб'есць.

ГАЛЛЯ (накіроўваецца на кухню. Затрымалася ў дзвярах). А пра паўлітра, якое я купіла, каб настой дзівасілу зрабіць, не заікайся. Бо тады Сідара з хаты да заўтрашняй раніцы не выправадзіш.

АНДРЭЙ. Не бойся! Ён у нас адносна гарэлкі пажывіцца, як голы ў крапіве.

Галля ідзе на кухню, чуваць, як возіцца з пасудай, а затым прыносіць і ставіць на стол шклянкі, талеркі, ля іх раскладвае відэльцы.

Уваходзіць Сідар.

СІДАР. Добры дзень вам у хату!

ГАЛЛЯ. Дзень добры. (Выходзіць на кухню).

АНДРЭЙ. Добры дзень! Праходзь, Сідар, праходзь! Просім за стол.

Андрэй і Сідар садзяцца за стол.

СІДАР. Люблю, дзе ў хаце згода. Вось так, Андрэй, жонка павінна заўсёды слухаць мужа...

ГАЛЛЯ (несучы з кухні каструлю з мачаннем і талерку з аладкамі, перапыняе размову). ... і муж жонку таксама.

СІДАР. Само сабой, не без гэтага.

ГАЛЛЯ (наліваючы ў талеркі мачанне). Калі ласка!

АНДРЭЙ. А ну, Сідар, скажы, чыя жонка лепш мачанне гатуе?

СІДАР. Пачакай, яшчэ рана.

ГАЛЛЯ. Абедайце, мужчынкі, гаспадыню не чакайце. Я ў склеп збегаю. Кваску халоднага вам прынясу. (Выходзіць).

АНДРЭЙ. Гэта не тыя гады, цяпер ёсць і хлеб і да хлеба.

СІДАР (паціраючы нос). Так! (Многазначна). Хлеб на сталае, засталася толькі «да хлеба». (Зацягвае акно фіранкай).

АНДРЭЙ (здзіўлена). Што ты, Сідар, баішся ці саромеешся ў мяне за сталом пасядзець?

СІДАР. А! Навошта, каб кожны сабака брахаў на сходзе, што брыгадзіра гарэлкай частуюць?

АНДРЭЙ. Ніхто нічога не скажа. Мы проста абедзем. Што ж тут такога? Галіна па самы звычайны квас пайшла... Гарэлкі, праба, не трымаем.

СІДАР (дастае з кішэні свайго пінжака паўлітра і ставіць яго на стол). Сёння ў цябе няма «да хлеба», затое ў мяне ёсць. Заўтра можа быць наадварот — у цябе знойдзецца, а ў мяне не будзе.

АНДРЭЙ (хоць вярнуць паўлітра Сідару). Навошта гэта? Схавай! Неяк нам непрыемна перад табою. Выходзіць, што мы ў цябе ў гасцях.

СІДАР (адкаркоўвае бутэльку і зноў ставіць на стол). А! Якія тут госці? Проста для апетыту па шклянцы возьмем.

АНДРЭЙ. Нам з табою на апетыт крыўдзіцца няма чаго. (Зноў цягнецца да паўлітра, каб вярнуць яго Сідару). Лепш няхай пачакае дажынак.

СІДАР (затрымлівае руку Андрэя). Не трэба прыбдзяцца. Мы не з апошніх. Дажнем, тады тое і будзе. А цяпер вып'ем, каб сена ў стагах не згінула.

АНДРЭЙ (з усмешкай). Сідар, забываеш. Ты ж учора і пазаўчора заканчэнне сенакоса адзначаў.

СІДАР. Гэта зусім другое. Сягоння наша брыгада закончыла стагі абгароджваць... Вось за гэта! (Мяняе тон.) Ды я ж з табою, здаецца, ніколі не піў! А з добрым чалавекам выпіць заўсёды не грэх!

АНДРЭЙ. Сідар...

СІДАР (перапыняе). Пачакай. Ты не бойся. Я не дапушчу, каб вы, Лямцавы, пеша ішлі заўтра ў госці. З шыкам паедзеце! (Піша запіску і аддае яе Андрэю). Конюху перадай. Ён табе стаенніка майго ў каламажку з рысорамі запражэ... (Налівае ў шклянкі гарэлку.)

АНДРЭЙ (спыхапіўшыся, забірае сваю шклянку). Хопіць, хопіць!

СІДАР (падымае поўную шклянку гарэлкі). П'ю за згоду ў тваёй хаце, за тваю жонку... (П'е).

АНДРЭЙ. Ці не адбіць ты ў мяне яе збіраешся?

СІДАР (не закусваючы, нюхае рукаў). Добрая Галя ў цябе! Вось і цішыня ў хаце, парадак... А мая, ты ведаеш, хто яна?!

АНДРЭЙ. Не грашы, Сідар, дарэмна. Усе тваю Мар'яну ведаюць: працавітая, акуратная...

СІДАР (перапыняе). Ведзьма акуратная! Вось хто яна! (Паказвае на паўлітра). Бачыш? Стаіць на сталі. І ніхто табе нічога! Свабода!.. А чаму? У хаце добрая жонка! Вось што галоўнае! А мая ведзьма, пастаў нават «чакушку», дык не разбіраецца, ці ты з начальствам з райзакупжывёлы сядзіш, ці са знаёмым, проста вырывае бутэльку з рук і тут жа яе перад усім народам як лясне вобзём!.. І маўчыць... Хоць бы адно слова прамовіла і то лягчэй бы на сэрцы было. Вось якая!

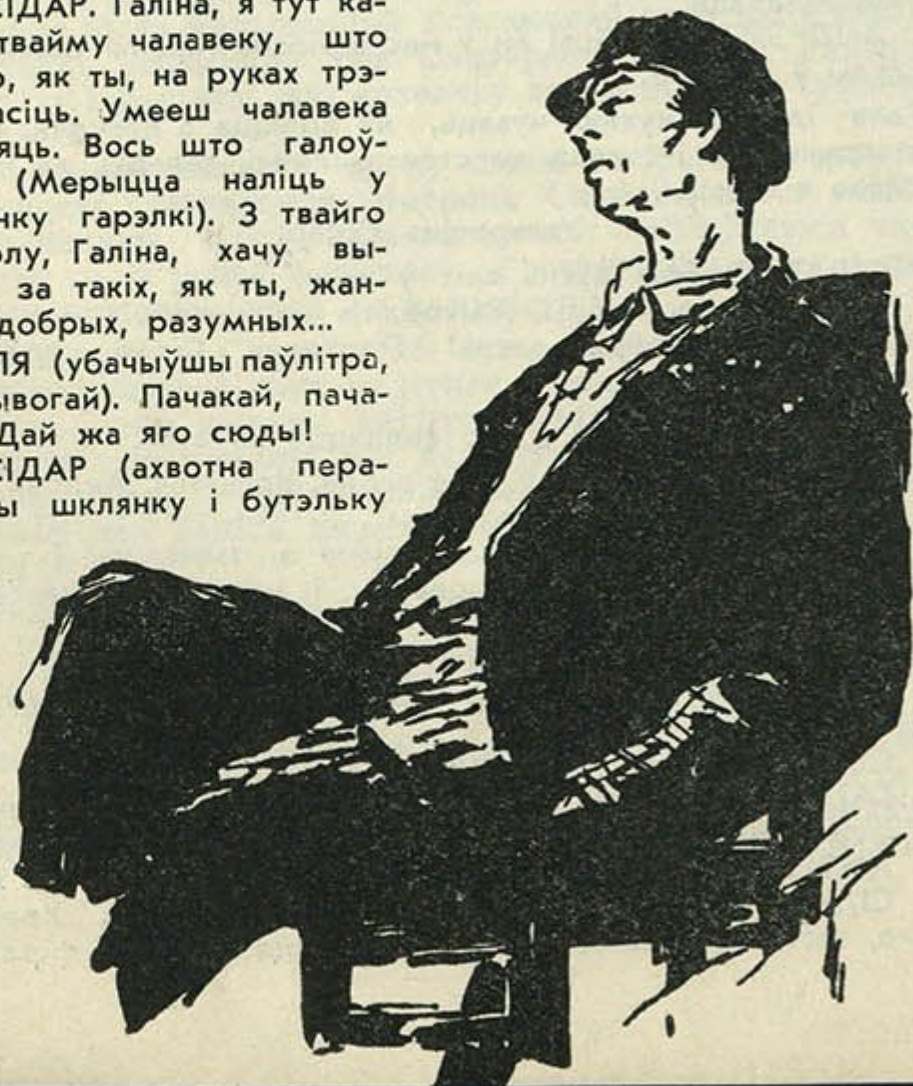
АНДРЭЙ (са смехам ляпае рукою па плячы брыгадзіра). Эх, Сідар, дрэнны той бык, якога каровы б'юць.

Убывае Галя і ставіць на стол гляк з квасам.

СІДАР. Галіна, я тут кажу твайму чалавеку, што такую, як ты, на руках трэба насіць. Умееш чалавека прыняць. Вось што галоўнае. (Мерыцца наліць у шклянку гарэлкі). З твайго дазволу, Галіна, хачу выпіць за такіх, як ты, жанчын, добрых, разумных...

ГАЛЯ (убачыўшы паўлітра, з трывогай). Пачакай, пачакай! Дай жа яго сюды!

СІДАР (ахвотна перадаючы шклянку і бутэльку

Галі). Правільна! Першае слова заўсёды трэба даць цудоўнай жанчыне!

ГАЛЯ (суровым позіркам глянула на бутэльку, а затым на мужа. Расчыняе насцеж акно. Да Андрэя і Сідара). За ваша здароўе, мужчынкі. (Кідае за акно паўлітра, чуваць, як яно там разбіваецца аб камень. Спакойна, як ні ў чым не бывала.) Абедайце, абедайце. Я яшчэ збегаю ў грады па агуркі. (Выходзіць).

Сідар і Андрэй моўчкі пераглянуліся і апусцілі галовы.

СІДАР (пасля некаторай паузы). Няшчасныя мы з табою, Андрэю! Я думаў, думаў ды і думаю: усе бабы аднаго насення, і твая і мая... Ты яшчэ можаш быць вольным казаком — дзяцей у цябе няма. А мне куды ад сваёй ведзьмы бегчы?.. Яна ўсюды за мной цікуе, дыхнуць не дае...

АНДРЭЙ (перапыняе). Сідар, памаўчы, не трэба так...

СІДАР (не звяртаючы ўвагі, працягвае). Пад каблук і твая цябе ўзяла. Баішся нават у сваёй хаце выпіць чарку з добрым чалавекам... Эх, Андрэюша, Андрэюша!..

АНДРЭЙ (не ўзнімаючы галавы). Сідар, перастань. Абедай!

СІДАР. Дзякую! Накарміла твая ведзьма (паказвае жэстам) вось так, па самае горла сыты!

АНДРЭЙ (суровым тонам). Сідар, замаўчы!

СІДАР. Андрэюша! Перад кім ты маўчыш?! Такую, як яна, твая, я табе з гліны зляплю! Хочаш, сягоння табе нецалаваную знайду?.. Маўчыш?! Я разумею, не салодка жыць у гэтай хаце. У прымах два гады трэба ката называць на «вы»... і па імю і па бацьку...

АНДРЭЙ (са злосцю стукнуў кулаком па сталі). Замаўчы! Не табе судзіць, як я жыю. Ты на сябе лепш зірні!..

СІДАР (з абурэннем). І ты мяне за дурня лічыш?! Так?! Сам той дурань, хто так думае!..

АНДРЭЙ (патрабавальна). Прашу, зачыні дзверы!

СІДАР. Гэта можна. (Ідзе і зачыняе дзверы).

АНДРЭЙ (больш суровым тонам). Не з таго боку!

СІДАР (на хвіліну застыў на парозе. З агідай). Эх! Баба! Бабе прадаўся! (Стукнуўшы дзвярыма, выходзіць).

Андрэй, ахвотна абярнуў галаву, моўчкі сядзіць за сталом. Уваходзіць Галя. Яна ў руках трымае некалькі зялёных агуркоў.

ГАЛЯ (з іроніяй). Ну, што? Атрымаў каня?!

АНДРЭЙ. Паедзем!

ГАЛЯ. На сваіх дваіх?

АНДРЭЙ. Навошта? (Працягвае запіску). Ёсць паперка ад брыгадзіра. Схавай за памяццю, каб не згубілася.

ГАЛЯ (са злосцю). Ідзі, даганяй яго, пастаў яшчэ адно паўлітра! Паглядзіш, ён табе не гэта паабяцае!

АНДРЭЙ. З гэтым паўлітрам табе трэба было больш тактоўна абясцясіся.

ГАЛЯ (успыхнула ад гневу). Калі дурань хоча быць разумным, дык ён маўчыць! Так і табе раю!

АНДРЭЙ (здзіўлена). За што так, Галіна?

ГАЛЯ. Не ведаеш?! За вочы на п'яніц рады горы ўзварнуць, а сустрэўся, дык і паўлітра на стол.

АНДРЭЙ (перапыняе). Галіна...

ГАЛЯ (прадаўжае). Што «Галіна»?!! Я пры Сідару не хачу пачынаць сварку.

АНДРЭЙ. Ды зразумей ты! Ніхто яму гарэлкі не ставіў! Ён з сабою яе прыцягнуў. Твая, што ты купіла, каб настой дзівасілу зрабіць, як стаяла, так і стаіць у шафе. Можаш паглядзець!

ГАЛЯ. Я не пытаюся ў цябе, чыё гэта паўлітра было!

АНДРЭЙ (разгублена). Ды што ты ўсё на мяне? Ён паўлітра з сабою прыцягнуў. Што?! Я павінен быць вырываць у Сідара за сталом гарэлку з рук?! Ён жа сваё п'е!

ГАЛЯ (з болем у сэрцы). Чалавек з гары сарваўся, у бездань коціцца, а ты — «сваё п'е»! Эх, мужчыны, мужчыны!

Заслона.

НАСТАЎНІК НЕ СТАРЭЕ

— Я лічу, што ў кожнага чалавека ёсць мара. Без мары жыць нельга, — вочы старой настаўніцы цяплюць. Яна ўспамінае сваю маладосць. — Мне здаецца, што з самага дня нараджэння я марыла стаць настаўніцай.

...Антаніна вельмі хацела вучыцца. І калі на Гомельшчыне ўсталявалася Савецкая ўлада, яна села за кнігі. Да рэвалюцыі закончыла 4 класы земскай школы. Потым самастойна займалася. У 1923 годзе яна стала студэнткай Рагачоўскага педвучылішча.

А ў 1927 годзе Антаніна Аляксееўна ўпершыню пераступіла парог сельскай школы. Дапытлівыя вочы хлапчукоў сустрэліся з цвёрдым, упэўненым позіркам настаўніцы. А потым было многа класаў і школ. Яна ўжо не памятае ўсіх падрабязнасцей. Ведае толькі, што як бы цяжка ні даводзілася, ніколі не шкадавала яна, што стала педагогам.

— З дзецямі трэба ўмець размаўляць. Крыкам аўтарытэту не заважаш. Той не педагог, хто не ўмее чытаць танчэйшыя нюансы душы падлеткаў.

...Напярэдадні вайны Антаніну Аляксееўну перавялі працаваць у школу інвалідаў. Тут патрэбен быў своеасаблівы падыход да дзяцей. Пакалечаныя падлеткі не любілі, калі ім слязліва спачувалі. У іх маленькія, пакрыўджаныя лёсам душы педагогі ўсялялі ўпэўненасць, веру ў тое, што яны яшчэ змогуць зрабіць у жыцці шмат карыснага.

Дзеці тонка адчувалі прыгожасць душы сваёй настаўніцы. Вельмі часта яны не хацелі разумець, што педагогу патрэбен адпачынак. Кожную нядзелю ў маленькім пакоі настаўніцы збіраліся ўсе яе выхаванцы. Тых, хто не мог хадзіць, таварышы прывозілі.

Для таго, у каго ёсць цікавая работа, гады імчацца непрыкметна, дні згараюць хутка, як запалкі. Здаецца, не так даўно Антаніна Аляксееўна давала свой першы ўрок, а пара ўжо ісці і на пенсію... Яе выхаванцы працуюць у розных кутках Радзімы. Характэрная рыса старога педагога — маладосць яе душы. Добра, калі чалавек пакідае пасля сябе след. Значыць, жыў ён не дарэмна. Антаніну Аляксееўну памятаюць і жыхары вёсак Гомельшчыны, дзе яна працавала. І былыя выхаванцы Бастынскай школы Лунінецкага раёна, куды яна прыехала пасля вайны.

Цікавае чалавечае жыццё. Лёгка радасці забываюцца. У памя-

ці застаюцца толькі цяжкія перамогі. Магчыма, таму Антаніна Аляксееўна і памятае так яскрава першы пасляваенны год. Адна кніжка на 5 чалавек, замест сшыткаў рознакаляровыя аркушы паперы. Але нават у такіх складаных абставінах настаўніца імкнулася заўсёды даваць дзецям трывалыя веды.

— Чалавек жыве, каб упрыгожваць зямлю, — гаварыла яна не раз. — Ён не толькі спадзяецца на лепшае, ён і змагаецца за лепшае.

Яна ўмела проста гаварыць аб самых складаных рэчах. Дзеці верылі ў праўдзівасць яе слоў і расказвалі настаўніцы аб сваіх самых заповітных тайнах. Многія з іх і цяпер не забываюць яе. Нядаўна ў гасці прыязджаў яе былы вучань Васіль Качановіч. Цяпер ён працуе на заводзе ў Мурманску. Доўга гутарылі настаўніца і юнак, які толькі пачаў самастойнае жыццё.

— Мне вельмі падабаюцца сельскія дзеці. Магчыма таму, што ўсё жыццё працавала ў сельскіх школах. Мне, як біёлагу, па душы іх актыўная любоў да прыроды, — задумліва гаворыць яна.

У Лобчанскую сямігадовую школу Лунінецкага раёна Антаніна Аляксееўна прыехала тры гады назад. Нельга сказаць, што ёй прыйшлося пачынаць усё спачатку. Праўда, многае было не па густу біёлагу. Прышкольны ўчастак уяўляў сабой не доследнае поле, а зямлю без гаспадара.

У першы ж дзень яна доўга тлумачыла дзецям, хто такія юннаты і як патрэбна вывучаць біялогію. Сваімі расказаў яна здолела захапіць школьнікаў.

...Вясна ўвайшла ў поўную сілу. Раніцай яшчэ цягнула свежым халадом ад непасохлай зямлі. Але ўдзень ужо моцна прыпекла сонца.

— Сёння ў нас урок на прышкольным участку, — аб'явіла настаўніца.

Узброіўшыся рыдлёўкамі, дзеці вясёлым гуртам высыпаі на двор. Яны павінны былі ачысціць ўчастак ад пустазелля.

— Што вы задумалі, Антаніна Аляксееўна? — дзівіліся калгаснікі. — Тут спрадвеку нічога не расло.

— Гэта не значыць, што не можа вырасці.

Цяпер школьны ўчастак свайго роду лабараторыя. Тут растуць не толькі беларускія расліны, а і гасці з поўдня: баклажаны, гар-

бузы, вінаград. Павучыцца да юннатаў прыходзяць і калгаснікі.

Антаніна Аляксееўна некалькі разоў удзельнічала ў экскурсіях па Каўказу, пабывала ў Сочы, Мічурінску. Яна ўзнагароджана значком «Выдатнік народнай асветы», юбілейным медалем у сувязі са 100-годдзем з дня нараджэння Мічурына, шматлікімі граматамі. Друкаваныя працы яе ёсць у многіх школах вобласці.

— Не магу сядзець без працы. Ды і адпачываць сорамна, калі адчуваеш, што можаш яшчэ хоць што-небудзь карыснае зрабіць для людзей.

Цяпер Антаніна Аляксееўна працуе над новым рукапісам «Паўтарэнне пройдзенага матэрыялу». Апрача біялогіі, ёсць у яе і яшчэ адна схільнасць. Яна любіць мастацкую самадзейнасць. Часам знаёмыя жартуюць:

— Хто вы, Антаніна Аляксееўна: педагог ці артыстка?

— І педагог, і артыстка.

У гэтым годзе ўрад прысвоіў Антаніне Аляксееўне Майсейкавай ганаровае званне Заслужанай настаўніцы школ БССР.

...Зноў прыйшла вясна — трыццаць пятая вясна работы ў школе. Ідуць вёсны. Мінаюць гады.

Але не старэе той, хто народжаны настаўнікам... Яго маладосць — гэта маладосць яго вучняў.

А. ЛАЗОЎСКАЯ

Дзесяць год

з паштовай сумкай

Веру Карп добра ведаюць хлеба-робы калгаса імя Дзімітравы Карэліцкага раёна. Кожны дзень з тоўстай паштовай сумкай яна ходзіць з хаты ў хату, дастаўляючы жыхарам вёскі Вялікая Слабада пісьмы, газеты, часопісы. За дзесяць год працы на яе ніколі не было скарг. Наадварот, зачулыя адносіны да малапісьменных і старых Вера многа пачула сардэчных падзяк.

Умее Вера і захаваць калгаснікаў газетай ці часопісам. Вось чаму на 1960 год у кожнай хаце ёсць падпісчыкі на перыядычны друк.

Цяпер яна штодзённа дастаўляе ў вёску больш 200 газет. Толькі часопіс «Работніца і сялянка» ідзе ў сто хат Вялікай Слабоды.

А. ЧАЧОТКА

ТАКІМ ДЗЕЦЯМ— АСАБЛІВУЮ ЎВАГУ

Некалькі год таму назад да мяне ў першы клас прыйшла светлавалася рухавая дзяўчынка Насця Б. Быў першы дзень заняткаў. Як толькі празвінеў званок, усе дзеці рушылі ў клас і занялі месцы за партамі.

Зайшоўшы ў клас і прывітаўшыся з рабятамі, я ўбачыў, што Насця Б. стаяла з апусчанай галавой каля стала і рукамі цёрла вочы: адразу было бачна, што яна збіраецца плакаць.

— У чым справа? Хто пакрыўдзіў дзяўчынку? — запытаў я ў вучняў.

Клас хвіліну-другую маўчаў, а пасля заліўся дружным смехам. Насця яшчэ ніжэй апусціла галаву.

— Ты сама, дзяўчынка, раскажы хто цябе пакрыўдзіў, — дапытваўся я.

— Міся і Сюля, — прашапляла Насця і больш не абазвалася. У класе пачуўся гучны смех. Цяпер я сам усё зразумеў: Насця слаба, зусім слаба валодае мовай. Так, напрыклад, як потым выявілася, замест «с» яна кажа «сь», гук «ш» таксама вымаўляе, як «сь», а многіх гукаў і зусім не ўмее назваць. Вось у яе замест «Міша і Шура» і атрымаліся няправільна названыя словы. Гэта і выклікала ў класе смех, а дзяўчынку давяло да слёз.

Калі клас супакоіўся, я растлумачыў вучням, што з такіх дзяцей нельга смяяцца. Наадварот, іх патрэбна акружаць клопатамі і ўвагай, аказваць неабходную дапамогу, усімі сіламі і сродкамі дабівацца выпраўлення іх мовы.

Прайшло 2—3 тыдні вучобы. Аб Насці Б. я не забываў на кожным уроку.

— Нічога, дзеці, Насця праз некаторы час будзе размаўляць так, як і ўсе вучні класа, — неаднаразова напамінаў я на ўроку. І гэта рабілася з мэтай падбадзёрыць дзяўчынку, усяліць упэўненасць у поспех справы.

«Многа прыдзецца папрацаваць!» — думаў я. Але надзеі на поспех не траціў, бо на працягу чвэрці года я не раз сустракаўся з такімі дзецьмі і заўсёды дабіваўся пастаўленай мэты.

За кароткі час была атрымана першая перамога: дзеці правільна зразумелі мяне. Палюбілі дзяўчынку, на кожным кроку выпраўлялі яе словы, прымушалі паўтараць, больш ніколі не смяяліся з яе. Гэта быў важны момант у жыцці класа.

Наведаў я маці дзяўчынкі — Тацяну Б. Сярэдніх год жанчына ветліва сустрэла мяне. Разгаварыліся. Я сказаў, што яе дачка размаўляе вельмі дрэнна, што ёй цяжка вучыцца і гэта ў сваю чаргу стварае цяжкасці для настаўніка.

Па выразу твару я ўбачыў, што маці дэфекты мовы дачкі лічыць звычайнай з'явай і не надае гэтаму належнага значэння.

— Вы настаўнікі і ваша справа ву-

чыць, як хочаце, — вырвалася з вуснаў гэтай жанчыны.

На жаль, так разважае не толькі Тацяна Б. Так думаюць многія бацькі. І мне хочацца даць некаторыя па-рады такім бацькам.

Па-першае, неабходна адзначыць, што навучаць і выхоўваць дзяцей — справа не адных настаўнікаў. Гэта пытанне можа быць вырашана толькі агульнымі намаганнямі выхавацеляў і бацькоў.

Дзеці з дэфектамі мовы сустракаюцца ў многіх сем'ях. Нельга сказаць, што бацькі гэтага не заўважаюць. Але калі дзіця скажае слова, адным гэта падабаецца, а другія бачаць у дрэнным вымаўленні дзіцяці прычыну для жартаў: насмяюцца ўволю, а аб выпраўленні мовы дзіцяці не дбаюць, лічаць, што дзіця з часам само пачне добра гаварыць. Такія бацькі робяць недаравальную памылку.

З ранняга ўзросту дзіця ў сям'і трэба прымушаць правільна вымаўляць словы. Гэтая работа патрабуе цяперання і працягваецца месяцамі, а часам і гадамі.

Дзіця паступова выпраўляе словы ў тым выпадку, калі адно і тое ж слова на працягу доўгага часу правільна паўтараецца дзесяткі разоў. Такую работу трэба весці ў класе настаўнікам, а дома бацькам праводзіць яе рэгулярна і абавязкова дабівацца пастаўленай мэты. Не варта працаваць адразу над некалькімі словамі або многімі гукамі, бо гэта толькі перагрузіць дзіця і не прынясе станоўчых вынікаў.

Вельмі важна, каб дзіця з дэфектамі мовы ў пазашкольны час знаходзілася ў асяроддзі такіх дзяцей, якія добра валодаюць мовай. Яно будзе міжволі прыслухоўвацца да правільнага вымаўлення і гэта акажа станоўчы ўплыў на яго ўласную мову.

І нарэшце мова бацькоў у сям'і павінна служыць прыкладам для дзяцей, бо вядома, што малыя заўсёды стараюцца быць падобнымі да сваіх бацькоў і ўсё пераймаюць ад іх.

Што датычыць дзяўчынкі Насці Б., то за чатыры гады навучання ў школе яна стала адной з найлепшых вучаніц: настойлівымі намаганнямі ўсяго настаўніцкага калектыву мова дзяўчынкі, як пісьмовая, так і вусная, была выпраўлена. Насця паспяхова закончыла пяты клас.

Таварышы бацькі! Звярніце асаблівую ўвагу на тых дзяцей у сям'і, якія маюць дэфекты мовы. Настойліва працуйце з імі дома, выконвайце па рады настаўнікаў адносна выхавання і навучання такіх дзяцей, і ваша праца дасць добрыя вынікі.

Р. РАМАНІШКА.

загадчык Ужынецкай школы
Калінкавіцкага раёна.

Шкодныя забабоны

У нашым доме ёсць старая, дзяцей маленькіх «спавівае». Дзе пабывае «бабка» ў хаце, «Параду» атрымае маці: — Не еж ты морквы, — «бабка» вучыць! — Жывот малога будзе мучыць!

А вітаміны — слыхі ходзяць — і маці і дзіцяці шкодзяць! Каб болей стала малака, Папі, матуля, лепш піўка!

А шкодна як пад кранам мыцца! Глядзі! Прыкінецца грудніца! Не бойся грыпу, дыфтэрыта. Дзіця ад лекаў беражы ты. Цьфу! Цьфу! Да гора недалёка — у шмат каго «благое вока»! Малога корміш па гадзінах? А час яды вядомы ж сыну! Калі заплача — есці хоча!

Не вер «бабулі» — дрэнна балбоца!

Пераклад з рускай мовы
І. Калесніка.

Рэжым харчавання

Вельмі вялікае значэнне для засваення ежы мае рэжым харчавання, гэта значыць правільнае размеркаванне прыёмаў яе на працягу дня.

Калі дзіця прымае ежу заўсёды ў пэўныя гадзіны, то іменна ў гэты час і адбываецца ўзмацненне выдзялення стрававальных сокаў. Работамі савецкіх вучоных даказана, што пры правільных прамежках паміж кармленнямі да гадзіны прыёму ежы ствараецца здаровы апетыт—«рэфлекс на гадзіну», як гаварыў І. П. Паўлаў. Пры спазненні з кармленнем расстройваецца наладжаная работа стрававальных залоз, змяншаецца выдзяленне стрававальных сокаў і паступова прападае апетыт. Прамежкі паміж прыёмамі ежы забяспечваюць магчымасць поўнага ператраўлення ў страўніку дзіцяці раней прынятай ім ежы, а таксама паяўленне к часу наступнага кармлення некаторага пачуцця голаду.

Дзеці ва ўзросце ад аднаго года да паўтара год звычайна ядуць пяць разоў у дзень. Дзеці старэй паўтара года павінны атрымліваць ежу чатыры разы ў дзень:

першы прыём ежы—снеданне ў 8—9 гадзін раніцы, другі—абед у 12—13 гадзін, трэці—полудзень у 16—16 г. 30 м., чацвёрты—вячэра ў 20—20 г. 30 м.

Неабходна сачыць, каб першае кармленне—снеданне—дзіця атрымлівала не пазней 9 гадзін раніцы, таму што парушэнне гэтага часу парушыць рэжым харчавання на працягу ўсяго дня.

Устаноўленыя гадзіны прыёму ежы неабходна строга захоўваць. У прамежках паміж імі дзеці не павінны атрымліваць ніякай яды. Салодасці, фрукты, ягады трэба таксама даваць у пэўны час.

Вядома, што ўжыванне цукру, ласункаў у прамежках паміж кармленнямі павялічвае выдзяленне сліны ча-

сам на працяглы час. Піць дзіцяці трэба даваць таксама ў пэўны час. Для гэтага ў ежу павінна ўключацца такая колькасць вадкасці, якая задавальняла б патрэбу растушага арганізма. З гэтай мэтай да кожнага кармлення дадаецца вадкая страва: у снеданне—малако, кава, чай; у абед—суп, кампот, кісель. Можна даваць ягады, фрукты, таму што многія з іх маюць вялікую колькасць вадкасці (да 95%); на полудзень—малако, кефір, сыракавашу, чай, настой шыршыны, фрукты; на вячэру таксама даецца адна вадкая страва—кісель, малако і г. д.

Строга захоўваючы гадзіны прыёму ежы, у той жа час нельга дапускаць паспешлівасці ў час яды. Карміць дзіця трэба цярдліва. Дзеці павінны прывычацца спакойна і старанна перажоўваць ежу, таму што ў працэсе перажоўвання выдзяляецца больш сліны, што садзейнічае лепшай апрацоўцы ежы.

Нельга дапускаць, каб дзеці елі наспех, прагна, але не трэба зацягваць час прабывання дзіцяці за сталом. Працягласць абеду не павінна перавышаць 30 мінут.

Калі маці сапраўды будзе дакладна і сістэматычна захоўваць рэжым дня дзіцяці, гэта значыць правільнае харчаванне кармлення, прагулак, купання і г. д., то яна не будзе адчуваць ніякіх цяжкасцей у арганізацыі правільнага рэжыму харчавання, ёй не прыдзецца скардзіцца на дрэнны апетыт у дзіцяці, крычаць і караць яго, і дзіця будзе расці здаровым, моцным і дысцыплінаваным.

З артыкула кандыдата
медыцынскіх навук
В. Ф. ВЯДРАШКА
«Захоўвайце рэжым дня».

* * *

Дзецям вельмі карысны тварог. Дзіця можна карміць толькі свежым тварагом, паколькі ён хутка псуецца і ў ім размнажаюцца шкодныя бактэрыі.

* * *

Яйкі, асабліва жаўткі, — вельмі карысны прадукт. Аднак лішняя колькасць яек у харчаванні дзяцей, безумоўна, шкодная і можа неспрыяльна адбіцца на абмене рэчываў.

Дзецям да 1½ год лепш даваць толькі жаўткі, не больш аднаго ў дзень. З паўтара год дзеці ўжо могуць атрымліваць па аднаму яйку штодзённа. Лепш за ўсё даваць жаўткі ў сырым выглядзе, дадаючы іх у пюрэ, у кашу, булён і іншыя стравы.

Памятайце пра гэта, маладыя!

Малодосцы! Што можа быць лепш здаровага, моцнага цела, натуральнай ігры фарбаў шчок і губ, белазубай усмешкі, натуральнага колеру валасоў!

І як горка заўважаць, што некаторыя з маладых злоўжываюць зусім не патрэбнымі ім касметычнымі сродкамі. А раньняе ж карыстанне губной памадай вядзе да страты яркай афарбоўкі губ, частае ўжыванне пудры сушыць скуру, перакіс вадароду робіць валасы ломкімі, садзейнічае іх выпадзенню.

Некаторыя лічаць, што крэм або мазь робіць скуру твару прыгожай і ліквідуюць усе касметычныя недахопы. Памылковая думка! Скура—люстэрка, у якім адбіваюцца ўсе непаладкі арганізма. Таму нельга лячыць асобна толькі скуру. Добры выгляд скуры твару залежыць не толькі ад гігіенічнага догляду, але і ад стану здароўя.

У адных ад прыроды скура твару тонкая і далікатная, у другіх—порыстая і грубая. Сальныя і потавыя залозы скуры ў розных людзей функцыянуюць неаднолькава. У залежнасці ад гэтага скура бывае сухой або тлустай. І догляд яе павінен быць розным.

Чым танчэй і далікатней скура, тым шкодней вельмі частае мыццё халоднай вадой, асабліва з мылам.

Калі скура тлустая, порыстая, то добра кантраснае мыццё з мылам: спачатку цёплай, а затым халоднай вадой. Пры ўмераным салаадзяленні скуры дастаткова мыццё з мылам 2—3 разы ў тыдзень, а ў астатнія дні—без мыла. Лепш за ўсё карыстацца перажыранымі мыламі «Дзіцячым», «Касметычным».

Скуру з запаленымі вуграмі карысна мыць гарачым адварам з лісцяў канюшыны або ваўчоў, а затым апаласкаваць халоднай вадой. Добра таксама выкарыстоўваць раствор борнай кіслаты (на шклянку вады адну чайную лыжку борнай кіслаты).

Часта ў маладым узросце на скуры твару, а таксама на грудзях і спіне высыпаюць вугры. Звычайна да ўрача звяртаюцца толькі тады, калі на скуры, апрача плям і вузлоў, ёсць ужо рубцы. У такіх выпадках цяжка

дасягнуць добрых касметычных вынікаў. Калі ж лячэнне пачата своєчасова, то дэфекты можна ліквідаваць бясплёдна.

Крыўдна бачыць на маладым твары плямы хімічнага румянцу. Значна карысней і прыемней, калі румянец—вынік моцнага здароўя, разумнага адпачынку. У гэтых адносінах незамянімы фізкультура і спорт, асабліва калі займацца імі на свежым паветры.

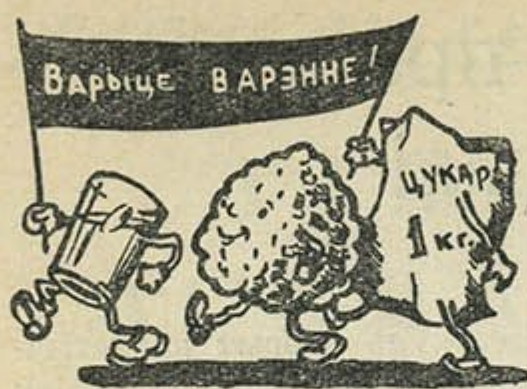
Большасць нашых юнакоў і дзяўчат займаюцца фізкультурай і спортам. У іх добры колер твару, здаровая прыгожая скура. Але часам пасля працяглага прабывання на холадзе або сонцы на губах паяўляюцца павярхоўныя трэшчыны. У гэтых выпадках рэкамендуем змазваць губы тлустым крэмам або бясколернай губной памадай, а пасля працяглага прабывання на паветры адразу не мыцца. Дайце разгарачанай скуры добра астыць, а затым памыйцеся вадой хатняй тэмпературы без мыла.

Каб валасы былі здаровымі і прыгожымі, іх трэба правільна даглядаць. Валасы рэкамендуецца мыць не частей аднаго разу ў тыдзень мяккай гарачай (да 50 градусаў) вадой у мыльнай пене («Дзіцячае», «Яечнае», «Спермацэтавае») і апаласкаваць цёплай вадой, дадаўшы на адзін літр вады сталовую лыжку воцату. Гэта надае валасам мяккасць і бляск. Нельга расчэсваць валасы мокрым; доўгія валасы трэба расчэсваць па пасмах грэбенем з рэдкімі закругленымі зубамі. Не рэкамендуецца нанач туга заплятаць косы, таму што ад гэтага валасы робяцца ломкімі і пачынаюць сячыся. Не трэба карыстацца вострымі шпількамі.

Многія дзяўчаты захапляюцца перманентам. Хачу напаміць: вельмі частая гарачая завіўка і перманент шкодны для валасоў.

Асабістая гігіена, фізкультура, рэжым вучобы, працы і адпачынку—лепшыя сродкі, якія надоўга захоўваюць натуральную прыгожасць.

Урач-касметалаг
А. С. ГУСАВА.
(З часопіса «Здаров'е»).

ВАРЭННЕ З КЛУБНІКІ

Ягады перабраць, ачысціць ад пладаножак і лісцікаў і засыпаць у падрыхтаваны сіроп. Пасуду ўстрасянуць, каб ягады поўнасьцю пакрыліся сіропам, паставіць на агонь і даць сіропу добра закіпець, пасля гэтага зняць пену і праз 2—3 мінуты зноў даць закіпець, паўтараючы гэтую аперацыю два-тры разы, а затым, здымаючы пену, даварыць варэнне на слабым агні.

Калі варэнне будзе гатова, ягады стануць празрыстымі і раўнамерна размяркуюцца ў сіропе.

На 1 кг ягад—1 кг цукру і $\frac{3}{4}$ шклянкі вады.

ВАРЭННЕ З ЛЯСНЫХ СУНЦ

У эмалираваную каструлю або медны таз пакласці цукар, уліць 1 шклянку вады, зварыць сіроп, злёгка астудзіць і, асцярожна ўстрасяючы таз, апусціць у яго спелыя непашкоджаныя ягады, ачышчаныя ад галінак. Таз паставіць на слабы агонь і варыць да гатоўнасці.

На 1 кг суніц—1 кг цукру.

ЖЭЛЕ З ЧЫРВОНАХ ПАРЭЧАК

1 кг чыстага соку—450-500 г цукру.

Чырвоныя парэчкі прамыць, пакласці ў каструлю, заліць вадой і варыць да таго часу, пакуль не выдзеліцца сок. Затым сок працадзіць, не выціскаючы ягад, і пакінуць да наступнага дня адстаяцца, пасля чаго асцярожна зліць і варыць, старанна здымаючы пену. Калі сок паменшыцца ў аб'ёме ўдвая, дадаць цукар і варыць да таго часу, пакуль кропля

астуджанага соку не перастане расцякацца. Гарачым наліваць у невялікія слоікі.

ФРУКТЫ І ЯГАДЫ У ЦУКРЫ

Норма прадуктаў: 1 кг фруктаў, 1,5 кг цукру.

У цукры можна прыгатаваць агрэст, вішню, клубніку, грушы, яблыкі, абрыкосы.

1. Фрукты або ягады абмыць, адцадзіць, перабраць, ачысціць галінкі, зеляніну і костачкі. Яблыкі і грушы абабраць, нарэзаць на палавінкі або чацвярцінкі і выразіць сарцавіны.

2. З 1,25 кг цукру і 2 шклянкі вады прыгатаваць сіроп. Сіроп давесці да кіпення.

3. Пакласці фрукты або ягады і варыць на слабым агні каля $\frac{1}{2}$ гадзіны.

4. Астудзіць і паставіць да наступнага дня.

5. На наступны дзень варыць яшчэ раз на слабым агні, пакуль фрукты не стануць празрыстымі.

6. Фрукты або ягады дастаць з сіропу, адцадзіць, пакласці на талерку або на блюда і паступова падсушыць у духоўцы. Сіроп выкарыстоўваць для кампотаў або мармеладу.

7. Калі паверхня фруктаў будзе добра падсушана (унутры яны застаюцца вільготнымі), складваць у шклянныя слоікі, якія добра закрываюцца, перасыпаючы рэшткай цукру.

8. Захоўваць у сухім, халаднаватым памяшканні.

Гэтак жа можна прыгатаваць апельсінавую корку. Перад варкай трэба яе замачыць у халаднай вадзе на 24 гадзіны. Пасля варкі абсушыць і перасыпаць цукрам або пакінуць у сіропе.

ЯГАДЫ БЕЗ ЦУКРУ У БУТЭЛЬКАХ

Гэтым спосабам могуць кансервавацца: парэчкі чорныя, чырвоныя або белыя, чарніцы, суніцы, маліна, агрэст, вішня, чарэшні, брусніцы, журавіны, а жына.

1. Ягады абмыць, адца-

дзіць, перабраць, ачысціць галінкі і да т. п.

2. Запоўніць ягадамі пракіпачоныя або добра прагрэтыя ў духоўцы бутэлькі ёмістасцю $\frac{1}{4}$ л, моцна ўстрасяючы, каб у бутэльцы змясцілася як мага больш ягад. Не запаўняць бутэлькі па самы корак пад адтулінай (трэба пакінуць каля 2 см свабоднай прасторы).

3. Бутэлькі не шчыльна закупорыць пракіпаченымі коркамі (коркі не ўціскаць), абвязаць шпагатам, каб коркі трымаліся. Бутэлькі, якія герметычна закрываюцца, не закрываць, а толькі прыкрыць коркам.

4. Падрыхтаваць пасуду з драўлянай або папяровай пракладкай на дне, уставіць бутэлькі, напоўніць пасуду вадой так, каб узровень яе даходзіў да $\frac{3}{4}$ вышыні бутэлек. Пасуду накрывць, нагрываць і кіпяціць 20 мінут.

5. Бутэлькі дастаць, паставіць на стол або дошку, шчыльна закаркаваць, моцна абвязаць шпагатом (герметычныя бутэлькі закрываць), кансервы астудзіць, бутэлькі, закаркаваныя коркамі, заліць смолкай або парафінам.

6. Захоўваць у халаднаватым, сухім і цёмным памяшканні. Зімой выкарыстоўваць для прыгатавання кісялёў, кампотаў, жэле і да т. п.

КЛУБНІКУ ТРЭБА МЫЦЬ

Пачынаецца сезон клубнікі. Каго з нас не прыцягвае гэтая духмяная, смачная ягада? Да таго ж яна вельмі карысная, таму што змяшчае вялікую колькасць вітаміну С, а таксама вітаміны групы В, вітамін РР.

Аднак пры ўсіх сваіх вартасцях клубніка нярэдка можа стаць прычынай заражэння глістамі, рознымі страўнікава-кішэчнымі захворваннямі. Справа ў тым, што існуе пераконанне, быццам гэтую сакавітую і далікатную ягаду нельга мыць, а тым больш абліваць варам, таму што яна ад гэтага траціць свой смак і выгляд. Між тым, іменна клубніку неабходна мыць асабліва старанна. Клубнічныя градкі часта ўгнойваюць. Калі нечыстоты папярэдне не абясшкоджаны, яны могуць змяшчаць у вялікай колькасці яйкі глістоў, узбуджальнікаў розных кішэчных інфекцый і нават поліміэліту.

Клубніку неабходна спачатку старанна вымыць у халаднай кіпячонай вадзе, а затым, расклаўшы на рэшце або сіце, абліць варам. Пры гэтым вада хутка сцячэ і ягады не размокнуць.

АДКАЗЫ НА ЗАДАЧУ «ПА ЛЕНІНСКІХ МЕСЦАХ», ЗМЕШЧАНУЮ ў № 4

1. Уфа. 2. Англія. 3. Лазана. 4. Падольск. 5. Уладзімір. 6. Новасібірск. 7. Самара. 8. Данія. 9. Парыж. 10. Енісей. 11. Берлін. 12. Бельгія. 13. Хельсінкі. 14. Ачынск. 15. Волга. 16. Швецыя. 17. Шушанскае. 18. Дзвіна. 19. Дунай.

2

Сіла привычки.

Малюнак-жарт В. Швядова.

3

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, Т. Т. ДЗМІТРЫЕВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, М. М. ТУР, В. І. ФІЛПАВА.

АТ 07792.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 3/VI-60 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, праспект імя Сталіна, 77.

Тэлефоны:

адказ. рэдактара—3-17-51, адказ. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня імя Сталіна, Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 214.700 экз. Зак. 347.

Моды

1. Вузкае прамое плацце з шарсцяной тканіны ў клетку. Ліф адразны. Рукавы кімано. Спераду засцежка і падкрайны пояс, які завязваецца. Гузікі, махры і пальчаткі ў колер тканіны.

2. Плацце з гладкай баваўнянай тканіны. Засцежка на два гузікі. Унізе спадніцы клёшавая фальбона. Вузкі пояс.

3. Плацце з баваўнянай тканіны з вялікім дэкальце, абшывым калёравай бейкай. Такая самая бейка ўнізе.

4. Плацце з нейлону або лёгкага шоўку. Спераду вузкага ліфа мяккая драпіроўка заканчваецца бантам. Пышная спадніца сабраная. Плацце носіць з моцна накрухмаленай ніжняй спадніцай.

5. Камплект з узорыстага шоўку. Прамое плацце з авальным дэкальце. Пояс крыху ніжэй таліі. Доўгі жакет. Модны каўнерык «стойка». Засцежка на адзін гузік.

Белавежская пушча.

Каляровае фота В. Гіпенрэйтара.

На першай старонцы вокладкі: Герой Сацыялістычнай Працы Р. К. Прусава з дзецьмі (гл. нарыс «Агонь, які не пагасне»).

Фота С. Чырэшкіна.